

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐπιμέλεια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκτῶρων τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 12

1. ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ Α'—Β'
2. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΝΤΑΣ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΙΚΩΝ
ΒΙΩΝ Α'

Εἰσαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
Ἄρχιμ. ΝΑΥΚΡΑΤΙΟΥ ΤΣΟΥΚΑΝΑΚΗ

Εἰσαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΟΚΑΤΑΙΔΗ

Κείμενον: **B. Montfaucon**

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρὸς δύο μοναχοὺς, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Στελέχιον, οἱ ὅποιοι μὲς εἰναι ἔργαστοι ἐξ ἄλλης πηγῆς, ἀπευθύνει τοὺς δύο περὶ κατανόξεως λόγους τοῦ ὁ ἱερῶς Χρισόστομος, ἀνταποκρινόμενος εἰς ἰδιαιτέραν των θερημὴν παράκλησιν. Ἀμφότερα τὰ ἔργα εἰναι ἀσκητικῶς χαρακτῆρος καὶ ἀναπέουσιν τὸν ἴδιον θέμα, ἔγγραψαν δὲ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ὁ ἱερῶς πατῆρ ἦτο ἱερῶς ἐν Ἀντιοχείᾳ.

Ὁ πρὸς Δημήτριον λόγος ἀποστέλει κατ' εὐσίαν ἀνάπτυξιν χωρίων τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρακι Ὁμιλίας τοῦ Κυρίου, ἐκ των ὁποίων ἀφαιρῶνται θεδαίως διὰ τὴν εἰσόδον ἀπὸ τῆς ἴ παραγράφου εἰς τὴν εὐσίαν τοῦ θέματος του. Εἰς τὸν πρὸς Στελέχιον λόγον ἄμικ ἀναπτύσσεται κατὰ πλάτος καὶ βάθος τὴν περὶ κατανόξεως διδασκαλίαν του. Ἰδίως εἰς τὸν λόγον τοῦτον, ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ προφητὴν Δαβὶδ ἀποτελοῦν τὰ πρότυπα τῆς κατανόξεως καὶ πρὸς τὴν ταπεινώσει, τὴν συνεισθησαν καὶ τὴν κατάνοξιν ἐκείνων συγκρίνει τὰς καρδίας των συγχρόνων του, ἡ μᾶλλον τὴν σκλήρυνσιν καὶ τὴν ἀκατασθέντων των καρδιῶν αὐτῶν.

Εἰς ἀμφότερα τὰ ἔργα παρατηροῦνται σχοινοτενεῖς καὶ μακρὰ περίοδοι, αἱ ὁποῖαι παρὰ τὰτα δὲν κουράζουσιν, ἀλλὰ συναρπάζουσιν καὶ θέλγουσιν τὸν ἀναγνώστην. Ἡ τοιαύτη δὲ ὁμαρξὶς μακρῶν περιόδων παρατηρεῖται, ἴσως ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς ἐπιδέχεται εἰς περιγραφὰς καὶ συγκρίσεις, πρῶτον τοῦ συμβαίνει περιεσσοτερον εἰς τὸν πρὸς Στελέχιον λόγον, προκειμένου νὰ δείξῃ τὴν διαφορὰν τοῦ ὑπάρχει μεταξὺ των πνευματικῶν καὶ ὀλικῶν καταστάσεων καὶ πραγμάτων. Παρατηροῦνται ἐπίσης κοινοὶ τόποι, ὅς θὰ ἐλέγομεν, ἐηλαθῆ τμήματα τοῦ περιέχουσιν τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὰ δύο ἔργα. Τοῦτο συμβαίνει μᾶλλον ἐπειδὴ εἰς τὸν πρὸς Στελέχιον λόγον τοῦ ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται κατὰ ὄρατον ὀλοκληρωμένον τὸ θέμα του.

Ἀμφότεροι οἱ λόγοι οὗτοι ἐπίσης δὲν διακρίνονται μόνον διὰ τὸ ἔξοχον κάλλος των, ἀλλ' ἔχουσιν καὶ μίαν καταπληκτικὴν ἡδύτητα. ἡδύτητα μύρου, καθὸτι μύρον τῆς ψυχῆς ἀποστέλει τὴν κατάνοξιν ὁ ἱερῶς Χρισόστομος, τοῦ εὐφραίνει τὴν καρδίαν καὶ τὴν ἀρθεύει μὲ τὸν γλυκαμὸν τοῦ θείου πόθου. Καὶ οἱ κατέχοντες τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν τῷ ὁρακίῳ σκεῖται τῆς καρδίας καὶ οἱ στεροῦμενοι τοῦτου, δύνανται νὰ ὁσφραθῶν ὁμητὴν κατανόξεως διὰ τῆς ἀναγνώσεως των περιφήμων τούτων ἔργων τοῦ ἱερῶ πατρός. Ἡ παροῦσα ἐκδοσις, ἡ ὁποῖα προσφέρει εἰς τοὺς συγχρόνους μας τοὺς ἀμυθήτους θησαυροὺς τῆς πατερικῆς σοφίας, παρέχει ἐκ παρῶν-λήλου καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐντυφῶσιν εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ἀποκαρίσιν τὴν δέουσαν ἡφέλειαν.

Ἄρχμ. ΝΑΥΚΡΑΤΙΟΣ ΤΣΟΓΑΚΑΝΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ¹

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1. Καθώς σὲ ἔβλεπα, εὐλογημένε Δημήτριε, νὰ μὲ πέ-
ζεις ἐπιμόνος καὶ μὲ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ζητήσῃς λόγους
περὶ κατανύξεως, πάντοτε σὲ ἐμακάριζα καὶ ἐθαύμαζα τὴν κα-
θαρότητα τῆς ψυχῆς σου. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιθυ-
μῇ κανεὶς τέτοιους λόγους, ἐὰν προηγουμένως δὲν καθάρσῃ
καλῶς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἀνορθῇ πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς βλαπτικὰς
φροντίδας. Τοῦτο ἄλλωστε εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ διαπιστώσῃ
κανεὶς καὶ ἐξ ἐκείνων ποὺ ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρονικὸν διά-
στημα ἔχουν καταληφθῆ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόθον· ὅτι δηλαδὴ
δέκονται τέτοιαν ἀπότομον μεταστροφήν, ὥστε εὐθὺς νὰ με-
τατίθενται εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι αὐτοὶ, ἐλευθερώσαντες τὴν
ψυχὴν ἀπὸ τὰς κοσμικὰς φροντίδας, ὡς ἀπὸ βαρῆα δεσμιά,
123 Ἄ τὴν ἄφροναν νὰ πετάξῃ εἰς τὸν ἰδικόν καὶ συγγενῆ της
τόπον. Εἰς πολλοὺς θεσβεῖται τοῦτο δι' ὀλίγον μόνον
καιρὸν. Ἐοὺ ἄρως, φίλιτατε, γνωρίζω ὅτι διακατέχεσαι ἀπὸ
τὴν ἐπιθυμίαν τῆς κατανύξεως παντοτείνῃ. Καὶ ἠμποροῦν νὰ
ἐπιβεβαιώσουσιν ταῦτα αἱ ἄιπνοι νύκτες, αἱ πηγαὶ τῶν δα-
κρύων καὶ ὁ ἔρως τῆς ἐρημίας ποὺ κατεστάλαξε καὶ ἤβρα-
νεν εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας σου. Εἰς τί θὰ σὲ ἀφελούσαν
λοπιῶν οἱ ἰδικοί μου λόγοι; Διότι καὶ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἔχεις ἤδη
φθάσει εἰς τὴν κορυφὴν νομίζεις ἐν τούτοις ὅτι εὕρισκας
ἀκόμη μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἀνηφορίζουν πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ
ὅτι ψυχὴν ἀνεπερωμένην τὴν ἄνοράεις λιθίνην καὶ συνε-
κῶς τοῦ σφίγγεις τὴν δεξιάν καὶ Β τὴν ἀσπάζεσαι καὶ μὲ δά-
κρυα λέγεις, κάμε νὰ αἰσθενθῇ συντριβὴν ἢ πεπωρωμένην

1. Κατανύξις εἶναι ἡ κατάσταση ἐκείνη τῆς καρδίας, κατὰ τὴν ὁ-
ποῖαν εὕρεται αὐτὴ εἰς συνείδησιν τῆς ἁμαρτωλότητός της καὶ αἰσθά-
νεται συντριβὴν καὶ μετένοια. Τὴν κατανύξιν προκαλεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ,
ὅταν ἐκχυθῇ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κατανύξις εἶναι μῆτηρ τῶν
θαυμάτων καὶ τῆς νήψεως, αὐτὴ ἡ χαρμολίτη, τὴν ὅποιαν γεννᾷ τὸ κατὰ
θεὸν πένθος καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ.

μου καρδιά, πόσης εύλαβείας και πόσης ζήσεως πνευματικής δύναται ταῦτα νὰ θεωρηθοῦν ἀποδείξεις;

Ἐάν λοιπὸν μὲ ἀδύγησας εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν, θέλωντας νὰ μὲ ἀφηνειώσῃς, ἀποδέχομαι τὴν πολλὴν σου φιλόσοφον διάθεσιν καὶ πρόνοιαν. Ἐάν ὁμοίως εἰς τὴν πραγματικότητα ἔχης κατὰ νοῦν τὴν ἰδικὴν σου κατὰστασιν καὶ νομίζῃς ὅτι ἔχεις ἀνάγκην ἐκείνου ποῦ θὰ σὲ ὑποβοηθήσῃ νὰ ἐγερέσῃς, δὲν γνωρίζω πῶς ἄλλως θὰ μὲ ἐπειθῃς, ὅτι οὐδὲως χρειάζεσθαι δοθήσθαι ἀπὸ ἐμεῖ. Ὅμως καὶ ἔτσι θὰ ὑποχωρήσω καὶ θὰ σὲ ὑπακούσω ἐξ αἰτίας ἄλλων τῶν ἄλλων ποῦ ἔχεις καὶ διὰ τὴν παρηγορίαν σου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον σου διὰ τὴν αἰτησίαν ταύτην καὶ διὰ τὴν πρὸς ἐμεῖ φιλίαν. **Γ** Ἐσὺ ὁμοίως ἀντ' αὐτῶν ἀντάμενέ με διὰ τῶν προσευκῶν σου, ὥστε εἰς τὸ ἔξῃς νὰ διορθωθῇ ἡ ζωὴ μου καὶ ἐν προκειμένῳ νὰ ἤμπορέσω κατὰ σπουδαίον νὰ γράψω, ἰκανὸν νὰ ἐγείρῃ τὰς κατακειμένους ψυχὰς καὶ τὰς καλαρωμένας νὰ τόνωσῃ καὶ τὰς συγκροτήσῃ.

Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν νὰ ἀρχίσω τὸν λόγον καὶ εἰς ποῖον θεμέλιον καὶ ποῖαν βάσιν νὰ τὸν βασίσωμεν; Μᾶλλον ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου, μὲ τοὺς ἀποίους ταλανίζει μὲν τοὺς γελῶντας, τοποθετεῖ δὲ τοὺς πενθοῦντας εἰς τὴν μερίδα τῶν μακαριζομένων, λέγοντας: «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται» (Ματθ. 5, 5) καὶ «Οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε» (Λουκ. 6, 25). Καὶ πολὺ εὐλόγησι διότι ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι πράγματι **Δ** ὅλος καιρὸς πένθους καὶ ὀδυρμῶν· τέτοια συμφορὰ ἔχει καταλάβει ὅλον τὸν κόσμον καὶ τέτοια κακὰ μαστίζουν τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ ἂν κανεὶς ἤθελε νὰ τὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀκρίθειαν, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, δὲν θὰ παύσῃ ὀδύρομενος καὶ πενθῶν. Τόσον ἔχουν ἀνατραπῆ τα πάντα καὶ περιέλθει εἰς σύγχυσιν καὶ οὐδαμοῦ εὐρίσκειται ἀρετῆς ἴκνος. Καὶ τὸ πλέον λυπηρὸν, ὅτι οὔτε ἡμεῖς ἔχομεν ἀσθήσιαν τῶν δεινῶν ποῦ μᾶς κατέχουν, οὔτε εἰς ἄλλους παρέχομεν, ἀλλ' ὁμοιάζομεν μὲ σῶμα ἑξωτερικῶς μὲν ἄριστον, ἐσωτερικῶς δὲ καταδραπάνημενον ἀπὸ τὸ πῦρ. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀναληθισίας μας καθόλου δὲν διαφέρομεν ἀπὸ τοὺς παραπαίοντας, οἱ ὅποιοι πολλὰ ἐπικίνδυνα καὶ αἰσχρὰ καὶ λέγουσιν **Ε** καὶ πράττουσιν ὄνειδος τοῖς ἄλλοις, διὰ τὰ ὅποια οὐ μόνον δὲν ἀσκύνονται, ἀλλὰ καὶ καυκῶνται καὶ νομίζουσι ὅτι εἶναι ὑνιέστεροι καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὑγιαί. Ὅτι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἐνῶ πράττομεν ὅλα ἐκεῖνα ποῦ πράττουσιν καὶ οἱ ἀσθενεῖς, ἀγνοοῦμεν ὁμοίως αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ἐπιμεθεὶς ὀσθενεῖς.

Διὰ τὸ σῶμα μας καὶ τὸ τυχαῖον πάθος ποῦ θὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ καὶ ἰατροῦς καλοῦμεν καὶ χρήματα ἐξοδεύομεν καὶ

καρτερίαν δεκνύομεν ¹²⁴ **Α** καὶ δὲν παραλείπομεν τίποτε, ἀλλὰ πράττομεν τὸ πᾶν ἕως ὅτου ἀποδιώξωμεν ἐκεῖνο ποῦ μᾶς στενοκορεῖ. Διὰ τὴν ψυχὴν μας ὅμως ποῦ καθημερινῶς κεντᾶται ἀπὸ πάθη σημαντικὰ καὶ σπαράσσεται, καίεται, κρημνίζεται καὶ μὲ κάθε τρόπον καταστρέφει τὸν ἑαυτὸν της, οὔτε τὸν ἐλάχιστον λόγον κἀνομεν. Καὶ τὸ αἴτιον εἶναι ὅτι ὅλους μᾶς ἔχει προσβάλει ἡ νόσος. Καὶ ὅπως οἱ ἀσθενεῖς, ἐάν σιωπῇ νὰ μὴ ἔχουν πλησίον τῶν κάποιον ὑγιαῖ διὰ νὰ τοὺς παρασταθῇ, ἀπὸ τίποτε δὲν ἐμποδίζονται νὰ καταλήξουν ἴσως καὶ εἰς θάνατον, ἐφ' ὅσον κανεὶς δὲν ὑπάρχει νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰς παραλόγους ἐπιθυμίας των, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἔχομεν ὑγαίνοντα καθαρῶς εἰς τὴν πίστιν, ἀλλ' ὅλοι συμβαίνει νὰ ἀσθενώμεν, ἄλλοι πολὺ καὶ ἄλλοι ὀλιγώτερον, **Β** δὲ αὐτὸ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποῦ νὰ ἐπαρκεσθῇ διὰ τοὺς κατακειμένους.

Ἐάν δὲ ἔλθῃ κάποιος μὴ χριστιανὸς καὶ πληροφορηθῇ καλῶς τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἴσῃ τὴν σύγχυσιν ποῦ ἐπακρατεῖ εἰς τὸν χριστιανικὸν μας βίον, δὲν γνωρίζω ἐάν θὰ εὐρῇ ἄλλους χειροτέρους ἀπὸ ἡμᾶς ἐκτροῦς τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἐξήσαμεν τὴν ζωὴν μας, ὡσάν νὰ ἔχομεν μελετήσει νὰ θαδίζωμεν τὴν ἀντίθετον πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ ὁδόν.

2. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ κανεὶς ὅτι οἱ λόγοι μου αὐτοὶ εἶναι ὑπερβολικοὶ, θὰ προσπαθήσω νὰ φέρω τὰς ἀποδείξεις ὅσι ἀπὸ ποῦθεν ἀλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ. Τὶ λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαῖοις οὐ φωνεῖσθε. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, **Γ** ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὅς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ρακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεβρίῳ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς» (Ματθ. 5, 21-22). Καὶ αὐτὰ μὲν ὁ Χριστός. Ἡμεῖς δὲ χειρότερον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καταπατήσαμεν τὸν νόμον τοῦ, μὲ ἀπειροὺς ὄψεις καθημερινῶς περιλούζοντες τοὺς ἀδελφούς μας. Καὶ τὸ πλέον ἄξιον γέλωτος εἶναι, ὅτι, ἐνῶ ἀποφεύγομεν τὴν λέξιν μωρός, ἐκτομιζόμεν πολλὰς παλλὰς ἄλλας ὄψεις παρτοτέρας αὐτῆς, ὡσάν ἐκεῖνη μόνον ἡ λέξις νὰ περιεῖχε τὴν ὄβριον. Ἀσφαλῶς ὅμως ἡ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι αὐτῆ· ἀλλ' ἔθεσε τοῦτο τὸ ἐπιτήμιον **Δ** προκειμένου νὰ τιμωρήσῃ καθ' ὅλοκληρίαν τὸν ὄβριστῆν, πρᾶγμα ποῦ γίνεται φανερόν καὶ ἐξ ὅσων λέγει ὁ

2. «Μωρὸς» καὶ «Ρακά» εἶναι λέξεις ὀβρισταῖς, ποῦ σημαίνουν ἀνθρώπων καὶ φρον, ἄλαφρον, μαρὸν, λέξεις ἄδαικτικαὶ περιφρονητικαὶ πρὸς τοὺς ὀβριστὰς μας, οἱ ὅποιοι ὡς τούτων δὲν ποῦσαν νὰ εἶναι ἐπίνοες τοῦ Θεοῦ. Μολοντοὶ φαίνονται ἄλαφροι εἰς τὸ περιεχόμενον των, ἔχουν ὅμως ὀβριστακὴν θήνην μεγάλην.

ἀπόστολος Παῦλος· «Μὴ πλανᾶσθε οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔ μοικαί, οὔ μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκόται, οὔ κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔ μέθυσοι, οὔ λοῦθοροι, οὔκ ἀρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσι» (Α΄ Κορ. 6, 9-10).

Ἐάν δὲ ὁ ἀποκαλῶν τὸν ἀδελφόν του μωρὸν εἶναι ἄξιος τῆς μεγαλυτέρας τιμωρίας, ὁ ἀποκαλῶν αὐτὸν κακοῦργον, θάσκανον, ὄστανον, κενόδοξον καὶ ἴσα ἄλλα παρόμοια, πόσον πῦρ τῆς γέννης θὰ ἐτοιμάσῃ διὰ τὸν αὐτὸν του; Διότι τό, Μωρὸ καὶ Ρακά, εἶναι πολὺ ἐλαφρότερον ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω. Δι' αὐτὸ ἀφίνοντας ἐκεῖνο ὁ Χριστὸς τοῦτο παρέθεσε, διὰ νὰ μάθῃς δι, ἐάν ἡ λέξις ποὺ φαίνεται περισσύτερον τῶν ἄλλων ὑποφερτὴ ἐπιφέρει τὴν γέννηαν ἐναντίον τοῦ λέγοντος, Ε πολὺ περισσύτερον τοῦτο θὰ κάρουν αὶ πλέον θαρεῖται καὶ ἀφόρητοι λέξεις.

Ἐάν ὅμως μερικοὶ μᾶς καταλογίζουσι ὑπερβολὴν εἰς τοὺς λόγους (διότι γνωρίζω καὶ μερικοὺς ποὺ τὸ ἔχουν κάμει τοῦτο καὶ νομίζουν διὰ πρὸς ἐκφοβισμόν μόνον λέγονται αὐτὰ) εἶναι καιρὸς τοὺς μοικούς, τοὺς ἀρσενοκότας, τοὺς ἄσελγείς καὶ τοὺς εἰδωλολάτραις νὰ τοὺς ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν τοιαύτην κόλασιν. 125 Α Διότι ἐάν μόνον διὰ φόβον ἠπειλήσῃ τοὺς ὕβριστάς, εἶναι φανερόν δι καὶ τοὺς ἀνωτέρω διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὀπειλεῖ. Ἀφοῦ τοὺς ἀτηρήρησε λοιπὸν ὁσους μαζὶ, ἀκολούθως ἐξήγγειλε καὶ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας ἐκπτώσιν των. Τί λοιπόν, θὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς, ὁ ὕβριστής θὰ συγκαταλεχθῇ μετὰ τοῦ μοικοῦ καὶ τοῦ μαλακοῦ, τοῦ πλεονέκτου καὶ τοῦ εἰδωλολάτρου; Τὸ ἐάν θὰ τιμωρηθῇ ἐξ Ἰσου μὲ αὐτούς, τοῦτο δι τὸ ἀφώρουμεν νὰ τὸ ἐξετάσωμεν ἄλλοτε. Διὰ τὸ δι ὅμως ἐξ Ἰσου μὲ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτὸς θὰ ἀπολέσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πιστεύω εἰς τὸν Παῦλον, ποὺ λέγει, ἡ μάλλον εἰς τὸν δι' αὐτοῦ ἐνεργούντα Χριστόν, δι οὔτε αὐτοί, οὔτε ἐκεῖνοι θὰ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅχι μόνον δι' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα ἄλλοι τὸ ἴδιον ἐπαθόν καὶ νομίζουν Β δι ἔχουν λεχθῆ ὑπερβολικῶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Αὐτὴ ὅμως ἡ παγίς εἶναι δισβολικὴ.

Διὰ νὰ ἀπαλείψῃ λοιπὸν ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν κατανυγέντων ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον τῆς μελλούσης κολάσεως καὶ τοὺς κἀμῃ ραθυμότερους εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς, εἰσήγαγεν ὁ διάβολος τὴν ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς παρηγορίαν, ἡ ὁποία διὰ τὸν παρόντα μὲν καιρὸν εἶναι ἰκανὴ νὰ ἐξαπατήσῃ ἄρκετὰ τὰς ψυχὰς τῶν ραθυμότερων, θὰ ἀποδειχθῇ ὅμως τὸ ψεῦδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, τότε ποὺ δὲν θὰ ὑπάρχῃ κανὲν κέρδος. Διότι, πῶσον τὸ ἄρελος, εἰπέ μου, νὰ ἀπαιτηθῶμεν τὰρα καὶ τότε νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν

ἀπάντη μας, διαν τίποτε πλέον διὰ μετανοίας δὲν θὰ ἔχωμεν νὰ ὠφεληθῶμεν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν;

Ἄς μὴ ἀπαυόμεν ὀδίκως τοὺς ἑαυτοὺς μας, μήτε νὰ προκαλῶμεν ἄλλη τιμωρίαν, C αὐτὴν ποὺ προέρχεται ἐκ τῆς ἀπιστίας, διότι ὅχι μόνον τὸ νὰ μὴ ὑποτάσσεται κανεὶς εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ ἐπιφέρει βαρεῖαν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἀπιστῇ εἰς αὐτάς. Ἡ ἀπιστία δὲ αὐτὴ προέρχεται ἐκ τῆς ὀδισφορίας διὰ τὴν ἐκπιήρωσιν τῶν ἐντολῶν. Διότι διαν δὲν θελήσωμεν νὰ ἐπωφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν ἀσφάλειαν ποὺ μᾶς παρέχει ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν πράζωμεν ἐκεῖνα ποὺ μᾶς προσέταξεν, ὥστε νὰ ἀπαλλάξωμεν τὸν λογισμόν μας ἐκ τοῦ φόβου τῶν μελλόντων, βαρυνόμενοι καὶ καταπιγόμενοι εἰς τὴν συνείδησιν καὶ φροντίζοντες νὰ ἀπομακρύνωμεν τὸν μεγάλον φόβον τῶν κολάσεων, ὠθοῦμεν τότε τοὺς ἑαυτοὺς εἰς ἄλλο θάραθρον, μὲ τὸ νὰ ἀπιστοῦμεν εἰς τὰς κολάσεις. D Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ διακατέχονται ἀπὸ ὑψηλὸν πυρετόν, μὲ τὸ νὰ παροῦν εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα δὲν ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸν καισάναν, ἀλλὰ προφενοῦν εἰς τὸν αὐτὸν των ἄλλον ἀνώτερον πυρετόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ κεντούμεθα ἐκ τῆς συναισθησεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἀναγκαζόμεθα νὰ καταποντίσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὸν εὐριπὸν³ τῆς ὑπερβολῆς διὰ νὰ ἀμαρτάνωμεν τοῦ λοιποῦ εἰς ὅλα χωρὶς φόβον. Διότι ὀργίζομεθα κατὰ τῶν ἀδελφῶν μας ὅχι μόνον διαν εἶναι παρόντες, ἀλλὰ καὶ διαν εἶναι ἀπόντες πολλὰς μακόμεθα μαζὶ των, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ ὑπερβολικὴν θηρωσίαν. Καὶ τοὺς μὲν ἀνωτέρους μας καὶ δυνατοτέρους διαν μᾶς θλάττουσι καὶ μᾶς ἐκυβρίζουσι τοὺς φερόμεθα μὲ πολλὴν ἐπιείκειαν, E λόγῳ τοῦ φόβου μας πρὸς αὐτούς, τοὺς Ἰσοὺς καὶ κατωτέρους μας ὅμως, ἐνῷ καθόλου δὲν μᾶς ἔχουν θλάψει, τοὺς ἀπεκθανόμεθα. Τόσον μεγαλυτέραν δύναμιν ἔχει ὁ παρὰ τῶν ἐνθρόνων φόθος ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Χριστοῦ.

3. Ὑπάρχει λοιπὸν καμμία ἑλλίς σωτηρίας δι' ἡμᾶς ποὺ δεκνόμεν τόσην ὀλιγωρίαν καὶ περιφρόνησιν; Πόθεν, εἰπέ μου; Τί τὸ φορτικὸν καὶ ἐπαχθὲς ἐξήτησεν ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Χριστός; Νὰ μὴ ὀργίζουσι, λέγει, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἄνευ λόγου. Τοῦτο ὅμως εἶναι πολὺ εὐκολώτερον ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποφέρωμεν ἄλλον ποὺ ὀργίζεται ἀσκόπως. 126 Α Καὶ ἐκεῖ μὲν ἔχει ἰδῆ συναχθῆ τὸ ὑλικὸν τῆς ἐξάρσεως, ἐδῶ ὅμως χωρὶς

3. Ἐπεισοὺς γενικῶς καλεῖται κατὰ στενὸν θαλάσσης ἡ κορυφὴ μὲ λίαν ἐνρητικὴν καλῆσαν. Ἐνταῦθα σημαίνει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων, ἡ φορὰ τῶν ὁπίων μᾶς ὀφεί ἀδικήσεως εἰς τὴν διαπραξίν πολλῶν κακῶν.

νά υπάρξει τέτοιοι υλικόν, ἀνάπτυξαι ἐσὺ τὴν φλόγα. Δὲν εἶναι δὲ τὸ ἴσον πρῶγμα, ὅταν σοῦ πληρώσῃ ἄλλος τὴν λαμπάδα νά ὑπομένῃς καὶ νά μὴ κείσῃαι καὶ ὅταν οὐδεὶς σὲ ἐνοχλῇ νά ἤσυχάζῃς καὶ νά ἤσπῃς. Διότι ἐκεῖνος ποῦ γὰρ εἰς τὸ πρῶτον, παρουσιάζει μεγίστη φιλοσοφία ἀπόδειξιν· ὁ δὲ κατορθώνων τὸ δεύτερον οὐδενὸς θαυμασμοῦ εἶναι ἄξιος. Ὅταν λοιπὸν διὰ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων ἐκτελώμεν τὸ μεγαλύτερον, ἐνῶ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τὸ ἐλάττωτον θέλωμεν νά πράττωμεν, ἐννόησε πόσης κολάσεως καὶ τιμωρίας ὑπευθύνους καθιστώμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Β Ἀδελφὸν δὲ μὴ θεωρήσῃς μόνον τὸν ἀπολαύοντα τὴν αὐτὴν τιμὴν μὲ ἐσέ, ἢ τὸν ἐλεύθερον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπέρτιον. «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε δούλος, οὔτε ἐλεύθερος» κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον (Γαλ. 3, 28). Ὅστε λοιπὸν ἐὰν ἀδικῶς ἐξαγριωνώμεθα καὶ πρὸς τοὺς δούλους, τὴν αὐτὴν τιμωρίαν θά ὑποστώμεν. Διότι εἶναι ἀδελφός καὶ αὐτὸς καὶ ἡξιώθη καὶ αὐτὸς τῆς ἀληθινῆς, τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, ἐν πνεῦμα ἔσων.

Ποῖος λοιπὸν ἠμπορεῖ νά παρουσιάσῃ τὸν θῆον τοῦ καθαρὸν ἀπὸ βθρῆς καὶ ὀργῆν παράλογον καὶ ματαίαν; Μὴ μοῦ εἴπῃς δὲ ἐκεῖνος ποῦ ἐλάχιστα πίπτει εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ ποτὲ δὲν τὸ ἔπραξε. Μέχρις οὗτο λοιπὸν δὲν μοῦ ἀποδείξῃς τοῦτο, δὲν θά δυνήσῃς οὔτε τὴν ἀπειλήν νά καταργήσῃς, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κῶτι τὸ σόνηδες μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Διότι καὶ ὁ κλέπτων **С** καὶ ὁ πορνεύων καὶ ἂν ἀκόμη ἀπαξ διαπράξῃ αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα, μὲν ἀπαλλάσσονται τῆς τιμωρίας μὲ τὴν αἰτιολογίαν ὅτι ἀπαξ ὑπέπεσαν εἰς αὐτὰ, ἀλλ' ἀντιθέτως, καὶ διὰ τὸ ὅτι τὸ ἀπετόλμησαν ἀπλῶς τιμωροῦνται. Ποῖος δὲ ἐκ τῶν ἀπίστων δὲν θά ἐθάρρει ἀπλοῦν μῦθον αὐτὸ ποῦ ἀκολουθεῖ ἐν συνεχείᾳ, βλέποντάς το μὲ τὴν ἀσφρόδιτῃ νά τὸ ἀνατρέπωμεν διὰ τῆς ζωῆς μας; Διότι ἐνῶ ὁ Θεὸς εἶπε, «Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθήσῃς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἐμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε ἔλθων, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου» (Ματθ. 5, 23-24), ἡμεῖς προσεγγίζομεν τὸ θυσιαστήριον **В** μαχώμενοι μεταξύ μας καὶ ὑπόδικα διακείμενοι ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς τὴν μέριμναν ἐπιδεικνύει διὰ τὴν ἰδικὴν μας συμφιλίωσιν, ὥστε νά θεωρῇ τὴν προσφερομένην θυσίαν μας χωρὶς ἀπέλεσμα, καὶ νά διακόπτεται ἡ τελετουργία αὐτῆς, προκειμένου νά διαλύσῃ τὴν μεταξύ μας ἀπέχθειαν καὶ ὀργήν, ἡμεῖς δὲ τὴν παράλογον γινόμεθα ἐν προκειμένῳ, ὥστε καὶ ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς νά διατηρῶμεν τὴν ἔχθραν μεταξύ μας.

Ὅτε δὲ καταδικάζει μόνον τοὺς μνησικακούντας ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνους ποῦ εἶναι μὲν ἀπληραγμένοι ἀπὸ τὸ πάθος τοῦτο, περιφρονοῦν ὅμως τοὺς ἀδελφούς των ποῦ ἔχουν προσβλήθῃ ἀπὸ αὐτὰ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ συνήθως οἱ ἀδικούμενοι τρέφουν μνησικακίαν, **Ε** ἐνῶ ὁ ἀδικῶν σπανίως προσβάλλεται ἀπὸ τὸ πάθος τοῦτο, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀδικούντα ὠδήγησε πρὸς ἐκεῖνον, κἀμὴντας φανερόν τοιούτοτρόπως, ὅτι ὑπεύθυνος μᾶλλον διὰ τὴν τιμωρίαν ἐκείνου εἶναι αὐτὸς ποῦ ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν τῆς διαπράξεως τοῦ ἁμαρτήματος. Ἡμεῖς ὅμως οὔτε καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος συνετιζόμεθα, ἀλλὰ λυπούμεν τοὺς ἀδελφούς μας καὶ δι' αὐτὰ τὰ τυχαῖα πράγματα. Ἐπειτα δὲ, ὥσων νά μὴ ἔχη συμβῆ κανὲν κακόν, ἀμελοῦμεν καὶ λησμονοῦμεν τοὺς λυπηθέντας ἐξ αἰτίας μας καὶ παραβλέπομεν τὴν ἔχθραν ποῦ γίνεται μακροχρόνιος, χωρὶς νά γνωρίζωμεν, ὅτι ἴσως μεγαλύτερα θά εἶναι ἡ τιμωρία μας, ὅσον περισσότερες ἡμέρας θά ἐπιτρέψωμεν τὴν λύπην **127** **Α** νά παραμείνῃ εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνου καὶ ἡ μεταξὺ μας συμφιλίωσις νά καταστῇ ἔτσι εἰς τὸ ἐξῆς δυσκολωτέρα. Ὅπως δὲ ὅταν μᾶς ἐνώη φίλια οὐδὲν διαλυτικὸν στοιχεῖον ἠμπορεῖ εὐκόλως νά ἐπικρατήσῃ καὶ νά γίνῃ πιστευτόν, τοιούτοτρόπως καὶ ὅταν ἡ ἔχθρα προκαταλάβῃ τὰς ψυχὰς μας, ὅλα εἶναι εὐκόλα καὶ πρόχειρα εἰς ὅσους ἐπιθυμοῦν νά ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν μὲ ἡμᾶς καὶ αἱ μὲν καλά μας διαθέσεις δὲν γίνονται πιστευταί, μόνον δὲ αἱ πονηραὶ τοιαῦτα πιστεύονται. Διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Κύριος, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὴν προσφορὰν μας πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου, πρῶτον νά συνδιαλλαγῶμεν μὲ τὸν ἀδελφόν μας, διὸ νά ἐνοήσωμεν ὅτι, **В** ἐὰν κατ' ἐκείνην τὴν ἕραν δὲν πρέπει νά ἀναβάλλωμεν τὴν συμφιλίωσιν, πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νά τὴν ἀφήσωμεν δι' ἄλλην περίστασιν. Ἡμεῖς ὅμως τοὺς μὲν τύπους τῶν πραγμάτων τοὺς τηροῦμεν, τὴν αὐσίαν ὅμως τὴν ἔχομεν ἐγκαταλείπει καὶ ἀπαζόμεθα μὲν ὁ εἰς τὸν ἄλλον πρὸ τῆς προσφορᾶς τοῦ δάφου, μὲ τὰ κείλη ὅμως μόνον καὶ μὲ τὸ στόμα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον. Ὁ Κύριος ὅμως δὲν θέλει τοῦτο, ἀλλὰ νά δίδωμεν εἰς τὸν πλησίον τὸ φιλίον ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ ἀσπασμὸν ἀπὸ τὴν καρδίαν μας. Διότι τοῦτο εἶναι ὁ πραγματικὸς ἀσπασμὸς, ἐνῶ ἐκεῖνο ἴδιο καὶ ὑπόκρισις καὶ θά παράξῃνε κανεὶς μᾶλλον τὸν Θεόν, παρὰ θά τὸν ἐξημενίξῃ ἂν ἀγαπούσε τοιούτοτρόπως. Διότι ὁ Θεὸς ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τὴν εὐκρινῆ καὶ ῥιζωμένην εἰς τὴν ψυχὴν μας φιλίαν καὶ ὅχι τὴν πλαστὴν, **С** τῆς ὁποίας τὸ σῆμα καὶ τὸν τύπον πολὺ συνηθίζομεν, τὴν δὲ δυνάμιν τῆς τὴν ἀπεσβέσαμεν δλην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῶν ἀνομιῶν ποῦ μᾶς διακατέχουν. «Ἐὰν γὰρ τὸ πλη-

θυνηθῆναι τὴν ἀνομίαν, λέγει, φυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν» (Ματθ. 24, 12).

Καὶ αὐτὰ πράττομεν ἄνθρωποι ποὺ ἐλάθομεν τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ ὀργιζώμεθα καὶ νὰ μὴ ἔχωμεν ἐκθροῦς, ἀλλὰ καὶ ἂν ποτε ἀποκοτόσασμεν, μόνον ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ διατηρούσαμεν τὴν ἐκθραν· «Ὁ ἥλιος, λέγει, μὴ ἐπιδυέται ἐπὶ τῆ παροργισμῆ ὑμῶν» (Ἐφεσ. 4, 26). Καὶ δὲν ἄρκούμεθα εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιδουλεύομεθα ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ μὲ δσα λέγομεν καὶ πράττομεν κατατρέγομεν τὰ ἰδικὰ μας μέλη, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ μεγάλην παραφροσύνην. Διότι τοὺς ἀνάγκως δαιμονιζομένους καὶ μαινομένους ἀπὸ τὸ σήμερον τοῦτο τοὺς ἀναγνωρίζομεν. **Δ** Τί δὲ σημαίνει ἡ ἐντολὴ περὶ ἀντιδίκου καὶ ἀτόπου ἐπιθυμίας καὶ ἀκολάστου ὀφθαλμῶν καὶ ἐνόκου φιλίας καὶ ἐπιβλοῦδος; Διότι, ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τίποτε ἄλλο δὲν ὑπονοεῖ, εἰ μὴ ἐκείνους ποὺ μᾶς ἀγαποῦν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μᾶς θλάσῃ. Ἡ δὲ περὶ ἀπολελυμένων γυναικῶν ἐντολὴ ὑποῖ ποῖου δὲν καταργήθη καὶ δὲν καταπατήθη πολλακις.⁴

4. Ὅσον δὲ διὰ τοὺς ὑπάρχοντας νόμους περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὀρκίζεται κανεὶς, ἐντρέπομαι καὶ νὰ ὁμιλῶ, ὅχι διὰ τοὺς γνωμένους ὀρκους μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς συνεχεῖς ἐμπορίας. Διότι ἐὰν ὁ ὀρκὸς ἀπλῶς, **Ε** ἀκόμη καὶ ὅταν κανεὶς ὀρκίζεται ἀληθῶς, θεωρεῖται ἔγκλημα καὶ παράβασις ἐντολῆς, ποὺ κατατάσσεται τότε λοιπὸν ἡ ἐμπορία: Ἐὰν δὲ τὸ περισσὸν τοῦ ναὶ καὶ τοῦ οὐ προέρχεται ἐκ τοῦ πονηροῦ, τὸ καὶ τοῦτου περισσώτερον τίνος θὰ εἶναι λοιπὸν;

Ἐπειτα πάλιν λέγει· «Ἐὰν τις σὲ ραπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σου ἀγῶνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν κτύπον σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ἐὰν τις σὲ ἀγκαρῶσῃ μίλιον ἕν, ¹² **Α** ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο καὶ τῷ αἰτούντι σε δίδοι καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανεῖσασθαι μὴ ἀποστραφῆς» (Ματθ. 5, 39-42). Τί θὰ ἔλεγεν κανεὶς δι' αὐτὰ; Διὰ τὸ κάθε ἕν ἐξ αὐτῶν δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ σακρῶσῃ κανεὶς μόνον καὶ νὰ κρύπτεται ἀπὸ ἐντροπῆν· τόσον ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον θέσιν ἔχουσαν λάθει εἰς κρίσεις καὶ μάχας καὶ δίκας καὶ φιλονεικίας καταναλισκόντες ὅλον μας τὸν χρόνον, χωρὶς νὰ ὑποφέρωμεν οὔτε τὴν παραμικρὴν ἐνάκλησιν ποὺ μᾶς γίνεται διὰ τῶν πραγμάτων ἢ διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τὸ τυχαῖον συμβῆν γινόμεθα θηρία.

Ἰσως δὲ ἤμπορεῖ νὰ παρουσιάσῃς μερικὸς ἀπὸ αὐτοῦ ποὺ ἔχουν δαπανήσει πολλὰ εἰς τοὺς πέντηνας, καταφρονούν-

4. Ἡ περὶ διαζύγιου διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀναφέρεται ὁδηγ εἰς τὸ Ματθ. 5, 31-32.

ται ὁμας κατόπιν διὰ τὴν πενίαν τῶν καὶ ὀφίστανται πολλὰ κακά· θὰ εἴπῃς ὅτι εἶναι ὀλίγοι θεσβαῖος αὐτοὶ καὶ εὐαρέθηται. **Β** Παρὰ ταῦτα οὔτε μὲ τοῦτο μᾶς ἔδειξε τὸν ἐνταῦθα σκιαγραφούμενον φιλόσοφον.⁵ Διότι πολὺ πνευματικώτερος εἶναι αὐτὸς ὁ βίος ἀπὸ ἐκείνου. Οὔτε δὲ εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα τὸ νὰ δώσῃς ἐθελουσίως καὶ τὸ νὰ ὑπομείνῃς ἀγογγύστικα τὴν στέρησιν τῶν πάντων. Τί δὲ λέγω νὰ ὑποφέρῃς; Διότι αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ Χριστὸς εἶναι πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τοῦτο. Τόσον δὲ ἀπεράκρυνεν ὁ λόγος ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδικουμένων τὴν πρὸς τοὺς ἀδικούντας ὀργήν, ὥστε ὅχι μόνον νὰ μὴ ἀνανακτῆ κανεὶς διὰ τὰ ἥδη ἀπολεσθέντα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων ποὺ ἔμειναν νὰ διδῇ μὲ εὐχαρίστησιν καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἡμεῖς μεγαλυτέραν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἀδικούμεθα ἀπὸ δαμνῶν μανίαν εἰς τὸ νὰ ἀδικοῦν δεκνύουσιν ἐκεῖνοι. Διότι ὅταν ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμῇ νὰ θλάσῃ τὸν ἄλλον εὐρῆ αὐτὸν περισσώτερον ἔτοιμον εἰς τὸ νὰ δεχθῇ τὴν συμφορὰν, ἀπὸ ὅσων ὁ διαπράττων αὐτὴν ἤθελε, **Γ** καὶ ἀφοῦ ἱκανοποίησιν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἴσῃ νὰ δεκνύῃ περισσώτερον προθυμίαν ὁ πάσων, ἀπέρχεται ἠττημένος, ἔκοντας ἐρυθθαίσει ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνεγκυκλίαν τοῦ ἀδικουμένου. Καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι θηρίον καὶ ἂν κἀπ χειρότερον, θὰ εἶναι περισσώτερον μετρημένος εἰς τὸ ἔξῃς, διότι θὰ ἔχη διαπιστώσει τὴν διαφορὰν ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῆς κακίας του πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐκείνου. Ἐγὼ δὲ τοῦτον τὸν βίον πῦρα ἐπιζητῶ, τὸν ὁποῖον μόνον εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν βλέπω νὰ ὑπάρχῃ, ἄλλοῦ δὲ καὶ εἰς τὴν πράξιν πουθενά.

Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς ἐπίσης αὐτὸν ποὺ ἐνῷ ἀδικεῖται ὑπομένει· διότι συμβαίνει νὰ φανῇ κανεὶς τοιοῦτος καὶ ἐξ ἀδυναμίας. Ἄν καὶ θὰ ἤθύναι νὰ ἐπιδεικνύεται τοιοῦτος πρὸς τοὺς ἰσαίσιους του καὶ πρὸς ὅσους τοῦ εἶναι δυνατόν νὰ κάμῃ τοῦτο, πλὴν δὲν θὰ τὸ κάμῃ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημεῖου. **Δ** Ὅστε καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνου νὰ ξεπεράσῃ καὶ περισσώτερον νὰ δώσῃ ἀπ' ὅ,τι ἤθελε καὶ εἰς τὰ ἐκουσῶς προστεθέντα ἥδη νὰ ἐπιδείξῃ μακροθυμίαν δι' ἐκεῖνα ποὺ καὶ διὰ τῆς βίας ἀπεσιτάσθησαν. Τὸ ἀνώτερον ὅμως καὶ εὐρισκόμενον ἐπικεφαλῆς ὅλων τούτων εἶναι ὅτι τοὺς προξενούντας τὰ τοιαῦτα καὶ κακομεταχειριζομένους ἡμεῖς καὶ εἰς τὰ κρήματα καὶ εἰς τὰ σώματα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, παρηγγεῖλεν ὁ Χριστὸς νὰ τοὺς κατατάσσωμεν εἰς τὴν τάξιν τῶν φίλων καὶ μάλιστα τῶν γνησίων φίλων. Νὰ μὴ δώδῃς δὲ μόνον εἰς τὸν

5. Φιλόσοφον, ἔνοσεν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν καθάραν χριστιανικὴν ἰδεολογίαν καὶ τὰ θεὰς πνευματικὰ εἰδήματα, τὸν ἐπιδεικνύοντα φιλοσοφῆσιν μόνον ζωῆν.

ἀρπάζοντα και πλεονέκτην, ἀλλὰ ἀγάπα τοῦτον με φιλίαν δυνατήν και εὐακρινή. **Ε** Αὐτὸ, ναὶ αὐτὸ θέλοντας νὰ τόνισῃ ἰδιαίτερος, ἔλεγεν· «Εὐχέσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς» (Λουκ. 6, 28), πράγμα ποῦ συνηθίζομεν νὰ κἀνωμεν μόνον δι' ἄλλους με πάθος ἀγαπῶμεν.

Και διὰ νὰ μὴ νομίσησθε τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ὑπερβολικὰ και ὑποπέσης εἰς διαβολικὴν πλάνην, δικαιοδογεῖ τὸ πρᾶγμα και αἰτιολογῶν αὐτὸ λέγει· «Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; **129** **A** οὐκί και οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσι; Και ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀσπαζομένους ὑμᾶς, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐκί και οἱ ἐθνικοὶ τοῦτο ποιοῦσιν;» (Λουκ. 6, 32). «Ὅταν λοιπὸν ἀπὸ τοὺς τελῶνας και τοὺς εἰδωλολάτρους εἰς οὐδὲν διαφέρωμεν, πῶς δὲν ἀεῖται νὰ πενθῶμεν και νὰ λυπούμεθα διὰ τὴν κατάστασίν μας; Και εἶθε τοῦτο μόνον νὰ ἦτο τὸ κακόν. Τώρα ὅμως ἴσων ἀπέκομεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς, ὥστε και ἐκεῖνους ἀκόμη ποῦ μᾶς ἀγαποῦν νὰ τοὺς ἀποστρέψωμεθα και νὰ τοὺς μισθῶμεν. Διότι ἡ θασκανία και ὁ φθόνος και τὸ ὅτι με ὄσα πράττομεν και με ὄσα λέγομεν προσπαθοῦμεν νὰ καταστρέψωμεν τὴν δόξαν αὐτῶν και τὴν προκοπὴν, εἶναι ἴδιον ἐκεῖνων ποῦ μισοῦν θανασίμως και ἀποστρέφονται τοὺς ἄλλους. Ἔτσι οὐκί μόνον ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς δὲν διαφέρωμεν, ἀλλὰ και εἰς πολὺ χειρότερον μοῖραν σχετικῶς ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πρὸς τοῦτο εὐρισκόμεθα. **B** Και ὁ μὲν Χριστὸς παρήγγειλε νὰ εὐκώμεθα ὑπὲρ τῶν ἐπιημιόκοντων, ἡμεῖς ὅμως δολοπλοκίας ἐξυφαινομεν και ἐνῶ δίκαιη ἤμεν νὰ εὐλογῶμεν τοὺς καταρωμένους ἡμᾶς, τοὺς περιλοῦζομεν με ἀπειροὺς κατάρσας.

Τι χειρότερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτὴν μας τὴν ἐναντίωσιν και μάχην, τὴν ὁποῖαν κἀνωμεν ἐναντίον ἐκείνου ποῦ ἐνομοθέτησε ταῦτα, ἀφοῦ ἀνθησιτάμεθα εἰς ἅπαντα τὰ προστάγματα; Διότι, τὴν τυραννίδα τῆς κενοδοξίας, τὴν ὁποῖαν ὁ Χριστὸς μὲν διὰ τῶν λόγων τούτων κατέλυσεν, ἐνῶ ἡμεῖς τὴν ἠρέξασαμεν, οὐκί μόνον εἰς τὰς προσευχὰς και τὰς νηστείας και τὰς ἐλεημοσύνας, ἀλλὰ και εἰς ὅλα μας τὰ ἄλλα τὴν ἐγκαθιδρύσαμεν και μᾶλλον περισσότερον ἀπὸ κάθε ἀργυρώνυτον δοῦλον ὑπετάξαμεν εἰς αὐτὴν τοὺς ἑαυτοὺς μας. **C** Ἐπειδὴ τοῦτο εἰς ἄλλους εἶναι φανερόν, τὸ παραλείπει, τόσο μόνον λέγοντας, ὅτι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἄλλοι μὲν παραδοθέντες εἰς μεγάλην ἀδιόφορσαν, διὰ κανὲν ἀπὸ τὰ προστάγματα ταῦτα δὲν ἐνδιαφέρονται, ἄλλοι δὲ ὀλίγον μόνον θελήσαντες νὰ ὑπακούσουν και φροντισάντες νὰ ἐφαρμόσουν μερικὰς μόνον ἐντολὰς και αὐτοὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν με ἐκείνους ζημίαν καθήνησαν, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀπο-

θυσοῦν τὰ δεσμιὰ τῆς κενοδοξίας. Και ἄλλος μὲν οὐδὲ κἀν δίδει ἐλεημοσύνην, ἄλλος ὅμως δίδει κἀτι εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ με κενοδοξίαν, χωρὶς ἔτσι νὰ εὐρισκεται εἰς καλύτεραν μοῖραν ἀπὸ τὸν πρῶτον. **D** Τοιοῦτοτρόπως ἄλλους και ἀπὸ παντοῦ ὁ πονηρὸς τοὺς ἔρριπεν εἰς τὰς παγίδας του.

Ἐὰν δὲ κάποιος ἠμπορήσῃ νὰ ἀποφύγῃ αὐτὴν τὴν θάλασσαν, ἢν καταληφθῇ ἀπὸ ἀπὸγνακην, πάλιν εἰς τὸ ἴδιον πάρεπιωμα ἔχει περιπέσει, μᾶλλον δὲ και εἰς χειρότερον, διότι δὲν φεύγει ζημιωμένος με αὐτὸ μόνον ποῦ ἔκαμεν, ἀλλὰ ἀποκτώντας και κάποιο κακόν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω πολλοὺς ποῦ ἔχουν βλαβῆ ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὰς τὰς αἰτίας, ἀλλὰ και διότι ἀγαποῦν, και διότι ἐντρέπονται και δι' ἄλλος ἀκόμη παρομοίας αἰτίας δεικνύοντες βοήθειαν πρὸς τοὺς πᾶσχοιτας και ὄχι διὰ τὸν φόβον και τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν λοιπὸν ὑπάρχουν τόσο ποῦ βλάπτονται με πράξεις ἀγαθὰς, ποῖος θὰ ἠμπορήσῃ νὰ σωθῇ ταχέως ἐξ αὐτῶν ποῦ περιέπεσαν εἰς τόσα κακά;

E 5. Ποῖος ὅρα γε θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴη με παρρησίαν τὸ «Ἄρες ἦμῖν τὰ ἀφειλήματα ἡμῶν, ὡς και ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ἀφειλέταις ἡμῶν;» (Ματθ. 6, 12). Διότι, και ἢν ἀκόμη δὲν θλάψωμεν τοὺς ἐχθρούς μας, ὅμως ἡ πληγὴ μας μένει ἀθεράπευτος. Ὁ Χριστὸς δὲν ζητεῖ ἀπλῶς και μόνον τὸ νὰ συγχωρησῶμεν, ἀλλὰ και τὸ νὰ συναριθμήσωμεν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν καλύτερων φίλων μας. Δι' αὐτὸ λοιπὸν, καθὼς προεῖπα, καθάρισον νὰ εὐκώμεθα και ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν βλάπτῃς κάποιον, τὸν ἀποστρέφεται ὅμως και δὲν τὸν ἐλέπεις με ἀγαθὴν διάθεσιν και τὸ τραῦμα ἔχεις εἰς τὴν ψυχὴν σου ἀξανάμενον, **130** **A** οὐδόλωρ ἔχεις ἐκτελέσει τὴν ἐντολήν τὴν ὁποῖαν σοῦ παρήγγειλεν ὁ Χριστὸς. Πᾶς λοιπὸν σοῦ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ γίνῃ διὰ σὲ ἴλεως, χωρὶς πρῶτον νὰ ἔχη γίνῃ ἐσὺ τὸ ἴδιον εἰς τοὺς θλόψαντάς σε; Τοῦτο και κάποιος σοφοῦ διασφροντὰς το λέγει· «Ἀνθρώπος ἀνθρώπων συντηρεῖ ὄργην και παρὰ Κυρίου ζητεῖ ἰασιν; ἐπ' ἀνθρώπων τὸν ὁμόημον αὐτοῦ οὐκ ἔχει ἔλεος και περὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δεῖται; αὐτὸς σὰρξ ἢν διατηρεῖ μῆνιν και τίς ἐξιλιάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ;» (Σοφ. Σειρ. 28, 3-5).

Ἦθελε νὰ σωθῆσθαι λοιπὸν και παῦσθαι εἰς ἐδὼ τὸν λόγον μου; τόσο ἐντρέπομαι και κοκινίζω νὰ προχωρήσω παρὰ πέρας. Διότι, τὸν πόλεμον **B** τὸν ὁποῖον ἠρξίσαμεν κατὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ και τὴν ἀκέρυκτον ἔχθραν κατ' αὐτοῦ, ὁ λόγος θὰ τὴν δεῖξῃ ἐν συνεχείᾳ τρανότερον. Ποῖον κέρδος ὅμως θὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν σωσθῆν μου, ἐφ' ὅσον τὰ πράγματα τόσο σαφῶς διακηρύττουν τὴν διαμάχην και

πριν από αυτά αυτός ό μέλλων να κρίνη ήμεις γνωρίζει τά πάντα καλάς.

Τό να μη αποθησαυρίζη λοιπόν κανείς εις τήν γήν, αλλά εις τόν ουρανόν, έστω και άλίγους, όμως θα εύρη κανείς μερικούς να τό έχουν κατορθώσει καλάς. Όλοι όμως οι άλλοι, ως να έχουν άκούσει τό αντίθετον και να έχουν λάθει παραγγελίαν να θησαυρίζουν επί τής γής, τόσον άφησαν τόν ουρανόν και προσηλώθησαν εις όλα τά γήινα ώστε μαινώνται να συλλέγουν χρήματα **C** και τόν Θεόν μισήσαντες, αγαπούν τόν μαμωνά.

Τό δε, «Μή μερινήσητε περί τήν αύριον» (Ματθ. 6, 34), εγώ ούτε ήκουσα, ούτε γνωρίζω κανένα να τό έπίστευσε, ένεκα τής όλιγοπιστίας μας. Διά τούτο και εγώ κώπτοντας τό πρόσωπον από έντροπήν θα τήν προσπεράσω αύτήν τήν έντολήν. Διότι θα έπρεπε και άπλάως μόνον όταν όμιλή δια κάτι ό Χριστός να τόν πιστεύωμεν. Τώρα δε πού διετύπωσεν λογιμούς αναντηρήτους, έδωσε δε και παραδείγματα, όπως π.χ. τών πετεινών του ουρανού και του κόρτου, δέν τόν πιστεύωμεν, άλλ' όπως οι Έθνικοί, ίσως δε και με περισσότεραν μικροφυκίαν, αγωνίζομεθα φροντίζοντες δι' αυτά και ένψ έχομεν παραγγελίαν ούτε εις τας προσευχάς μας να μη τά ζητώμεν, έν τούτοις καταναλίσκομεν όλην μας τήν φροντίδα εις αυτά. Αύτήν λοιπόν τήν έντολήν όπως είπα, έπειδή έντρέπομαι, θα τήν παραλείψω. **D** Θα έλθω όμως εις τούς επομένους στίχους μήπως και εδρω εις αυτούς κάποιαν μικράν παρηγορίαν.

Τί λέγει λοιπόν έν συνεχεία; «Μή κρίνετε, ίνα μη κριθήτε» (Ματθ. 7, 1). Έγώ λοιπόν ένόμιζον ότι θα εδρω παρηγορίαν εις τήν έντροπήν μας, βλέπω όμως να προσίθεται έντροπή και μικρότερα από τήν προηγουμένην. Και αν λοιπόν κανέν άλλο σφάλμα δέν είχομεν διαπράξει, τούτο είναι άρκιτόν να μής δόξηση εις τήν μεγαλύτεραν κόλασιν. Έτσι εις τά άμαρτήματα τών άλλων γινόμεθα παρκοί δικασταί, τας δοκούς όμως τών ίδιων μας σφαλμάτων πού έχομεν εις τόν όφθαλμόν μας τας παραβλέπομεν και όλος ό θλος μας έξοδεύεται εις τό να οικητώμεν τας υποθέσεις τών άλλων και να τούς καταδικάζωμεν. Και κανένα σχεδόν δέν θα εύρησ ούτε κοσμικών, **E** ούτε μοναχόν, ούτε κληρικόν άπηλλαγμένον από τήν άμαρτίαν αύτήν, ένψ τόσον μεγάλη άπειλή έτέθη δια τήν κατάκρισιν. «Έν ψ γάρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. λέγει και, Έν ψ μέτρω μετρείτε, άντιμετρηθήσεται ήμίν» (Ματθ. 7, 2). Άλλ' ένψ ή άμαρτία αύτή έχει ως συνέπειαν τόσην τιμωρίαν, ήδονήν δε καρμίαν, όλωι προσερχόμεν εις τό κακόν, ιώσαν να διακώμεθα και να φιλονει-

κούμεν, όχι μόνον δια μής άδοϋ, **131 A** αλλά δια πολλών να εισέλθωμεν εις τήν κόμινον τής γεέννης. Και όχι εις εκείνα μόνον πού φαίνονται κοπήδη, αλλά και εις τά ελαφρότερα εκείνων έξ ίσον έχομεν περιπέσει, παραβαίνοντες με τόν ίδιον τρόπον και αυτά και εκείνα και δεικνύοντες δια τών εύκόλων ότι και τά έπιπυνώτερα έπειδή τά περιφρονούμεν και όχι διότι είναι βαρεια αι έντολαί δέν τά πράττομεν. Διότι, ειπέ μου, πώσιν κόπον έχει τό να μη πολυπραγματώμεν δια τας ζένας υποθέσεις και να μη καταδικάζωμεν τά σφάλματι του πλησίον; Άντιθέτως μάλιστα, χρειάζεται κόπος δια να περιεργασθώμεν και να κρίνωμεν τούς άλλους. Ιίοις λοιπόν άκούοντας αυτά θα μής πιστεύση ποτέ. **B** ότι διαπράξωμεν αυτά από ραθυμίαν και όχι από φροντίδα και θέλησιν να έλθωμεν εις άντίθεσιν με τόν νόμον; Διότι όταν όσα παραγγέλλει να πράττωμεν, είναι εύκολα εις όσους θέλουν, όσα δε άπαγορεύει, δυσκολώτερα και κοπήδη, ήμεις δε αφήνομεν τά προστεταγμένα και διαπράττωμεν τό άπηγορευμένα, πώς να μη μής κατηγορήσωμν λοιπόν οι έχθροι ότι κάμνομεν αυτά διότι θέλωμεν να φιλονεικούμεν με τόν νομοθέτην.

Ότι δε κανένα κόπον δέν θέλει ή εφαρμογή τών έντολών του Χριστού, τό ειπεν ό ίδιος λέγων: «Άρατε τόν ζυγόν μου ελαφρόν έστιν» (Ματθ. 11, 20). Ημεις όμως υπό άφάτου ραθυμίας κατεχόμενοι, κάμνομεν να φαίνωμαι βαρεια εις πολλούς όσα είναι ελαφρά. **C** Διότι εις εκείνον πού θέλει να μένη άργός και να κοιμάται συνεχώς και να τρώγη και πίνη φαίνεται γενικώς ότι είναι κοπήδες. Οι έχοντες όμως πάντοτε έγρήγορον τό όμμα τής ψυχής και νήφοντες ούτε από αυτά τά θαυμαστά και δυσκατόρθωτα άποσύρονται, αλλά τά αναλαμβάνουμν με περισσότεραν τόλημν, παρ' όσον τά εύκολα οι άποκαμωμένοι και ύπνηλοι. Διότι δέν υπάρχει τίποτε ίόσον εύκολον πού ή μεγάλη μας δκνηρία να μη μής τό παρυσιάξη τώσιν πολύ βαρδ και έπαχθές, όπως πάλιν έπίπυνον και δυσχερές, τό όποιον ή οποιοδή και ή προθυμία να μη τό κάμνη πολύ εύκολον. Διότι, ειπέ μου, τί χειρότερον ύπάρχει από τού να διαπρέχη κανείς καθημερινώς κινδύνους θάνατον άπειλούντας, Όμως και τούτο ό μακάριος Παύλος **D** τό άπεκάλεσεν ελαφρόν, λέγοντας: «Τό γάρ παρυσιακά ελαφρόν τής θλίψεως, καθ' ύπερβολήν εις ύπερβολήν αείνον βαρεια δόξης κατεργάζεται ήμίν» (Β' Κορ. 4, 17-18). Μολοντί δε ως προς τήν φύσιν του τό πράγμα είναι βαρδ, όμως δια τής ελπίδος τών μελλόντων γίνεται ελαφρότερον. Αύτήν δε τήν αίτίαν τής ελαφρόσεως τήν παρέθεσε και αυτός

λέγαν· «Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ θελεόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ θελεόμενα» (Β' Κορ. 4, 18).

6. Ἄς ἴδωμεν καὶ τὰ ὑπόλοιπα. «Μὴ δότε, λέγει, τὰ ἅγια τοῖς κυσί, μηδὲ ρίψετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων» (Ματθ. 7, 6). Ὁ μὲν Χριστὸς λοιπὸν μῆς ἔδωσε τὴν ἐντολὴν αὐτὴν ὡς προσαγὴν τρόπον τινά. Ἐμμεῖς θύμας ἀπὸ κενοδοξίαν καὶ παράλογον φιλοτιμίαν καταπατήσαμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἐντολὴν, καὶ ἐδέχθημεν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων ἀνθρώπου διεφθαρμένους καὶ ἀπίστους καὶ πλήρεις πολλῶν κακιῶν ἀπλῶς καὶ χωρὶς ἐξέτιωσιν, καὶ πρὶν ἀκόμη δώσουν ἀκριβῆ ἀπόδειξιν τῆς πίστεώς των, ἐρανερώσαμεν εἰς αὐτοὺς ἄλλην τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνῶ ἀκούη δὲν εἶχαν ἀντικρούσει τὰ προύλαια τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἡμεῖς διὰ μῆς τοὺς ὠδηγήσαμεν εἰς τὰ ἄδυστα αὐτοῦ. ¹³² Ἄ Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον μερικοὶ πολλοὶ σύντομα ἐγκατέλειψαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν, καὶ διέπραξαν πολλὰ κακά. Καὶ οὐ μόνον διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς ἰδίους παραβλέπομεν τὴν φρικωδεστάτην αὐτὴν ἐντολὴν, ὅταν πρόκειται νὰ μετέσκαψωμεν τῶν ἀθανάτων μυστηρίων, ὅτι κἀνομιζομεν πολλάκις τοῦτο μὲ τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς ἡμᾶς ἀκαθαρσίαν καὶ ἀνασχυρίαν.

Ὅχι δὲ μόνον αὐτὰς τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐξῆς ἀπὸ ἄλλου θὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ ἔχουν ἀνατραπῆ. Ἐνῶ δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶπε· «Ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς» (Ματθ. 7, 12). Ἐμμεῖς κἀνομιζομεν ὅλα ὅσα δὲν θέλομεν οἱ ἴδιοι νὰ πάθωμεν καὶ ἐνῶ διετάκωμεν νὰ ζητῶμεν ἐκ τῆς στενῆς πόλης νὰ διέλθωμεν, ἡμεῖς παντοῦ τὴν εὐρύχωρον ἐπιζητοῦμεν. Καὶ οὐ μὲν μερικοὶ κοσμικοὶ ἄνθρωποι αὐτὴν ἀγαποῦν καὶ ἐπιθυκοῦν, τοῦτο δὲν εἶναι καὶ πολλοὺς περιέργων. Τὸ ὅτι ὅπως ἄνθρωποι ποὺ θεωροῦνται ὅτι ἔχουν σπουδαίῃ³ κατὰ κόσμον ἀκαλυφθῶν αὐτὴν περισσότερο τῶν κοσμικῶν, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ περιέχει πολλὴν ἐκκληξίν, μᾶλλον δὲ ὁμοιάζει καὶ μὲ ἀνιγμᾶ.

Διότι, περισσότερο ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄλλους θὰ ἀκούσῃ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, ἐὰν ποτε τοὺς παρ-

6. Τὰ ἐπαρωσθεῖς σημαίνει τὴν μοναχικὴν ἀφίερσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ κρατῶν τοὺς κόπους διὰ τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ μοναχικοῦ διὰ τὸν κόσμον, καθὼς τὴν περιγράφει ὁ ἱ. πατὴρ εἰς τὸν Πρῶτον Συναξάριον Περὶ Κατανοήσεως, λέγων ἐπιτέροι καὶ παρὰ τὸν 2. Ὅθεν καὶ ἡ μοναχικὴ εἰς καλεῖται ἐπιτερωμένος εἶναι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἁγ. Παύλου, καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀρχαὶ ἀπαύρασαν ὅν τοὺς παθήμασι καὶ τοὺς ἐπιθυμίας· (Γαλ. 5, 24 καὶ 8, 14).

κάλει νὰ ἔλθουν διὰ κάποιοι ἐξηγητήριον· ἐρωτοῦν δηλαδὴ ἐὰν θὰ εὕρουν ἀνάπαισιν καὶ ἐὰν ἡμπορῇ αὐτὸς ποὺ τοὺς καλεῖ νὰ τοὺς ἀναπαύσῃ καὶ διαρκῶς ἀκούει τὴν λέξιν ἀνάπαισιν.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; **С** Σὺ ποὺ διετάχης νὰ βαδίξῃς τὴν τεθλιμμένην ὁδόν, ἐνδιαφέρεσαι διὰ ἀνάπαισιν καὶ ἐνῶ ἔχεις ἐντολὴν νὰ εἰσέλθῃς διὰ τῆς στενῆς πόλης ἀναζητεῖς τὴν εὐρύχωρον; Θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ χειρότερον πρᾶγμα ἀπὸ τὴν διαστρέβλωσιν αὐτὴν; Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ ὅτι τὰ λέγω σήμερον αὐτὰ διὰ νὰ καταδικάσω ἄλλους μᾶλλον, θὰ σοῦ εἶπω λοιπὸν τὰ ἰδικά μου.

Ὅταν κάποτε ἐγὼ εἶχα ἀποφασίσαι, νὰ ἐγκαταλείψω τὴν πόλιν καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὰ ἀσκητήρια τῶν μοναχῶν, ἐρευνοῦσα καὶ ἐξήταξα μὲ προσοχὴν διὰ νὰ μάθω, ἀπὸ ποῦ θὰ ἔκωμεν τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ζωὴν μου καὶ κατὰ πόσον εἶναι δυνατόν νὰ τρώγῃ κανεὶς καθημερινῶν καὶ φρέσκων ἄρτων **В** καὶ ἂν ὑπάρξῃ κανεὶς ποὺ νὰ ἐξαγαγῆ καὶ νὰ τρώγομεν τὸ ἴδιον ἔλαιον ποὺ χρησιμοποιοῦμεν διὰ τοὺς λύχνους, ἐὰν ὑπάρξῃ κανεὶς ποὺ νὰ μᾶς ὠθῆ εἰς τὴν ταλαιπωρίαν τῆς βρώσεως τῶν ὁσπρίων καὶ νὰ μᾶς ἀναθέτῃ βαρεῖας ἐργασίας, δηλαδὴ νὰ σκάπτωμεν ἢ νὰ μεταφέρωμεν ξύλα, ἢ νερὸν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια ἔργα καὶ γενικῶς μὲ ἐνδιέφερε πολὺ τὸ θέμα τῆς ἀναπαύσεως. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ποὺ ἀναλαμβάνουν νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ὑπηρεσίας εἰς ἄρχοντας, καὶ τὰς δημοσίας ἐξουσίας διὰ τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν πολυπραγμονοῦν, παρὰ μόνον ἂν ἔχη δι' αὐτοὺς κάποιο κέρμας ἢ ὑπόθεσις, κέρμας οὐσιώδεις, καὶ ἂν ἔνεκα τούτου ἡμποροῦσιν ποτὲ νὰ θεωρήσωσι ἑαυτοὺς ὄξινους, τότε οὕτε κόπους, οὕτε κινδύνους, οὕτε ἀτιμώσεις, οὕτε δουλοπρεπεῖς τιμωρίας, οὕτε ἰὴν εἰς τὴν ξένην χώραν ζωὴν, οὕτε ὕβρεις, οὕτε βασάνους, οὕτε καιρικὰς μεταβολάς, οὕτε τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐλπιζομένου σκοποῦ. **Ε** οὕτε ἄφρον θάνατον, οὕτε τὸν χωριστὸν ἀπὸ τοῦ συγγενεῖς, οὕτε στέρησιν τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, οὕτε ἄλλα κανὲν ἐκ τῶν δυσχερῶν ὑπολογίζουσι λοιπὸν, ἀλλὰ γινόμενοι ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων, ὑπομένουν ὅλα ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁπίων ἡνωμένοι νὰ πραγματοποιήσωσι αὐτὴν. Ἡμεῖς θύμας, ποὺ οὕτε χρήματα, οὕτε τὴν γῆν ἔχομεν ὡς στόχον, ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν ¹³³ **Α** καὶ τὰ σὺρβνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα οὕτε ὀφθαλμοὶ εἶδε, οὕτε οὖς ἤκουσε, οὕτε τὰ διησῶνθη ποτὲ ἀνθρώπου καρδίᾳ, ζητούμεν πληροφίας περὶ ἀναπαύσεως. Τόσον ἔλεμνοι καὶ μαλθακότεροι εἴμεθα ἀπὸ ἐκεῖνους.

Τί λέγεις λοιπὸν, ἄνθρωπε; Ἐνῶ πρόκειται νὰ μεταβῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἀποκτήσῃς τὴν βασιλείαν τοῦ οὐ-

σκειται εκεί, έρωτης εάν υπάρχει εις την οδόν και τὸ ταξίδι αὐτὸ καμμία δυσκολία και δὲν εντρέπεται και δὲν ἐπιθυμῶς, οὐτε ηγηγάνεικς νὰ δεξαμανισθῆς ὑπὸ τὴν γῆν. Διότι και εάν συνεκεντρώοντο ὅλα τὰ δεινὰ ποὺ ὑφίστανται οἱ ἄνθρωποι, εἴτε λοιδορία, εἴτε ὄρεϊς, εἴτε ἀτυμῖαι, εἴτε συκοφαντίαι, εἴτε ζῆφος, εἴτε πῦρ, εἴτε ἀλουσίδες και θηρία και καταποντισμοί, εἴτε πείνα και ἀσθένεια **B** και ὅσα ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἂ παρὸν θίος ἐδοκίμασε κακά, δὲν θὰ τὰ περιγέλωσε ὅλα αὐτά, εἰπέ μου, και δὲν θὰ τὰ καταφρονήσῃς; Ὁ ἀ σκεφθῆς λοιπὸν αὐτά;

Και τί ποὺ ἀνόητον θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην ψυχὴν, τὶ δὲ ταπεινότερον και ἀθλιώτερον; Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει καταληφθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανῶν δὲν λέγω ἀπλῶς ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῆ ἀναίτιασιν, ἀλλ' οὐτε νὰ τὴν αἰσθάνεται και ἂν ἀκόμη εἶναι παρούσα. Ἡ, πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον ἐκεῖνοι μὲν ποὺ ἔχουν τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος νὰ παραδίδονται ὀλοκληρωτικῶς εἰς τὰ ἀγαπώμενα πρόσωπα, ὥστε ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνα και τὴν συνύπαρξίν των μὲ ἐκεῖνα τίποτε ἄλλο νὰ μὴ θεωροῦν εὐχάριστον εἰς τὸν παρόντα βίον, μολοντοί θεβαίως ὑπάρχουν πολλά, ἡμεῖς δὲ ποὺ διακατεχόμεθα ὅκα ἀπὸ τοιοῦτον ἄτοπον ἔρωτα, ἀλλ' ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ὑπὲρ ὅων ὅλων **C** ὅκα μόνον διταν ἔχωμεν τὴν παρούσαν ἀνάστασιν νὰ μὴ τὴν καταφρονῶμεν, ἀλλὰ και ἀποῦσαν νὰ τὴν ἀναζητῶμεν;

7. Ποιῶ, κανένα, ὀγαυιτῆ μου, δὲν τὸν κατέλαθεν ἡ ἐπιθυμία τῶν οὐρανῶν καθὼς πρέπει. Ἄν πράγματι τὸν κατελάμβανεν, ὅλα ὅσα φαίνονται ὅτι εἶναι δυσάρεστα, θὰ τὸ ἐνόμιζε σκαιὸν και γέλωτα πολλόν. Διότι ὅποιος θαυμάζει τὸ ἐπίγειο, ποτὶ δὲν θὰ ἀξιώθῃ νὰ γίνῃ θεατῆς τῶν μελλόντων. Ὁ περιφρονῶν ὅμως και νομίζων ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν εὐρίσκονται εἰς καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ τὴν σκαιὴν και τὸ ὄνειρον, ταχέως θὰ ἐπίτῳχῃ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα και πνευματικά. Διότι εἰς ὅσους ἔλθῃ ἀληθῶς τοῦτο τὸ καλόν, τόσην μεγάλην δύναμιν ἐμφανίζει, ὅσην εἰς τὰς ἀκάνθας τὸ πῦρ; **D** και εἴτε εὖρη τὸν ἄνθρωπον νὰ περιφρίγγεται ἀπὸ ὄνειρα κακά, εἴτε μὲ πολλὰ σκαινὰ ἁμαρτημάτων νὰ περικυκλοῦται, εἴτε νὰ καὶ σφοδρὰ ἡ φλόγα τῶν ἐπιθυμιῶν και γιγαντωμένος ὁ θόρυθος τῶν θιστικῶν πραγμάτων νὰ τὸν περιτριγυρίζῃ, ὅλα αὐτὰ εὐθὺς μὲ φοβερόν μαστίγιον τὰ διασκορπίζει και τὰ ἀπορακρύνει ἐκ τῆς ψυχῆς. Καὶ ὅπως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνθέξῃ λεπτὴ κόνις εἰς τὴν ροχδαίαν ὀρηγὴν τοῦ ἀνέμου, ἔτσι και τὸ πλῆθος τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀνθέξῃ τὴν ὀρηγὴν τῆς κατανόεως ποὺ ἐπιπίπτει. ἀλλὰ ἀφανίζεται και σκορπίζεται ταχύτερον ἀπὸ κόνιν και καπνόν. Ἐάν δὲ ὁ

σωματικὸς ἔρωσ ὑποδουλώνει τόσον πολὺ τὴν ψυχὴν, Ἐ ὥστε εἰ ὅλων νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ και νὰ τὴν προσηλώσῃ εἰς μόνην τὴν τυραννίδα τῆς ἐρωμένης, τὶ δὲν θὰ ἐπιτέλει ὁ πάθος τοῦ Χριστοῦ και ὁ φόβος μήπως ἀποξενωθῶμεν ἀπὸ ἐκεῖ;

Ὅπως εἶναι δύσκολον, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον, νὰ ἀναμείξῃ κανεὶς εἰς τὸ ὄδωρ τὸ πῦρ, ἔτσι νομίζω εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμῃ νὰ συνυπάρξουν τριφῆ και κατάνυξις. Διότι αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα και τὸ ἓν καταργεῖ τὸ ἄλλον. Ἡ μὲν κατάνυξις εἶναι μήτηρ τῶν δακρῶν και τῆς νῆψεως, ¹³⁴ **A** ἡ δὲ τριφῆ τοῦ γέλωτος και τῆς ἀπερισκέπτου διαγωγῆς. Καὶ ἡ μὲν κάμνει ἐλαφρὰν τὴν ψυχὴν και τὴν ἀνασπεράνει, ἡ δὲ τὴν καθιστᾷ βαρυτέραν και ἀπὸ τὸν μόλυβδον. Καὶ τοῦτο θὰ προσπαθῆσῳ νὰ τὸ κάμω κατανότην ὅκα μὲ τοὺς ἰδικούς μου, ἀλλὰ μὲ τοὺς λόγους ἐκεῖνου ποὺ κατεσχέθῃ ὑπ' οὐτῆς τῆς καλῆς ἐπιθυμίας.

Ὁ διάπυρος ἔραστής τοῦ Χριστοῦ Παῦλος, ὁ ὅποιος τόσον ἐτρέφῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόθον, ὥστε νὰ στενάξῃ διὰ τὴν κρονοτριβὴν τῆς ἐκ τῶν παρόντων ἀποδημίας, «Και γὰρ δυναίς, λέγει, ἐν τῷ σκῆνει τοῦτω στενάζομεν» (**B'** Κορ. 5, 4), ἐπόθει και ἠθέλεν ἀκόμη νὰ μείνῃ εἰς τὸν παρόντα κόσμον διὰ τὸν Χριστόν. «Τὸ γὰρ ἐπιμένειν με, λέγει, τῆ σαρκὶ ἀναγκαϊότερον δι' ὅρας» (**Φιλιπ.** 1, 24), **B** δηλαδὴ διὰ νὰ προσδεσθῇ ἡ πίστις ἡ εἰς τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο και πείναν και δίψαν και γυμνότητα και δεσμά και θανάτους και διαποντίους ἀποδημίας και ναύαγια και ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἀνέφερον, ὑπέφερε και ὅκα μόνον δὲν ἐστενοχωρεῖτο μὲ αὐτὰ, ἀλλὰ και ἔκαιρε. Διὰ τοῦτο και ἔλεγεν: «Ἐν τοῦτοις πάσιν ὑπερνωκῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (**Ρωμ.** 8, 37). Καὶ μὴ θαυμάσῃς δι' αὐτὸ. Διότι, εάν ἡ φιλία τῶν ἀνθρώπων ἔκαιρε πολυτάκις νὰ περιφρονῆ κανεὶς και τὸν θάνατον, τὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; Ποῖαν δυοκέρειαν δὲν ἠθέλεν ἐλαφρύνει; Τόσον πολὺ ὑποφερτὰ ὅλα ἔσαν **C** εἰς αὐτὸν ποὺ ἔβλεπε μόνον πρὸς τὸν ποθοῦμενον και τὸ νὰ ὑφίσταται δι' ἐκεῖνον τὰ πάντα τὸ ἰσθῶρει ἀντίτερον ἀπὸ κάθε ἠδονὴν και ἀπόλαυσιν, ὅπως ἔλλασσε και εἶναι. Διότι ἐνόμιζεν ὅτι δὲν εὐρίσκεται πλεόν εἰς τὴν γῆν και τὸν παρόντα βίον, οὐτε ὅτι συναναστρέφεται μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἰσῶν νὰ εἶκεν ἤδη μεταβῆ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν και νὰ ἔξῃ μετὰ τῶν ἀγγέλων και νὰ ἀπέλασε τὴν βασιλείαν και νὰ ἀπῆλασε τὴν θέαν τοῦ θεοῦ προσώπου, περιεφρόνει τὰ τοῦ παρόντος βίου ἠδέα και λυπηρὰ και περὶ ἀναπαύσεως οὐδένα ἔκαινε λόγον, πρᾶγμα ποὺ συνεχῶς ἐπιζητεῖται ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλ' ἔλεγεν: «Ἐμέχρι τῆς ὄρας ὄρας και πεινώμεν και διψῶμεν και γυμνωθῶμεν **D** και κολαφιζόμεθα

καὶ ἅπτατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι τοῖς ἰδίαις κερσί. λυθοροῦμενοι εὐλογοῦμεν, διακόμενοι ἀνεχώρηθα, βλασφημοῦμενοι παρακαλοῦμεν, καὶ πάλιν «Ὡσπερὶ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγεννήθημεν. πάντων περίφημα ἕως ἄρτι» (Α΄ Κορ. 4, 11-13).

Διότι ἄφου ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐξεπλάγη ἀπὸ τῶ ἐκεῖ κάλλος, δὲν ἠνείκετο νὰ τοῖς στρέψῃ πάλιν κάτω εἰς τὴν γῆν. Ὅπως δὲ ἴταν κάποιος πτωχὸς καὶ πένης κλεισμένος εἰς σκοτεινὸν καὶ παικτικὸν οἰκίσκον ἴδῃ βασιλεῖα λάμποντα εἰς τὸν χρυσὸν καὶ εἰς τὰς ἀνταυγείας τῶν πολιτῶν λίθων, δὲν θὰ προτιμοῖται πλέον οὔτε εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἐπιναφέρῃ τὴν εἰκόνα τῆς ἰδικῆς του πτωκτικῆς οἰκίας, ἀλλὰ θὰ ἔκτισε τὸ πᾶν Ἐ διὰ νὰ ἐδρεθῆ εἰς ἐκείνην τὴν κατοικίαν, ἂν ἤμποροῦσε, ἔτσι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ἄφου εἶδε τὰ ἐν οὐρανοῖς, κατεφρόνει τὴν πενίαν τῆς παρουσίας (ζωῆς) καὶ ἐνῶ συναναστρέφτο με τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διό τίποτε τὸ ὑλικὸν δὲν ἐνδιεφέρετο, ἀλλ' ὀλόκληρον τὸν ἐπιτόν του μετέθεσεν εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν.

Καὶ τί λέγω διὰ τὰ λυπηρὰ τοῦ παρόντος βίου; Τόσον πολλὸ τὸν κατέλαθεν ὁ πόθος τοῦ Χριστοῦ, ὥστε ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ὑποφέρῃ καὶ τὰς αἰωνίους ἐκείνας κατὰσεις, ἔνεκεν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἂν αὐτὸ δὲν θὰ παρμιτεῖτο ποτέ. Διότι δὲν ὑπηρετεῖ **135 Α** ἐκείνος τὸν Χριστὸν ὅπως ἡμεῖς ποῦ φοβοῦμεθα τὴν γέννηαν καὶ ἐπιθυμοῦμεν τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατελήφθη ἀπὸ κάποιον ἄλλον πόθον, πολλὸ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀμοιβῆς, δι' οὐδὲν ἄλλο ἔπασκε καὶ ἐπραττε τὰ πάντα, εἰ μὴ διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ μόνον τὸν σφοδρὸν πόθον του ποῦ εἶχε διὰ τὸν Χριστὸν καὶ ὁ ὅποιος πόθος τόσον ὀλοσχερῶς εἶχε κατακτηθεῖ τὸν λογισμὸν του, ὥστε καὶ αὐτὸ ποῦ δὲ ἔλπειν ἦτο δι' αὐτὸν ἡμιώτερον, ἰὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ μαζὶ με τὸν Χριστὸν, διὰ τὸ ὅποιον καὶ τὴν γέννηαν κατεφρόνησε καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀπὸ αὐτὸ πάλιν νὰ γίνῃ ἕνεος θεολευστικῆς, προσημῶν διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐκτίτωσην, ὡς κατὰ ποῦ νὰ ἀπειλεῖται ἀνηκερμενον εὐχῆς. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀπεδέχθη καὶ τὸ προσημασε με πολλὴν προθυμίαν.

Β 8. Καὶ ἴσως τώρα φαίνεται εἰς πολλοὺς ἄσφαρὲς τὸ λεχθέν, ἴταν δὲ τὸ κάμω σαφέστερον, τότε πάλιν θὰ φανῆ ἀπίστευτον εἰς ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους καὶ προηγουμένως ἦτο

7. Ἄριστον ἐκπαιθεὶν ἐνοεῖται τὴν ἀπολείαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ταῦτο πῶς ἐκείνος ὁ Παῦλος ἀπὸ ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἑκτίτωσην του.

ἄσφαρὲς. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο καθόλου περιεργον. Διότι καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἐπειδὴ περήμενε ὅτι δὲν θὰ γίνῃ πιστευτὸς δι' αὐτὰ, ἐπρόλαβε καὶ εἶπε « Ἀληθεῖαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυροῦσης μοι τῆς συνεπίδοσός μου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ» (Ρωμ. 9, 1). Καὶ ἡμῶς ἂν καὶ προσέθεσε τόσα εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἐκάλεισε τέτοιους μάρτυρας τῆς συνεπίδοσός του καὶ πόρα ἀκόμη δὲν γίνεται πιστευτὸς.

Τὶ εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποῦ λέγει; ἄκουε. Ἄφου ὠμίλησε διὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ δεινὰ καὶ εἶπε, **Σ** «τίς ἡμᾶς κωρῆσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάκαιρα;» (Ρωμ. 8, 35) καὶ ἄφου ἀνεφρόθη εἰς ὅλα τὰ γήινα, ἀνήλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, θέλων νὰ δεῖξῃ, ὅτι δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλον πρᾶγμα τὸ νὰ καταφρονῆ κανεὶς τὰ ἐπιπύθα δεινὰ διὰ τὸν Χριστὸν. προσέθεσεν, ὅτι «Ὅτι ἀγγελιοί, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐντεστώτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὑψώματα, οὔτε βάθος, οὔτε τίς κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς κωρῆσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἵς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. 8, 38-39).

Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει, τοῦτο σημαίνει. Ὅχι μόνον ἀνθρώποι δὲν θὰ δυνήσων νὰ με κωρῆσουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀγάπην, **Δ** ἀλλ' οὔτε οἱ ἀγγελοί, οὔτε καὶ ἂν συνηθροίζοντο ὅλα ὅμοι αἱ οὐράνια δυνάμεις θὰ κατορθώσουν τοῦτο. Τὶ λέγω; Ὅτι καὶ ἂν χρειασθῆ νὰ στεριωθῆ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ πέσω εἰς τὴν γέννηαν τοῦ πατρὸς διὰ τὸν Χριστὸν, οὔτε καὶ αὐτὸ μοῦ εἶναι φοβερόν. Διότι αἱ λέξεις ὑψώματα καὶ βάθος καὶ ζωὴ καὶ θάνατος τίποτε ἄλλο δὲν δηλοῦν παρὰ τοῦτο μόνον. Τὰ ἔλεγε δὲ αὐτὸ δχι διότι θὰ ἐπεχειροῦν ποτέ οἱ ἀγγελοί νὰ τὸν κωρῆσουν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ ὑποθέτει διὰ τῶν λόγων καὶ ἐκεῖνα ποῦ ποτέ δὲν θὰ συνέβαινον, διὰ νὰ παραστήσῃ καὶ κόμη ὀλοφάνερων εἰς ἄλους τὸν μεγάλον πόθον ποῦ εἶχε διὰ τὸν Χριστὸν. Διότι τέτοια εἶναι ἡ συνήθεια ἐκείνων ποῦ ἀγαποῦν. **Ε** Δὲν ἀνεκονταὶ νὰ κρατοῦν τὴν ἀγάπην των, ἀλλ' εἰς ἄλους τοὺς φίλους των φανερόνουν τὴν φλόγα καὶ με ἰὸ νὰ διηγοῦνται συνεχῶς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πόθου των, ἀναπαύουν τὴν ψυχὴν των, **136 Α** πρᾶγμα ποῦ ἔκαμε τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ μακάριος. Ἄφου συμπεριέλαθεν ὅλα εἰς τὸν λόγον του, τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα, ὅσα συνέβησαν, ὅσα δὲν θὰ συμβοῦν ποτέ, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, κάθε κόλασιν καὶ κάθε ἀνάπαυσιν, ὡς νὰ μὴ τοῦ ἦσαν ἀρκετὰ ὅλα αὐτὰ διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ πάθος τῆς ἀγάπης του καὶ ἄφου διὰ τοῦ λόγου ἔδωσεν ὑπαρξιν εἰς τόσα ἄλλα ποῦ δὲν ὑπάρχουν καὶ τὰ συμπεριέλαθε (διότι, τὸ ἐκτίσις ἑτέρα, ὁ νῆκει εἰς τὰ μὴ ὑπάρχοντα), τότε ἔταξε καὶ τοῦτο, δηλών

ὅτι ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρων τίποτε δὲν θὰ ἤμπορεῖν νὰ μᾶς χωρήσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Καὶ ἐκεῖνος μὲν εἰς τόσον ὕψος ἤγαγε τὸν λόγον του. Ἡμεῖς δὲ οἱ προστακθέντες νὰ εἰμεθα μιμηταὶ του, οὔτε τὰς παρούσας θλίψεις ὑποφέρομεν μὲ καλὴν διάθεσιν, ἀλλὰ παροπιοῦμεθα καὶ δυσανακαταμέν. **Β** ὅχι ὀλιγώτερον ὅπῃ ἐκεῖνους ποῦ κατέκονται ἀπὸ πυρετόν. Διότι, ἡ μακρὰ αὐτῆ νόσος, ἡ ὁποία ἔχει καταλάβει τὰς ψυχὰς μας, ἔχει γίνῃ μὲ τὸν χρόνον ἀνίατος, ὡς θὰ ἐλέγομεν, καὶ τῆς πραγματικῆς ὑγείας δὲν ἤμποροῦμεν οὔτε ἰδεῖν νὰ λάβωμεν, ἀλλὰ καὶ μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι λοιπὸν ἡ ἐπανάκτησις αὐτῆς ἀδύνατος. Καὶ ὅταν ἰδοῦσάμεν κάποιον νὰ προσφέρῃ ὡς παράδειγμα τοὺς ἀποστόλους καὶ νὰ ἰδῶμεν διὰ τὰ κατορθώματά των, ἐνῶ πρέπει εὐθύς καὶ νὰ πενήθησῃμεν ἀκόμη διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι τόσον ἀπεμακρόνθημεν ἀπὸ αὐτοὺς, ἐν τούτοις οὐδὲ κἀν θεωροῦμεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀμάρτημα καὶ οὔτε ἔχομεν τὴν διάθεσιν νὰ φθάσωμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος. Καὶ ἂν κοινῆς μᾶς εἴπῃ τὴν αἰτίαν, εὐθύς προσβάλλομεν τὴν παράλογον αὐτὴν δικαιολογίαν, λέγοντες. **Γ** Ἐκεῖνος ἦτο Παῦλος καὶ ἐκεῖνος Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος Ἰωάννης. Τί θὰ εἴπῃ, ἐκεῖνος ἦτο Παῦλος καὶ ἐκεῖνος ἦτο Πέτρος; Δὲν ἦσαν, εἰπέ μου, καὶ αὐτοὶ τῆς ἰσῆας φύσεως μὲ ἡμᾶς ἄνθρωποι; Δὲν ἦλθον μῆπως καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς τὸν παρόντα θῆον καὶ δὲν ἐτράφησαν μὲ τὰς ἰσῆας τροφάς; Δὲν ἀνέπνευσαν τὸν ἴδιον ἀέρα; Δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὰ ἴδια πράγματα; Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶχαν μῆπως γυναῖκας καὶ τέκνα, ἄλλοι δὲ καὶ θεοποριστικὰ ἐπαγγέλματα, ἄλλοι δὲν περιέτρεσαν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θάραθρον τῆς κακίας;

Ἀλλὰ ἀπήλαυσαν, θὰ εἴπῃς, πολλὴν χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἐὰν διετασσόμεθα νὰ ἀναστήσωμεν νεκρούς, **Δ** ἢ νὰ ἀνοίξωμεν ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἢ νὰ ἀνορθώσωμεν κωλοὺς, ἢ νὰ φυγαδεύσωμεν δαιμόνας καὶ νὰ θεραπεύσωμεν καὶ τὰς ἄλλας παρομοίας νόσους, θὰ ἦτο εὐλογος αὐτῆ ἡ δικαιολογία. Τώρα ὅμως ποῦ πρόκειται διὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ θίου καὶ τὴν ἐπίδειξιν ὑπακοῆς, ποῖαν σκέψιν θὰ εἶχον αὐτὰ πρὸς ἐκεῖνα; Διότι καὶ οὐ διὰ τοῦ θαπτίσματος ἀπήλαυσες τῆς θείας χάριτος⁸ καὶ μετέσχες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἂν καὶ

8. Ἡ χάρις εἶναι ἡ αὐτήριος δωρεὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ὁποίας ὁ θαπτιζόμενος εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος οὐκ εἶναι κατὰ χάριν, δωρεάν. Εἶναι καλὸ μυστήριον ἡ χάρις αὕτη: Χάρις οὐκ εἶναι, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Τίτου 2, 11), χάρις διαφόρων ἄλλων χαρισμάτων καὶ δωρεῶν (Χάρις θαυμάτων, προφητικῶν χάρισμα, διδασκαλικῶν χάρισμα κτλ., ὡς ἐκτείνονται ταῦτα εἰς τὸ Α' Κορ. 12, 27).

ὅχι μέχρι σημείου νὰ κάμνης θαύματα, ἀλλ' ὅσον ἄρκει δὲ νὰ κατορθώσῃς πολιτεῖαν ὀρθὴν καὶ μετὰ ἀκριβείας δεδωμένην. Ὡστε ἡ διαστροφή προέρχεται ἐκ τῆς ἰδικῆς μας ραθυμίας. **Ε** Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην δὲν θὰ δώσει τὴν θραβεῖαν εἰς ἐκεῖνους ποῦ ἀπλῶς ἐπέτελεσαν θαύματα, ἀλλ' εἰς ὅσους ἐπέτελεσαν τὰς ἐπιτολάς του. Διότι λέγει, «Δεῦτε οἱ ἐλόγημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» ὅχι διότι ἐθαυματουργήσατε, ἀλλὰ διότι «Ἐπειύσα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν ἑθνήσια καὶ ἐποτίσατέ μοι ἕνος ἡμῶν καὶ συνηγάγετέ με: γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με: ἠσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με: ἐν φυλακῇ ἡμῶν καὶ ἦλθετε πρὸς με» (Ματθ. 25, 34). **137 Α** Εἰς δὲ τοὺς μακαριστοὺς ποῦθεν δὲν μακαρίζῃ ἐκεῖνους ποῦ ἔκαμαν θαύματα, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας ὀρθὸν βίον.

9. Ὡστε ἂν καὶ ἐκεῖνη ἡ χάρις ἔχη τώρα ἀνασταλῆ, τοῦτο οὐδὲλως θὰ ἤμποροῦσε νὰ μᾶς ἐλάτῃ, οὔτε δὲ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ ἀπολογίαν πρὸς κείνους μας, ὅταν ἡμεῖς φέρωμεν τὰς εὐθύναις τῶν πράξεων μας. Διότι καὶ τοὺς ἁγίους ἐκεῖνους δὲν τοὺς θαυμάζομεν διὰ τὰ θαύματά των, καθότι ὅλον τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διότι ἐπέδειξαν θῆον ἀγγελικόν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον δύο παραγόντων, τῆς ἀνωθεν ἐνισχύσεως καὶ τῆς ἰδικῆς μας φρονιμῆς. Καὶ δὲν τὸ λέγω τοῦτο ἐγὼ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ μισητῆς τοῦ Χριστοῦ. Διότι, ὅταν ἀπέκρουε τοὺς ψευδοαποστόλους, **Β** δι' ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπέδωκε νὰ παρουσιάσῃ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς δοκίμου καὶ τῆς νόθου διακονίας, δὲν τὸ ἔκαμεν αὐτὸ ἐξετάζων τὰ θαύματα, ἀλλὰ τὰ κατορθώματα τοῦ θίου του, λέγων τὰ ἑξῆς: «Διακονοὶ Χριστοῦ εἰσὶ; παραφρονῶν λαλῶ; ὑπὲρ ἐγὼ ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλὰς ὑπὸ Ἰουδαίων πενήτακι τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαθον, τρίς ἐρραδίσθη, ἅπαξ ἐλιθάσθη, τρίς ἐνανάγησα, νυκτῆμερόν ἐν τῷ θυμῷ πεποίηκα ὀδοπορίας πολλὰς, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους γένους, κινδύνους ἔθνῶν, κινδύνους ἐν πάλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνους ἐν θαλάσῃ, **Γ** κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῃ, ἐν μάκθῃ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλὰς, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι. Χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπιστάσις μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἰασθηνῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» (Β' Κορ. 11, 23-29).

Διὰ ταῦτα θαυμάζω ἐγὼ τοὺς ἀποστόλους. Ὡστε λοιπὸν αὐτοὶ χωρὶς τὰ κατορθώματα τοῦ θίου των, μολοντί τοὺς

ἐπετρέπη καὶ οἰκονομίαν νὰ ἐπιτελέσῃν θαύματα, ὅσα μόνον δὲν θὰ ὀπείθαιον ἀξιοθαύμαστοι, ἀλλὰ θὰ ἦσαν καὶ ἄξιοι ἀποδοκιμασίας, καθὼς φανερώνει καὶ ὁ Χριστὸς λέγων, «Πολλοὶ ἐροῦσι μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Ὁ Κύριε, Κύριε, σὺ τῷ σπ̄ ὀνόματι προσηφειεύσαμεν καὶ τῷ σπ̄ ὀνόματι θαυμάσια ἐξεβάλαμεν καὶ τῷ σπ̄ ὀνόματι πολλὰς δυνάμεις ἐποιήσαμεν. Καὶ ἐρῶ αὐτοῖς· Ἀποκρίθητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς» (Ματθ. 22, 23). Δι' αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς του ἔδωκε παραινήσεις λέγων· «Μὴ χαίrete ὅτι τὰ θαυμάσια ὑμῖν ὀπείσεται, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Λουκ. 10, 20). Βίος ἐνάρετος καὶ χωρὶς αὐτὰ θὰ λάβῃ τοὺς στεφάνους καὶ δὲν θὰ ζημιωθῇ καθόλου ἀπὸ τὴν ἄλλειψίν των. Βίος παράνομος ὅμως οὔτε καὶ ἂν συνοδεύεται μὲ θαύματα θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποφύγῃ τὴν κόλασιν. Ὡστε εἶναι περιττὸν νὰ ἀμιλῶμεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὅσα μόνον περιττὸν, Ἐ ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον καὶ εἰς πολλοὺς ἀρετικὸς παρέχει ἀφορμὰς. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι δὲν ἐγίναν μὲ τὴν ἰδικὴν των προαίρεσιν θαυμαστοί, ἀλλὰ μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ μόνον, τί ἐμποδίζει νὰ γίνωμεν ὅλοι παρόμοιοι των;

Ἐὰν ἐπλοδοῖ ἡ χάρις προηγουμένως δὲν ἐξίτηται καὶ τὴν ἰδικὴν μας συγκατάθεσιν, θὰ εἶχε διὰ μίαν ἐκκυσθῆ εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων, καθὼς δὲν εἶναι προσωπολήπιτος ὁ Θεός. Ἐπειδὴ ὅμως ζητεῖ καὶ τὴν ἰδικὴν μας συγκατάθεσιν, διὰ τοῦτο εἰς ἄλλους μὲν ἀκολουθεῖ καὶ παραμένει, ἐξ ἄλλων δὲ ἀπομακρύνεται καὶ τοὺς λοιποὺς οὔτε κἀν ἐπισκέπτεται. ¹³⁸ Α Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς ἀφοῦ ἐξήτασε πρῶτον τὴν προαίρεσιν ἔδωκε κατόπιν τὴν χάριν, πρὶν ἀκόμη ἐπιδείξῃ κανὲν θαυμαστὸν σημεῖον ὁ μακάριος ἐκεῖνος (ὁ ἅπ. Παῦλος), ἔκουσε τί λέγει περὶ αὐτοῦ. «Σκεῖος ἐκλογῆς μοί ἐστι, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομα μου ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων καὶ παντὸς γένους Ἰσραήλ» (Πραξ. 9, 15). Αὐτὰ τὰ ἐμαρτύρησε πρὶν ἀκόμη ἔλθῃ ἡ χάρις αὐτὸς ποὺ γνωρίζει ἐπακριβῶς τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον.

Ἄς μὴ πλανώμεν λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀγαπητοί, λέγοντες ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ κανεὶς σὰν τὸν Παῦλον. Ὡς πρὸς τὴν χάριν καὶ τὰ θαύματα δὲν θὰ ὑπάρξῃ θεθαίως ἄλλος Παῦλος, ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τοῦ βίου ὅμως, ὁ καθεὶς μας ποὺ θὰ ἤθελε, θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ τοιοῦτος. Καὶ ἐὰν δὲν ὑπάρχουν τέτοιοι, εἶναι ἐπειδὴ δὲν θέλουν. Δὲν γνωρίζω ὅμως πῶς ὠλίθησα εἰς τέτοιον παραλογισμόν, Β νὰ ζητῶ σήμερον ὡσὺν τὸν Παῦλον ἀνθρώπους, ἀφοῦ δὲν δύναμαι νὰ ἴδω ἀνθρώπους τρίτης ἢ τετάρτης σειρᾶς μετὰ ἀπὸ ἐκείνων ὡς πρὸς τὸν βίον.

Δι' αὐτὰ ὅλα πρέπει λοιπὸν νὰ πενθῶμεν καὶ νὰ κλαίωμεν καὶ νὰ ὀδυράμεθα, ὅσα ἐπὶ μίαν ἢ δύο μόνον ἡμέρας, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸν βίον μας. Διότι, ἐὰν κανεὶς συνιθίσῃ εἰς τοῦτο, τότε δυσκόλως θὰ ἀμαρτήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς. Καὶ ἐὰν ἀμφιβάλλῃ εἰς τὰ λεγόμενά μου, ἐξέτασε τοὺς πενθοῦντας, ἐνωσά τὰ κοσμικὰ πένθη, ὅσα θεθαίως κάποιον ἐκ τῶν πολλῶν ποὺ ζοῦν τὸν κοπιῶδη τοῦτον βίον, ἀλλὰ κάποιον ἐξ ἐκείνων τῶν τρυφηλῶν, ποὺ τίποτε ἄλλο δὲν γνωρίζουν παρὰ νὰ τρυφοῦν. Αὐτοὶ δηλαδή, αὐτοὶ ποὺ μελετοῦν πῶς νὰ μεθῶσιν καὶ νὰ περιποιούνηται τὴν κοιλίαν των, αὐτοὶ ποὺ τὰ μὲν γεύματα παρατείνουν μέχρι τῆς ἑσπέρας, C τὰ δὲ δεῖπνα μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ποὺ ἀρπάζουν τὰ πράγματα τῶν ἄλλων, καὶ οὔτε χήραν, οὔτε πένθη, οὔτε ἀδύνατον ὑπολογίζουσιν καὶ ἐπαδεικνύουσιν πολλὴν ἀμάρτια, αὐτοί, ἐὰν νοτε τοὺς συμῆν νὰ καταληφθῶν ἀπὸ θαρῶ πένθος, ἰκανὸν νὰ τοὺς ἀνατρέψῃ καὶ τοὺς συνταράξῃ τὴν ψυχάν, ἀφοῦ ἐγκαταλείψουν ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἀνοήτους καὶ παρανόμους ἐπιθυμίας, ἀσπάζονται τότε τὴν φιλοσοφημένην ζωὴν, σκληραγωγίαν, ἀγρυπνίαν, καμεινίαν, ὑπομονήν, νηστείαν, σωπίην, ἐπιείκειαν, ταπεινώσιν καὶ φιλανθρωπίαν μεγάλην ἐπιδεικνύουσιν. Παρ' ὅλον ὅτι ἀρπάζουσιν τὰ τῶν ἄλλων, ὅμως ἐκείνην τὴν ὄραν καὶ τὰ ἰδικὰ των θὰ πετοῦσαν. D Καὶ ἐὰν ἤθελε κανεὶς νὰ τὰ πωρολήσῃ μαζί μὲ ὅλον τὸν οἶκον, αὐτοὶ καθόλου δὲν θὰ ἐθύμωσαν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω πολλοὺς, οἱ ὅποιοι μετὰ τὸν θάνατον προσφιλῶν των προσώπων, ἄλλοι μὲν ἀντήλλαξαν τὴν ζωὴν τῆς πόλεως καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς με ἐκείνην τῆς ὑπαίθρου, ἄλλοι δὲ ἔκτισαν τὰς οἰκίας των πλησίον τῶν μνημάτων τῶν μεταστάντων καὶ διηλθον ἐκεῖ τὸν ὑπόλοιπον βίον των. Αὐτὰ ὅμως ἐπισημαίνουσι ὑστερον· ὅσον ὅμως ἀμύζει τὸ πένθος διὰ τίποτε δὲν ἐνδιαφέρονται λοιπὸν αὐτοί. Τὴν μανίαν δὲ τὴν ὀπίαν εἶχον διὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν χρημάτων, τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς τιμῆς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀφοῦ τὴν κατέφλεξαν ὡς κόρτον, ἢ ὡς ἄθος κόρτου εἰς τὴν φλόγα τῆς λύτης, E τὴν ἀπέβαλον ἀπὸ τὴν ψυχάν. Καὶ ὁ νοὺς τότε μεταφέρεται εἰς τὸσον φιλοσοφημένην διαγωγήν, ὥστε οὔτε νὰ γίνεταί λόγος διὰ κάτι ἀπὸ τὰ τεχνὰ τοῦ παρόντος βίου δὲν ἀνέχεταί, ἀλλ' ὅλα ὅσα προηγουμένως ἐθεωροῦντο εὐχάριστα νὰ τοὺς ἐνοκλοῦν καὶ νὰ τοὺς φαίνωται πολὺ πικρά. Καὶ κανεὶς, οὔτε δούλος, οὔτε φίλος θὰ τολμοῦσε τότε νὰ κάμῃ λόγον ὑπὲρ τῶν κοσμικῶν τούτων πραγμάτων καὶ λίαν ἀναγκαίων. Διότι ὅλα αὐτὰ ἐξαφανίζονται καὶ παραχωροῦν τὴν θέσιν των εἰς λόγους περὶ ¹³⁹ Α τῆς φιλοσοφημένης ζωῆς. Ἡ ψυχὴ τότε διδάσκειται διὰ τοῦ πένθους ὡς εἰς

Ιερὸν τινα ἴσπον τὴν μηδαιμότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ παροδικὸν τοῦ παρόντος κόσμου, τὸ ἄστανον καὶ τὸ εὐθραυστον τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, τὴν ὑποκριτικότητα τοῦ θεάτρου ποῦ λέγεται ζωή. Τότε περιφρονοῦνται μεγάλας τὰ κρήματα, τότε εξαφανίζεται ἡ ὀργή, τότε ἀμελεῖται ἡ φιλοτιμία καὶ οὔτε φόβος θὰ ἦδύνατο νὰ ἐμφωλευθή, οὔτε ἡ υπερηφάνεια νὰ συλῆσθαι τὸν συντετριμμένον ἀπὸ τὸ πένθος, οὔτε πόθος σαρκικὸς νὰ πυρώσῃ τὸν ἀκόλαστον, ἀλλὰ ἐξαφανίζονται ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ εἰς μόνον λογισμὸς ἐγκαθίσταται, **Β** ἐκεῖνος ποῦ διατρεῖ συνεχῶς τὴν μορφήν τοῦ ἀποθανόντος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Αὐτὸ εἶναι καὶ τροφαὶ καὶ ποτὴ καὶ ὕπνος καὶ ἡδονὴ καὶ ἀνάπαυσις καὶ παραμυθία μεγάλη. Τοῦτο δόξα καὶ πλοῦτος καὶ δυναστεία καὶ τρυφή.

10. Ἔτσι ἔπρεπε νὰ πενθῶμεν τὴν ἀπώλειαν τῆς σωτηρίας μας, διὰ νὰ μὴ εἶπω τίποτε περισσώτερον. Μὲ τόσον μεγάλην ἐπιθυμίαν καὶ προθυμίαν ἔπρεπε ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖ νὰ εἶναι προσηλωμένοι τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς καὶ ὅλα νὰ μᾶς εἶναι ἐνθύμησις καὶ ἀναπαράστασις τῆς. Τώρα ὅμως ἐνῷ ὅσοι κάνουν τέκνα καὶ γυναῖκας μὲ τίποτε ἄλλο δὲν ἀπασκολοῦν τὸν νοῦν των, εἰ μὴ μόνον μὲ τὸ νὰ ἀναπλάθωσιν εἰς τὴν μνήμην των τὴν μορφήν τῶν ἀποθανόντων, ἡμεῖς ἀναπλάθωσιν οἱ ὅποιοι ἀπωλέσαμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν περισσώτερον ὅλα τὰ ἄλλα μάλλον παρὰ ἐκεῖνην σκεπτόμεθα. **Γ** Ἐξ ἐκεῖνων κανεὶς θεβόαις, καὶ ἂν ἀκόμη ἀνήκῃ εἰς βασιλικὸν γένος, δὲν αἰσχύνηται διὰ τὸν νόμον τοῦ πένθους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔδαφος θὰ καθίσῃ καὶ μικρὰ θὰ θρηνησῇ καὶ ἐνδύματα θὰ ἀλλάξῃ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τῆς τιμωρίας ἐκείνης μὲ πολλὴν προθυμίαν θὰ τὰ ὑπομείνῃ. Δὲν θὰ ὑπολογίσῃ δὲ οὔτε ἀνατροφήν, οὔτε τὴν συνήθειαν τοῦ σώματος, οὔτε τὰς μετὰ ταῦτα νόσους ποῦ τυχὸν προσέρχονται ἀπὸ ἐκεῖνην τὴν ταλαιπωρίαν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην εὐκολίαν θὰ τὰ ὑπομείνῃ ὅλα.

Αὐτὰ θεβόαις ὄχι μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τὰ πράττουσιν καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι παλὸ ἀσθενεῖς, καὶ περισσώτερα ἀπ' αὐτὰ. Ἡμεῖς δὲ ποῦ πενθούμεν ὄχι τέκνα, οὔτε γυναῖκας, ἀλλὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς καὶ μάλιστα ὄχι ἔξνης ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς ἰδικῆς μας, προφασίζομεθα ἀσθένειαν σώματος καὶ τρυφερότητα ἀνατροφῆς. **Δ** Καὶ εἶθε νὰ ἦτο μόνον τοῦτο τὸ κακόν! Τώρα μάλιστα δὲν πράττομεν οὔτε ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια καμμίαν σωστικὴν προσπάθειαν δὲν χρειάζομεθα. Διότι, εἰπέ μου, ποῦ ἀπαιτεῖται σωματικὴ δύναμις, ὅταν πρέπη κανεὶς νὰ αἰσθανθῇ συντριβὴν τῆς καρδίας, ὅταν πρέπη νὰ προσευχηθῇ μὲ τὸ πνεῦμα νηφάλιον καὶ ἐγρήγορον, ὅταν πρέπη νὰ ἀναλογισθῇ τὰ ἁμαρτήματά του, ὅταν πρέπη

νὰ καταργήσῃ τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν, ὅταν πρέπη νὰ ταπεινώσῃ τὸν υπερήφανον λογισμόν. Διότι αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποῦ καθιστοῦν καὶ τὸν Θεὸν ἀπέναντί μας Ἰεῶν καὶ δὲν χρειάζονται πολὺν κόπον καὶ πάλιν καὶ αὐτὰ δὲν τὰ κόμνησιν.

Διότι οὔτε τὸ νὰ ἐνδυθῇ κανεὶς τὸν πένθμον σάκκον, οὔτε ἡ ἐγκλεισις εἰς κελλίον, **Ε** οὔτε τὸ νὰ καθίσῃ κανεὶς εἰς τὸ σκότος αὐτὰ μόνον εἶναι τὸ πένθος, ἀλλὰ τὸ νὰ φέρῃ κανεὶς συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην του τὰ ἰδικὰ του ἁμαρτήματα καὶ νὰ βασανίζῃ τὴν συνείδησιν μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις, τὸ νὰ μετρᾷ ἀδικαίως τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, πόσον μακρὸν ἀκόμη εὐρισκόμεθα ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Καὶ πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; λέγει Πᾶς; Ἄν πάντοτε ἔσωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν μας τὴν γέννησιν καὶ τοὺς περιφερειομένους τότε παντοῦ ἀγγέλους καὶ συναθροϊκόντας ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς αἰκουμένης τοὺς μέλλοντας νὰ ὀδηγηθῶσιν εἰς τὴν γέννησιν. Ἄν ἀναλογισθῶμεν τὸν ἀποκλεισμὸν μας ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ποῦ εἶναι τόσον μέγα κακόν, **140 Α** καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τιμωρηθῶμεν μὲ τὴν γέννησιν. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἴχομεν τὴν ἀπειλήν ἐκείνου τοῦ πυρὸς καὶ δὲν μᾶς ἀνεμένον αἰώνιοι τιμωρία, αὐτὴ καὶ μόνη ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Χριστόν, τὸν πρῶτον καὶ φιλόνητον ποῦ ἀπέθανε διὰ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ ἔπαθε τὰ πάντα διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν ἐκείνην καὶ μᾶς συμφιλίωσῃ μὲ τὸν Θεὸν πατέρα του, ποῦ λόγῳ τῶν πταισμάτων μας εἴμεθα ἐκθρόσι, καὶ ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐκπέσωμεν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἀνεκδιάλυτα καὶ ἀθάνατα ἀγοσθὰ, εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ κάθε τιμωρίαν καὶ ἱκανὴ νὰ διεγείρῃ ἰσὺς ψυχὰς μας καὶ τὰς κόμη νὰ εἶναι ἀνύστατοι διὰ παντός.

Ἐὰν δὲ καὶ μόνον ποῦ ἀναγνώσκομεν τὴν ἱστορίαν τῶν πέντε παρθένων, **Β** τὰς ὁποίας ἡ ὕπουσις τοῦ ἐλαίου ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὸν νυμφῶνα, λυπούμεθα ὅσον καὶ ἐκεῖνοι διὰ τὴν συμφορὰν των καὶ θορυβοῦμεθα ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς θὰ πάθωμεν τὸ ἴδιον ἂν δεῖξωμεν ραθυμίαν, ποῖος θὰ εἶναι λοιπὸν ἴσων σκληρὸς ὡς λίθος, ὥστε νὰ δεῖξῃ ἄμελειαν καθ' ἣν στιγμήν αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ παράδειγμα βασανίζει τὴν ψυχὴν;

Θὰ ἦτο δὲ δυνατόν νὰ μακρύνω περισσώτερον τὸν λόγον μου, ἀλλ' ἐπεὶ μόνον συμπεφορμενος εἰς τὴν παράκλησιν σου καὶ ὄχι διὰ κομμίαν ἄλλην αἰτίαν ἔγω εἶπει αὐτὰ, καὶ αὐτὰ ποῦ ἔχουν γραφῆ εἶναι πέραν τοῦ θέοντος. Διότι γνωρίζω καλῶς ὅτι ἄδοκλον τὴν ἀρετὴν τῆς κατανύξεως κατέχει οὐ καλῶς καὶ εἰς ἄλλους θὰ ἠμπορούσε νὰ τὴν μεταδίδῃ καὶ σιωπῶν ἀκόμη, ἂν ἤθελον ἔστω καὶ ὀλίγον νὰ

ζήσουν μαζί σου και να γνωρίσουν τὸν ἐσταυρωμένον θίον. **C** Ὅποτε λοιπὸν ἐὰν ἐπιτεπε νὰ πληροφορηθοῦν περὶ κατανύξεως οἱ μὲν σύγχρονοὶ μας πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς τὸ ἡουκαστήριόν σου, οἱ δὲ μεταγενέστεροὶ νὰ ἀκούουν τὰ ἰδικὰ σου ἀοκερτικὰ κατορθώματα. Διδότι νομίζω, θεὶ και μόνη ἡ διήγησις περὶ τοῦ θίου σου θὰ δώσῃ μεγάλην ὄψῃσιν εἰς τοῦτο.

Δι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ και σὲ ἱκετεύω νὰ μὰς παράσκηρ αὐτὴν τὴν ἡμοιόθην και νὰ μὰς στείλῃς τὰς εὐχὰς σου, ὥστε νὰ μὴ ὀμιλῶμεν μόνον περὶ κατανύξεως, ἀλλὰ και μὲ τὰ ἔργα μας νὰ παρουσιάζωμεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο. Ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία χωρὶς τὴν ἐφαρμογὴν οὐκ μόνον δὲν δίδει κανὲν κέρδος, ἀλλὰ και ζημίαν μεγάλην και κατὰκρίσιν προξενεῖ εἰς ἐκεῖνον ποῦ μὲ τὴσιν ἀπροσεξίαν περνᾷ τὸν θίον του. «Ὅτὸ γὰρ πὰς ὁ λέγων μοι, **D** Κύριε Κύριε, ἀλλ' οὐκ ἔν ποιήσῃ και διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 7, 21 και 5, 19).

ΠΡΟΣ ΣΤΕΛΕΚΙΟΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1. Πὸς ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ ποῦ παρήγγειλες, ἄγιε τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπε Στελέκιε, **140 E** και ἀπὸ ψυχὴν τόσον ὀσθενὴ και ψυχρὰν νὰ προέλθουν λόγοι περὶ κατανύξεως; Διότι νομίζω, θεὶ ἐκεῖνος ποῦ πρόκειται νὰ εἴπῃ κάτι σπουδαῖον οὐκετικῶς, πρέπει πρὶν ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄλλους νὰ ἔχη πυμοθῆ ὁ ἴδιος ἀπὸ αὐτὸν τὸν ζῆλον και νὰ ἀναλαμβάνῃ συνεχὴς νέας δυνάμεις, ὥστε οἱ λόγοι του νὰ ἐγγίζουν τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν ἡμιούτερον και ἀπὸ κάθε πυρωστωμένον σίδηρον. **141 A** Εἰς ἐμὲ ὄμως δὲν ὑπάρχει τοῦτο τὸ πῦρ, ἀλλὰ ὀλα ἐντός μου εἶναι στάσιμη και σκόνῃ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν, εἰπέ μου, ἀπὸ ποῦ νὰ ξανανάψω αὐτὴν τὴν φλόγα, καθ' ἣν σπυγμὴν οὔτε σπινθήρ ὑπάρχει ἐντός μου, οὔτε καύσιμος ὀλη, οὔτε πνοὴ ἀνέμου διὰ νὰ τὴν ἀναρρίψῃ, λόγω τῆς μεγάλης κατακνίᾳς, τὴν ὀποῖαν ἐξήπλωσεν ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων; Ἐγὼ λοιπὸν δὲν γνωρίζω πὸς. Δι' αὐτὸ ἰδικόν σου ἔργον εἶναι τὸ πὸς θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ προσταγὴ και θὰ φθάσῃ εἰς τὸ κατάλληλον τέλος. Καὶ ἐγὼ μὲν θὰ διαθέσω τὴν διακονίαν τῆς γλώσσης, ἐσὶ ὄμως παρεκάλει τὸν ἱατροῦσιν τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, τὸν παρέκοντα μακροθυμίαν εἰς τοὺς ὀλιγοψύχους. **B** τὸν ἐγειρόντα ἀπὸ γῆς πτωκὸν, νὰ ἀνάψῃ και εἰς ἐμὲ ἐκεῖνο τὸ πῦρ, τὸ ὀποῖον συνηθίξει νὰ κατατρώγῃ κάθε ἀνθρωπίνῃν ἰδυναμίαν και κάθε ὄπνον, ἀκηρίαν και ὀκνηρίαν οὐματικὴν, μετεωρίζει δὲ τὴν ψυχὴν εἰς τὸν οὐρανὸν και ὀπ' ἐκεῖνον τὸν θῆλον τῆς δεῖκνει, ὠσὸν ἀπὸ κάποιο παρατηρητήριον, ὀλην τὴν φαντασμαγορίαν και ἀπατηλότητα τοῦ θίου. Διότι ὀποῖος δὲν ἡμύρεσε νὰ ἀνεθῆ ἐκεῖ ἐπάνω και καθίσῃ εἰς τὸ ὕψηλὸν ἐκεῖνο μέρος, δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃ τὴν γῆν και ὀσα ὑπάρκουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν, ὀπως ἀξίξει νὰ τὰ ἴδῃ.

Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρκουν πολλὰ πρᾶγματα ποῦ σκοτίζουν τοὺς ὀφθαλμοὺς και προξενοῦν θόρουσον εἰς τὰ ὤτα και μπερ-

δεύουν τὴν γλῶσσαν, **C** δι' αὐτὸ πρέπει κανεὶς, ἀφοῦ ἀποτραδηθῆ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ταραχὴν καὶ τὸν καπνὸν, νὰ ἀναχωρήσῃ πρὸς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, ὅπου ἡ γαλήνη εἶναι μεγάλη καὶ ἡ αἰθήρα ὑψηλότες καὶ κανεὶς θόρυβος δὲν ἀκούεται, ἀλλ' ἔχουν προσηλωθῆ ὀκλιναίς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸν θεὸν πόθον, ἀτενίζοντες μὲ προσοκῆν, καὶ τὰ ὄρα ἔχουν μείνει ἤσυχα, ἀπασκαλούμενα μὲ τὴν ἀκρόασιν τῶν θεῶν λόγων μόνον καὶ τὴν ἐντρυφήν τῆς παναρμονίου καὶ πνευματικῆς ἐκείνης συμφωνίας, τῆς ὁποίας ἡ τυραννὶς τῶσαν διακατέχει τὴν κυριευθεῖσαν ψυχὴν, ὥστε οὔτε τροφάς, οὔτε ποτόν, οὔτε ὕπνον νὰ προτιμᾷ ἐκείνος ποῦ ἔχει αἰσματοπισθῆ ἀπὸ ἐκείνην τὴν μελιψδίαν.

Ἔτσι λοιπὸν οὔτε ὁ θόρυβος τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν σαρκιακῶν τοιοῦτων θὰ ἤμπορούσε **D** νὰ καλαρώσῃ ἐκείνον τὸν τόπον. Οὔτε δὲ ἡ βοή, ἡ προερχομένη ἀπὸ τὴν ζάλην τῶν ἐπιγείων φθάνει ὡς τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ὅπως οἱ ἀνεληθόντες εἰς ὑψηλότερα ὄρη, τίποτε δὲν θὰ ἤμπορούσαν νὰ ἀκούσουν ἢ νὰ ἴδουν ἀπὸ ὄρα γίνονται ἢ ἀκούονται εἰς τὴν πόλιν, παρὰ μόνον κάποιοι ἀκατανόητοι καὶ κακόηχοι θόρυβοι, ποῦ δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκείνων τῶν βομβούντων σφαιρῶν, ἔτσι καὶ ὅσοι ἐγκατέλειψαν τὰ θωπικά καὶ ἐνήλθον εἰς τὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τίποτε δὲν ἀισθάνονται ἀπὸ τὰ ὄρα συμβαίνουσιν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν.

Διότι τὸ σῶμα καὶ αἱ αἰσθήσεις του, ὄσον χρόνον προσέκει ἡ ψυχὴ εἰς τὰ γῆινα, τὴν περιφύγουν μὲ πολλὰ δεσμά, **E** μὲ τὸ νὰ συγκεντρῶνουν γύρω τῆς τὸν βαρὺν χειρῶνα τῶν φθαρτῶν ἀπολαύσεων. Διότι καὶ ἡ ἀκοή καὶ ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀφή καὶ ἡ διαφρησις καὶ ἡ γλῶσσα διακετεύουσιν πολλὰ ἐκ τῶν ἔξω κακῶν εἰς αὐτήν. Ὅταν ὁμοῦ μεταρσιωθῆ καὶ στρέψῃ τὴν φροντίδα τῆς εἰς τὰ πνευματικά, **142 A** φράζει τὴν εἰσοδὸν εἰς τὴς πονηρὰς φαντασίας, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ ἔχη ἀρηστεύσῃ τὴν λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειάν των ἀνεβάζει εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος.

Ὅπως δὲ κάποια οἰκοδόμησινα αὐστηρὰ καὶ σοβαρὰ, ποῦ θέλει νὰ κατασκευάσῃ μῦρον πολυσύνθετον, βαρύντηρον καὶ πολυτελέες καὶ ἔχει ἀνάγκην πολλῶν ὑπηρετητικῶν χειρῶν, ἀφοῦ καλέσῃ τὰς δούλας τῆς, ἄλλην μὲν προστάζει νὰ ξεχωρίσῃ μὲ τὸ κόσκινον τὸ ἀκατέροιστον τῶν ὀρωμάτων, τὴν ἄλλην δὲ πάλιν μὲ ἀκριβῆ πλάστηγυα νὰ ζυγίσῃ ταῦτα, ὥστε οὔτε ὀλιγώτερον, οὔτε περισσότερον τοῦ δέοντος νὰ πέσῃ καὶ θλάσῃ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὅλου παρασκευάσματος **B** καὶ ἄλλην μὲν νὰ θράσῃ τὰ ἔκοντα ἀνάγκην θρασίου, ἄλλην νὰ τρίψῃ ὄρα δὲν εἶναι καλοτριμμένα, ἄλλην νὰ ἀναμείξῃ καὶ

ζυμώσῃ ἄλλα καὶ ἄλλην νὰ κρατῆ ἀλόθαστρον καὶ νὰ ἴσται ἐκεῖ πλησίον, ἄλλην ἄλλο ἀγγεῖον νὰ κρατῆ καὶ ἄλλην καὶ ἄλλα νὰ κἀμνη. Τοιοῦτοτρόπως δὲ προσηλάνει καὶ τὸν νοῦν καὶ τὰς χεῖρας ἐκείνων εἰς κάποιοι ἔργον καὶ μὲ τὴν φροντίδα τῆς δὲν ἐπιτρέπει νὰ καθῆ τίποτε, διότι ἐμποτεῖται τοῦ ὅλου ἔργου καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των νὰ πλανῶνται ἔξω καὶ νὰ κάσκουν. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ πολυτελέες τοῦτο μῦρον κατασκευάζουσα, τὴν κατάνυξιν, συναθροίζει τὰς αἰσθήσεις πλησίον τῆς καὶ περικόπτει τὴν ραθυμίαν των. Ἐάν λοιπὸν συμβῆ νὰ συγκεντρωθῆ εἰς τὸν ἐσῶτον τῆς καὶ νὰ οκείπεται καὶ ἐκ τῶν δεόντων καὶ θεοφιλῶν, **C** καθιστᾷ τὰς αἰσθήσεις ἀδρανεῖς, ὥστε τίποτε τὸ περιττὸν νὰ μὴ μεταδίδουσιν εἰς καιρὸν ἀναρμόδιον ποῦ νὰ διαταρῶσῃ τὴν ἐπικρατοῦσαν μέσα τῆς ἡσυχίας. Δι' αὐτὸ, φθάνουσιν μὲν μέχρι τῆς ἀκοῆς οἱ ἦχοι καὶ μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν τὰ θεάματα, τίποτε ὁμοῦ δὲν διακετεύεται ἐντός, διότι ἡ ἐνέργεια τοῦ καθ' ἐνὸς τοῦτου μέλους τοῦ σώματος εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν ψυχὴν. Καὶ τί λέγω ἦχοι καὶ θεάματα, καθ' ἣν στιγμήν πολλοί, ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς τῆς καταστάσεως διατελοῦντες, δεῖ μόνον τοὺς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των διερχομένους, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποῦ τυχὸν ἐσκόνησαν καθ' ὅσον ἐπίωον των δὲν ἀντιλαμβάνονται; Διότι εἶναι τῶσαν μεγάλη ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, ὥστε εἶναι εὐκόλον εἰς ὅσπον θέλει νὰ ζῆ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὡσάν νὰ κἀθεται εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ μὴ ἀντιλαμβάνεται τίποτε ἐξ ὄρων συμβαίνουσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

2. Τέτοιος ἦτο καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, **D** ὁ ὅποιος, ἐνφύζῃ ἐν μέσῳ τῶν πάσεων, ἴσων ἔξενος ἦτο πρὸς τὰ ἐγκόσμη, ὄσον διαφέρουσαν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς νεκρούς, διότι ὅταν λέγῃ «ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται» (Γαλάτ. 6, 14) καὶ ἐσώπησεν, ἀλλὰ μὲ τὴν προσθήκην ἐδήλωσε καὶ ἄλλην, λέγων, ὅτι «κόσμῳ τῷ κόσμῳ». Μεγάλῃ λοιπὸν φιλοσοφία καὶ τὸ νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι εἶναι νεκρὸς ὁ κόσμος, **E** πολὺ μεγαλύτερα ὁμοῦ τὸ νὰ διδάσκειται ὁ ἴδιος ὡς νεκρὸς ἔναντι ἐκείνου. Καὶ αὐτὸ ποῦ λέγει ὁ Παῦλος, τοῦτο ἐπομένως σημαίνει; ὅτι λέγει ὅτι εἶναι ἔξενος πρὸς τὰ τοῦ κόσμου δεῖ ὄσον οἱ ζῶντες πρὸς τοὺς νεκρούς, ἀλλ' ὄσον οἱ νεκροὶ πρὸς τοὺς νεκρούς, διότι ὅποιος ζῆ, μολοντί δὲν ζηλεύει τὴν τύχην τοῦ ἀποθανόντος, ὁμοῦ αἰσθάνεται διαφορετικῶς ἢ θαυμάζων τὸ κάλλος τοῦ προκειμένου νεκροῦ, ἢ λυποῦμενος δι' αὐτὸν καὶ θαυμάζων ὁ νεκρὸς ὁμοῦ οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν σχέσηιν καὶ

διάθεσιν ἐκδηλώνει πρὸς τὸν ἀπελθόντα. Τοῦτο λοιπὸν θέλωντας νὰ δείξῃ, εἰς τὸ «ἐμὶ κόσμος ἐπισύρωται» προσέθεσε, «καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ». **143** **A** Βλέπεις πόσον μακρὰν εἰρήσκειτο ἀπὸ ὅλῳ τὸν κόσμον, πῶς ἐπὶ τῆς γῆς θαδίζων εἶκεν ἥδη ἀναπηδήσει πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ;

Καὶ μὴ μοῦ εἴπῃς ὅτι εἶναι ἄβυσσος αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων καὶ αἱ κοιλάδες καὶ τὰ φραγγία καὶ ἡ ἔρημος· οὕτε δὲ εἶναι ἄρκετὰ μόνα αὐτὰ νὰ ἀποδιώξουν τὸν θόρυβον τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ χρειάζεται ἐκεῖνη ἡ φλόξ, τὴν ὅποιαν ἦναμεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου ὁ Χριστὸς καὶ τὴν ἐνίσχυσε δὲ ὁ μακάριος ἐκεῖνος μετὰ τὸν πνευματικὸν ποῦτον λογισμὸν τῆς νεκρώσεως καὶ ἡ ὁποία εἰς τόσον μέγα ὕψος ἀνήλθεν, ὥστε ἀναβαίνουσα ἀπὸ τὴν γῆν νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν πρὸ ἐπάνω οὐρανὸν καὶ πάλιν εἰς τὸν πρὸ ἐπάνω ἀπ' ἐκεῖνον. Καθὼς αὐτὸς μὲν ἠρπάγη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, **B** ὁ πόθος του ἦμος καὶ ἡ ἀγάπη του διὰ τὸν Χριστὸν ἔσσι μόνον τρεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅλους μαζί τοὺς οὐρανοὺς ὑπερέβαλον. Διότι ὡς πρὸς μὲν τὸ σῶμα ἦτο μικρὸς καὶ εἰς αὐτὸ τίποτα περισσότερο δὲν εἶκεν ἀπὸ ἡμῶν, κατὰ τὴν πνευματικὴν ὁμοίαν διέθεσιν ὅλους τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντας ἀνθρώπους ὑπερέβη μετὰ τὸ παρὰ πάντα. Καὶ δὲν θὰ ἔσφαλλε κανεὶς ἐν προκειμένῳ, ἐὰν παρωμοιάσῃ τὸν ἄγιον ἐκεῖνον μετὰ τὴν ἐξῆς περιήπου εἰκόνα· ὡς τὴν φλόγα δηλαδὴ ἐκεῖνην, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἐκάλυψε ὅλην τὴν γῆν καὶ ἀνήλθε πολὺ ὑψηλὰ, διήλθεν ἀπὸ παντοῦ τὸν οὐράνιον θόλον καὶ ἀφοῦ ὑπερέβη τὸν ὑπεράνω αὐτοῦ εἶπε ἀέρα, εἶπε ἀπὸ ἧμῶν ἄλλο εἶναι τοῦτο, ἐγένετο μετὰ πῦρ τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων οὐρανῶν διάστημα καὶ δὲν ἐστάθη μέχρις ἐδῶ, **C** ἀλλὰ ἀνέβη διὰ μᾶς μέχρι τοῦ τρίτου οὐρανοῦ καὶ τὸν πᾶν μετέβαλεν εἰς μίαν φλόγα, ἡ ὁποία εἶχε τόσον πλάτος, ὅσον εἶναι καὶ τὸ τῆς γῆς καὶ τόσον ὕψος, ὅσον εἶναι τὸ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ διάστημα. Καὶ πάλιν, οὕτε τὸ πολλασημῶριον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ νομίζω ὅτι ἔχω παρωμοιάσει.

Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ὑπερβολικὰ ὅλα αὐτὰ ποῦ εἶπα, θὰ τὰ γνωρίσῃ κανεὶς ἐπακριβῶς, ἐὰν ἀναγνώσῃ τὰ Πρὸς Δημήτριον γραφέντα σκεπτικῶς μετὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν. Τόσον πρέπει νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς τὸν Χριστὸν, τόσον νὰ εἶναι ἕξνος πρὸς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου. Ταιαύτας ψυχὰς εἶκον καὶ οἱ ἄγιοι προφήται. Δι' αὐτὰ καὶ ἔλαβον ἄλλους ὀφθαλμούς, καὶ ἡ μὲν ἀποράκρυνσις τοῦ ἑαυτοῦ πᾶν ἀπὸ τὰ παρόντα ἀπετέλει τὴν ἰδικὴν τῶν φροντίδα. **D** Τὸ νὰ ἀνοικθῶν ἦμος οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μελλόντων ἦτο ἔργον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τέτοιος ἦτο ὁ προφήτης Ἐλισσαίος, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἀπεξενώθη ἀπὸ τὰ βιωτικὰ καὶ

ἐπεθύμησε σφοδρῶς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ παρόντα ὅλα ἀπεστράφη, δηλαδὴ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων, εἶδε ὅσα κανεὶς ποτε δὲν εἶδεν ἄλλος, ὅρος ὀλόκληρον καλυπτόμενον ἀπὸ παράταξιν ἵππων πυρίνιων καὶ ἀρμάτων καὶ στρατιωτῶν.⁹

Ὅποιος θαυμάζει λοιπὸν τὰ ἐγκόσμια, ποτὲ δὲν θὰ ἀξιώβῃ νὰ λάβῃ τὸ δῶρον τῆς θεωρίας τῶν μελλόντων. Ὅποιος ὁμοίως τὰ περιφρονεῖ καὶ τὰ θεωρεῖ ὅτι δὲν διαφέρουν ἀπὸ σκιᾶν καὶ ὄνειρα, **E** πολὺ σύντομα θὰ ἀποκτήσῃ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ πνευματικὰ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡμεῖς τὸν πλοῦτον ποῦ ἀρμόζει μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας τὸν ἀποδεικνύομεν εἰς τὸ τέκνον μας ἴσως, ὅταν τὰ ἴδωμεν νὰ γίνωνται ἄνδρες καὶ νὰ περιφρονῶν ὅλα τὰ παιδικὰ πράγματα, ὅσον χρόνον εἶναι προσηλωμένα εἰς τὰ παιδικὰ ἐνδιαφέροντα, τὰ θεωροῦμεν ἀνάξια δι' αὐτὰ. Διότι ἡ ψυχὴ ποῦ δὲν ἔμαθε νὰ καταφρονῇ τὰ μικρὰ καὶ βιωτικὰ, δὲν θὰ ἠμπορῆσῃ νὰ θαυμάσῃ τὰ σύμνια. **144** **A** ὅπως πάλιν, ἐὰν θαυμάζῃ ἐκεῖνα, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μὴ περιγελάσῃ αὐτὰ. Τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος. Μολοντί δὲ τὸ λεχθὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ δόγματα, θὰ ἦτο ἐπίκαιρον νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς δωρεάς, ὅτι «ὁ ψυχικὸς ἀνθρώπος οὐ δύκεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ» (**A'** Κορ. 2, 14).

3. Ὅπως εἶπα λοιπὸν, ὡς ἀναζητοῦμεν τὰς ἐρημίας, οὐκ ἔστι μόνον ἐκεῖνας τῶν ἐρημῶν τόπων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνας τῆς προαιρέσεως καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα νὰ ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ τὴν ψυχὴν. Καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ μετὰ τὴν ἰδίαν διέθεσιν, ἐνῶ κατωκεῖ εἰς πόλιν καὶ ἦτο ἐπισημομένος μετὰ τὸ ἄξιωμα τῆς βασιλείας καὶ περιστοιχιζόμενος μετὰ πολλὰς ἄλλας φροντίδας, διακοτεινέτο ἀπὸ τὸν πόθον τοῦ Χριστοῦ **B** θερμότερον, ἀπ' ὅσον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν ἐρημίαις μονάζοντες. Διότι τὰ δάκρυα, τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἐκεῖνου καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, μόλις καὶ μετὰ βίας εἰς ἕνα ἢ καὶ δύο μοναχικοῦ τῆς σήμερον θὰ εἶχε κανεὶς νὰ ἴδῃ, ἐὰν βεβαίως ὑπάρκῃ κανεὶς τέτοιος σήμερον. Ἄς μὴ ἐξετάσωμεν δὲ μόνον τοὺς θρήνους, ἀλλὰ καὶ ποῖος ἦτο ὁ Δαβὶδ ὅτε ἐθρήνηε ὡς ἴδωμεν ἀκριβῶς. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ κατέκρη τόσον μέγα ἄξιωμα καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ ἀπὸ ἄλλους καὶ χωρὶς νὰ ἔκρη κανένα νὰ σὲ ἐπιτιμᾷ, ἐσὺ νὰ ταπεινώσῃς καὶ νὰ κάμῃσαι καὶ καταθλίβῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ νὰ στερήσῃς ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ κάμῃς πάλιν ὅλα τὰ προαναφερθέντα παρὰ πάντα. Διότι ὁ βασιλεὺς ἔχει πολλὰς ἁρμογὰς ποῦ τὸν ὀδηγοῦν εἰς διάκυσιν **C** καὶ ἐμποδίζουν τὴν ψυχὴν νὰ συνέλθῃ.

9. Περὶ τοῦ ἐρημικοῦ τοῦτου ἰδὲ Δ' Βασιλειῶν 6, 17 κ.λ.

Διότι και από την καθημερινήν τρυφήν καλαροῦται και αποκαυνοῦται και από την ἐξουσίαν γεμίζει ἐπαροιν και οδηγείται εἰς παραλογισμούς. Τὸν πυρᾶνει δὲ και ὁ ἔρως τῆς δόξης, ἐξ Ἰσου δὲ και ὁ ἔρως τῶν σωματίων γεννώμενος μὲν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, τρεφόμενος δὲ ἀπὸ τὸν τρυφήλῶν του ὄν.

Ἐκτὸς ἡμῶς ἀπὸ αὐτὰ και αἱ νυφάδες τῶν φροντίδων ποῦ τὸν κτυποῦν ἀπὸ παντοῦ, ταράσσουν τὴν ψυχὴν του ὅχι ὀλιγότερον ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πάθη. Ὅθεν λοιπὸν οὔτε τὴν παραμικρὰν εἰσοδὸν θὰ ἠμποροῦσῃ νὰ εὗρῃ ἢ κατάνυξις εἰς τὴν καρδίαν του, ἐμποδιζομένη ἀπὸ τόσα ἐμπόδια. Θὰ ἦτο δὲ εὐχής ἔργον νὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ φυτεύσῃ κανεὶς τοῦτο τὸ καλὸν εἰς τὴν ψυχὴν, ἀκόμη και ἂν εἶναι αὐτὴ ὀπληγμένη ἀπὸ κάθε κακόν. **Δ** Ὁ δὲ ἰδιώτης εὐρίσκειται ἐκτὸς τοῦ περισπασμοῦ τούτου, ἂν δὲν εἶναι πολὺ διεστραμμένος· διὸ και μὲ ὀλιγότεραν δυσκολίαν θὰ δυνηθῆ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πραγματοποιήσῃ τούτου. Ὅχι ἡμῶς και εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἐξουσίαν και τὴν ἀρχὴν και τὴν τὴν ὑπηρεσίαν. Καὶ ὅπως εἶναι δύσκολον ἢ μάλλον ἀδύνατον νὰ ἀναμείξῃ κανεὶς εἰς τὸ ὄχιωρ πῦρ, ἔτσι, νομίζω, εἶναι ἀδύνατον νὰ συζεύξῃ κανεὶς τρυφήν και κατάνυξιν, διότι αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα μετοξύ των και τὸ ἓν καταργεῖ τὸ ἄλλο. Διότι ἢ μὲν κατάνυξις εἶναι μῆτηρ τῶν σαρκῶν και τῆς νήψεως, ἢ δὲ τρυφή τοῦ γέλωτος και τῶν παραλογισμῶν. Καὶ ἢ μὲν καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἐλαφρὰν και πτερωτὴν, ἢ δὲ και ἀπὸ τὸν μόλυδον βαρυτέραν. Καὶ ἀκόμη δὲν εἶπα τὸ σπουδαιότερον, ὅτι ἐκεῖνος μὲν **Ξ** εἰς τέτοιον καιρὸν **Ε** ποῦ τίποτε τὸ σπουδαῖον δὲν ἀπαντοῦσε διὰ νὰ ἐπιτόκῃ κανεὶς τελειότητα βίου· ἐνῶ ἡμεῖς τότε κατήλθομεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅταν ὅχι μόνον ὄλα τὰ ἄλλα, ἀλλὰ και αὐτὸς ὁ γέλωθ θεωρῆται πολὺ κολάσιμος, ἐπαινεῖται δὲ παντοῦ τὸ πένθος και ἡ θλίψις.

Ἄλλ' ἡμῶς ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἀφοῦ κατέστρεψεν ὄλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια, τόσον διακαῶς ἀνέλαθε τὸ ἔργον τοῦτο, ὡσάν νὰ ἦτο εἰς ἓκ τῶν πολλῶν και τὴν βασιλείαν και πολυτέλειαν τῶν ἀνακτόρων του οὔτε ὡς εἰς ὄνειρον ζήσας, τόσην κατάνυξιν ἔδειξεν, ἐνῶ ἐπρόκει τὴν ἀλουργίδα και τὸ διάδημα και ἐπὶ βασιλικῷ θρόνῳ καθήμενος. **145** **Α** ὄσην και οἱ μετανοῶντες, οἱ καθήμενοι ἐν σάκκῳ και σποδίῳ και ἐρημίᾳ. Καθὼς ὄσους ἤθελε τυκὸν καταλάθει ἀληθῶς τοῦτο τὸ καλόν, τόσην δύναμιν παρουσιάζει, ὄσην και τὸ πῦρ ὄταν πῆσῃ ἐπάνω εἰς ὀκάνθος. Τοῦτο λοιπὸν και ἂν εὗρῃ κάποιον ἀπὸ ἄπειρα κακὰ νὰ στενωκωρῆται, ἂν ἀπὸ πληθῶς σκαινίων τῆς ἀμαρτίας νὰ περισφίγγεται, ἂν εὗρῃ τὴν φλόγα τῶν παθῶν σφοδρῶς νὰ τὴν καιῆ, ἂν παλὺν τὸν ὑπάρχοντα θάρ-

βον τῶν θωπετικῶν ὑποθέσεων, ὄλα ἐκεῖνα ἀμέσως μὲ κάποιον ἰσχυρὸν μαστίγιον ἀφοῦ τὰ κτυπήσῃ, τὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Καὶ καθὼς σκόνῃ λεπτὴ ποτὲ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνισταθῆ εἰς τὴν ὄρημν ἀνέμου σφοδροῦ, ἔτσι και τὸ πληθὸς τῶν ἐπιθυμιῶν **Β** δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνισταθῆ εἰς τὸ ὄρημνικὸν ρεῦμα τῆς κατανύξεως, ἀλλ' ἀφανίζεται και σκεπίζεται ταχύτερον ἀπὸ τὴν σκόνην και τὸν καπνόν. Διότι, ἐὰν ὁ σωματικὸς ἔρως τόσον ὑποδουλώσῃ τὴν ψυχὴν, ὡστε νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ ὄλα τὰ πράγματα, νὰ τὴν προσκαλλήσῃ εἰς μόνην τὴν τυραννίδα τῆς ἐρωμένης, τί δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ πόθος τοῦ Χριστοῦ και ὁ φόβος τῆς ἀποξενώσεως ἀπὸ ἐκεῖνον; πράγματα και τὰ δύο αὐτὰ ποῦ τόσον ἐβασάνιζαν τὴν ψυχὴν του, ὡστε ἄλλοτε νὰ λέγῃ «Ὅν τρόπον ἐπιποθεὶ ἢ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, οὔτως ἐπιποθεὶ ἢ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός» (Ψαλμ. 41, 2), και ἄλλιν: «Ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνοδρός σου» (Ψαλμ. 142, 6): και «Ἐκολλήθη ἢ ψυχὴ μου ὀπίσω σου» (Ψαλμ. 62, 9). **Γ** ἄλλοτε δὲ «Ἐβύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῆ ὀργῆ σου παιδεύσῃς με» (Ψαλμ. 8, 2).

4. Καὶ ὅς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἔγραφε αὐτὸν τὸν ψαλμὸν διὰ νὰ πενθήσῃ τὴν ἀμαρτίαν του. Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθές και δὲν ἀφήνει νὰ ὑποθέσωμεν κατὰ τέτοιον ἢ ἐπιγραφῆ τοῦ ψαλμοῦ. Διότι ἂν μὲν κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ δεῖξῃ ὅτι ἢ ὑπόθεσις προδηλοῦται διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, τότε οὐκ οὐκ ἤθελε, θὰ ἠμποροῦσε νὰ προσαρμόσῃ τὸν ψαλμὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πένθους διὰ τὴν ἀμαρτίαν. Ἐὰρ ὄσον ἡμῶς ὁ ψαλμὸς τῆς μετανόιας εἶναι γνωστός, αὐτὸς ἐδῶ δὲ ἔχει ἄλλην ὑπόθεσιν, ὅς μὴ συνεχῶμεν παρακαλῶν, τὰ θεῖα **Δ** οὔτε νὰ νομίζωμεν ὅτι αἱ ἰδιόαι μας σκέψεις ἔχουν περισσότερο κύρος ἀπὸ τὰς διδασκαλίαις ποῦ ἔχουν λεκθῆ μὲ τὴν ἐμπνευσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἢ ἐπιγραφῆ τοῦ ψαλμοῦ; Ὑπὲρ τῆς ὀγδόης. Καὶ ποῖα εἶναι ἢ ὀγδόη; Δὲν εἶναι μήπως ἢ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἢ μεγάλη και ἐπιφανής, ἢ καιομένη ὡσάν κλίμακος, ἢ ὄποια προξενεῖ τρόπον και εἰς τὰς οὐρανοῦς δυνάμεις (Σεισθήσονται λέγει, και δυνάμεις τῶν οὐρανῶν Ματθ. 24, 29), ἢ ὄποια ἐμφανίζει πῦρ νὰ προσγητῆι τότε πρὸ τοῦ θασιλέως ἐκεῖνου; Τὴν ὠνόμασε δὲ ὀγδόην, ἐπειδὴ ἢ ἤθελε νὰ δεῖξῃ τὴν ἀλλαγὴν τῆς καταστάσεως ἐκεῖνης και τὴν ἀνακαινίσιν τῆς μελλούσης ζωῆς. Διότι ὁ παρὼν βίος τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ μία ἐβδόμη, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρῶτην ἡμέραν και τελειώνει εἰς τὴν ἔβδομην **Ε** και κἀμνεὶ τὴν ἀνακύκλῃσιν τῶν ἰδίων χρονικῶν διαστημάτων και ἀνεβαίνει εἰς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν και καταβαίνει εἰς τὸ τέλος. Δι-

αυτό άκριτως κανείς δέν θά ώνόμαζε τήν Κυριακήν όγδόην ήμέραν, άλλα πρώτην, καθότι ό κύκλος τής εβδομάδος δέν έκτείνεται ως τόν άριθμόν όκτώ. Όταν δέ τά παρόντα παύσουν νά ύφίστανται και καταργηθούν, τότε θά εμφανισθή ό δρόμος τής όγδόδος και δέν άνατρέξει πάλιν εις τήν άρχήν, άλλα θά άκολουθήση τά επόμενα διαστήματα.

Ο προφήτης Ισαΐον με πολλήν κατανύξιν ειχε σημειώσει τήν μνήμην τής 14^{ης} Α κρίσεως διά παντός και τήν ήμέραν εκείνην με τόσην επιμέλειαν και απόλαυσιν τήν επανέφερε συνεχώς εις τόν νοΐν του, ένώ έζη με τόσην περιποίηση τών άλλων και τρυφήν, τήν όποιαν ήμεις μόλις και ένθυμούμεθα έν καιρώ βλήσμεν. Και αναλογιζόμενος συνεχώς τά κρίματά του έγγραφε τοΐσιον τόν ψαλμόν και τί λέγει: «Κύριε, μή τώ θυμώ σου έλέγξης με, μηδέ τή όργή σου παιδεύσης με» (Ψαλμ. 8, 2). Θυμόν και όργήν λέγοντας έννοεί τήν έντασιν τής πτωρίας (διότι γνωρίζει ότι τό Θεΐον είναι άππλλαγμένον από παντός είδους πάθος), μολονότι ήξευρε πολύ καλά ότι δέν ήτο άξιος τιμωρίας, άλλα τμης και στεφάνων μόνον. Διότι και ή πίστις με τήν όποιαν κατεκρήμνισε τόν πύργον τών άλλοφύλων και διέσωσεν από τας χείρας των δόλοκληρον τό Ιουδαϊκόν έθνος, εύρισκόμενον εις τά πρόθυρα του θανάτου, Β και ή εβεργεία του εις τόν άδικήσαντα αυτόν και μίαν και δύο και πολλές φορές¹⁰ και πάνω από όλα αυτά ή γνώμη του Θεού περί αυτού είναι άρκετή νά δεΐξη δλόκληρον τήν άρετήν του άνδρός, περισσότερο μάλιστα και από αυτά του τά κατορθώματα. Διότι τά έργα και άν άκόμη είναι μεγάλα και θαυραστά, θά ήμπορούσαν όμως νά κινήσουν τήν ύποψίαν ότι είναι πονηρά, άν και φαίνονται έντελής άππλλαγμένα από κάθε ύποψίαν τά έργα του δικαίου τούτου. Όταν δέ ό Θεός είναι εκείνος που μαρτυρεί διά τήν γνησιότητά των, τότε ή γνώμη είναι άππλλαγμένη πάσης ύποψίας. Έάν δέν ειχε νά παρουσιάση τήν άκριβεστάτην επαλήθευσιν τής άρετής, δέν θά ήμπορούσε νά ανακηρυχθή άξιως τής βασιλείας των ούρανών. Τί λέγει ό Θεός περί αυτού; «Εύρον Δαυΐδ τόν του Ίεσσαΐ, άνδρα κατά τήν καρδίαν μου» (Α΄ Βασ. 13, 14). C Πλήν όμως και μετά τήν τοιαύτην περί αυτού κρίσιν του Θεού και τά τόσα άνδραγαθήματά του, αυτός επρόφερε τούς λόγους έκείνων που θεωρούν τόν δαυτόν των έννοχον και κομμίαν παρρησιαν δέν έ-

10. Έπό τό «έργον των άλλοφύλων» έννοεί τόν γιγαντοκόσμον Ρολιάδ, τόν όποιον ένίκησε και ήθάνωσε ό Δαυΐδ. Έπό τού «ή εβεργεία εις τόν άδικήσαντα αυτόν» έννοεί τήν χρησάριστα και τήν συζυγήριον που έδειξαν ό Δαυΐδ προς τόν επαναστατήσαντα κατ' αυτόν ήνν του Άβραάμω.

κουν προς τόν Θεόν, εκπληρώνοντας έτσι έκείνο τό ευαγγελικόν, τό «Όταν πάντα ποιήσητε, λέγετε, ότι άρκεΐσι δουλοΐ έσμεν» (Λουκ. 17, 10)

Τι περισσότερο ειπεν ό πράγματι πλήρης όλων των κακών έκείνος τελώνης, ό όποιός δέν ήνείκετο ούτε νά ύπόση τό βλέμμα εις τόν ούρανόν, ούτε νά μακρύνη τών λόγων του, ούτε πλησίον του Φαρισαίου τολμών νά σταθή; Και ό μέν Φαρισαίος τόν έκατηγόρει λέγοντας, ότι «Όκ είμι ως οι λαοί των άνθρώπων, άσπαγες, άδικοι, μοικαί ή και ως ούτος ό τελώνης» (Λουκ. 18, 11). Αυτός όμως που ως νά μή ειχεν άκούσει τίποτε τό άσχημον και παρεδέχθη τά όσα ήκουσεν εις βάρος του D και όσα μόνον δέν ήγανάκτησεν, άλλα και τόν ύβριστήν και άλαζόνα έκείνον τόσον τόν έτίμησεν, ώστε νά νομίση ότι αυτός δέν ήτο άξιός νά πατήση τό κώμα που δάταί έκείνος. Και λόγον μέν κανένα άλλον δέν ειπεν, παρά μόνον τόσον, όσον νά όμολογήση τας άμαρτίας του κτυλώντας δέ τό στήθος του σφοδρώς, με τόν τρόπον αυτόν παρεκάλεϊ τόν Θεόν νά τόν ελεήσει.

Άλλά τό νά κέρμη θεθείως αυτά έκείνος καθόλου δέν είναι παράδοξον διότι τό πλήθος των άμαρτιών του έκόντα άκοντα τόν ήνάγκαζε και κώπη κάτω. Τό παράδοξον όμως είναι, που άπιστελεί και απόδειξιν ψυχής πράγματι συντετριμμένης, τό ότι ό δικαίος, που τίποτε διά τόν δαυτόν παρόμοιον δέν συνησθάνετο, προσήλθεν όπως και ό τελώνης έκείνος, έξ ίσου άναγνωρίζοντας τόν δαυτόν του έννοχον. E Διότι, τί διαφέρει από τό «ιλάσθητί μοι τώ άμαρτωλώ» (Λουκ. 18, 13) τό «Κύριε, μή τώ θυμώ σου έλέγξης με, μηδέ τή όργή σου παιδεύσης με;» (Ψαλμ. 8, 2). Μάλλον δέ και μεγαλύτερον είναι αυτό άπ' έκείνο. Διότι ό τελώνης ούτε εις τόν ούρανόν νά άτενίση δέν έτόλμησεν, ό δέ δικαίος μεγαλύτερον άπ' αυτό έπρόξε. Διότι έκείνος μέν έλεγε «ιλάσθητί μοι, αυτός όμως ούτε και τότο έτόλμησε νά ειπή. Διότι δέν ειπε «μή έλέγξης με», άλλα «μή τώ θυμώ σου», ούτε 147 Α «μή παιδεύσης με», άλλα «μή τή όργή σου», ζητώντας όχι νά μη τιμωρηθί, άλλα νά μη πάθη τότο ύπερβολικά. Όποτε από παντού είναι δυνατόν νά διακρίνη κανείς τήν ταπεινώσιν τής ψυχής του και από τό ότι ένόμιζε τόν δαυτόν του άξιον τόσον μεγάλης τιμωρίας και από τό ότι δέν έτόλμη νά αξιώση από τόν Θεόν τήν τελείαν συγχώρησίν του, πράγμα που άποτελεί γνώρισμα των άναγνωριζόντων τήν έννοχήν των και έχόντων πίστιν τόν δαυτόν των ότι είναι οι άμαρτωλότεροι των άνθρώπων. Και τό σπουδαιότερον είναι ότι άκόμη και τό νά μη τιμωρηθί σκληρά, ζητεί νά τό λάβη από τό έλεος και τήν φιλανθρωπίαν του Θεού. έπικαλούμενος τήν άδυναμίαν

του. Διότι λέγει: «Ἐλέησόν με ὅτι ἀσθενής εἰμι» (Ψαλμ. 6, 3). Διὰ τί αὐτό; Αὐτὸς ποῦ ἤξιώθη τέτοιαις μαρτυρίαις **B** καὶ δὲν δληρομένης τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ (Τὰ κρίματά σου, λέγει, οὐκ ἐπελασθήμην. Ψαλμ. 118, 80), αὐτὸς ποῦ ἐλαμπτε φαιδρότερον τοῦ ἡλίου, αὐτὸς λοιπὸν ἀπαγγέλλει αὐτοὺς τοὺς λόγους; Ναί, διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀεθθαύραστον, ὅτι τόσοι μεγάλα κατορθώματα ἐπιτελῶν οὐδέποτε εἶπε, οὔτε ἐνόμισε κάτι σπουδαῖον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ὅτι εἶναι ὁ τελευταῖος ὄλων καὶ ἐζήτει νὰ σωθῆ ἴσον ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς νὰ ἔλεγε: ἐγὼ εἰμαι ὄχιος τῆς ἀπαραιτήτου τιμωρίας καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἐπειδὴ ὄχιος δὲν ἤμπορῶ νὰ ὑπομείνω, ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰ παρόντα κακά. Καθὼς οἱ δοῦλοι οἱ διαπράξαντες ἄπειρα κακά, παραδέχονται μὲν τὸ σφάλμα των, **C** διὰ τὸ ὅτι ὄχιος ὁ πόνος τῆς μαστιγώσεως εἶναι ἀφόρητος, ἔχουν τὴν ἀξίωσιν ὁ πόνος τῶν τιμωριῶν νὰ μὴ εἶναι τόσοι ὄχιος.

Ἐγὼ ὄχιος τώρα νομίζω ὅτι καὶ δι' ἄλλην ἀσθενείαν κάμνει ὑπαινιγμὸν διὰ ποῖαν λοιπὸν; δι' ἐκείνην ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀθυμίαν καὶ τὰς ὀδυρμοὺς. Διότι ἡ ὑπερβολικὴ λύπη συνήθως, ὅταν μᾶς πλήξη σφοδρῶς, κατορθώνει νὰ ἐξαφανίξη ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, πράγμα ποῦ νομίζω, ὅτι ἐπαθε καὶ ὁ δίκαιος μὲ τὸ νὰ θεωρήσῃ μεγάλου ἔνοχου τὸν ἑαυτὸν του καὶ ποιεῖ νὰ μὴ προτινῆ εἰς αὐτὸν χρηστικὴ ἐλπίδας, ἀλλὰ τὰς ἀντιθέτους πάντοτε. Φανερώσει δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸ ὄχιος: «Ἐλέησόν με, ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἀσθενής εἰμι· Ἰσαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὸ ὄσά μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφοδρῶς» (Ψαλμ. 6, 2-3), ἐνῶ προηγουμένως εἶπε: **D** «Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με».

Ἐάν δὲ αὐτὸς ποῦ ἔχει τόσοι καθαρὰν τὴν συνείδησιν ἀθύμνη νὰ μὴ γίνῃ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν πράξεών του, ἢ θὰ κάμωμεν ἡμεῖς ποῦ ἔχομεν παραδοθῆ εἰς ἴσα κακά καὶ ἐμεθα τόσοι ἔνοι προὐ τὴν παρησίαν ἐκείνου, χωρὶς καὶ νὰ ἔχωμεν δεῖξει οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἐξομολογήσεως ἐκείνης; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ὀθθαίμενος ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἐξομολογεῖτο εἶτα; Εἶχε διδάχθῆ, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ δικαιωθῆ πρὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ δίκαιος δυσκόλως σώζεται. Δι' αὐτὸ ἄλλοτε μὲν παρακαλεῖ, λέγων: «Μὴ εἰσελθῆς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου» (Ψαλμ. 142, 2), ἄλλοτε δὲ πάλιν «Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι» (Ψαλμ. 6, 2-3).

5. Ἄξιον παρατηρήσεως λοιπὸν γινάσκει **E** τὸ γεγονός ὅτι παυθὲν δὲν μνημονεύει τὰς ἐνορέτους πράξεις του, ἀλλ' ἀναθέτει τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο εἶναι ἴδιον συντετριμμένης ψυχῆς, τοῦτο πνεύματος ταπεινωμένου, τοῦτο κάμνει τὸν ἐπιτελοῦντα τὰ με-

γάλα κατορθώματα νὰ τρέμῃ καὶ νὰ φοβῆται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλοὺς. ¹⁴⁸ **A** Ὅτι δὲ ἔτρεμε τόσοι καὶ ἐφοδεῖτο, ἀκούσε τὸν ἴδιον ποῦ λέγει: «Ἐάν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται;» (Ψαλμ. 129, 3). Διότι ἐγνώριζε καλῶς, ὅτι ἐμεθα ὑπεθῆναι ἐναντι τοῦ Θεοῦ διὰ πολλὰ κρέα καὶ ὅτι καὶ τὰ παρὰ μικρὰ ἀμαρτήματα τιμωροῦνται πολὺ. Ἐγνώριζε, προβλέπων ἀνωθεν, ὅσα ἐπρόκειτο νὰ νομοθετήσῃ ἐρχόμενος ὁ Χριστὸς. Ἐπίστευε δὲ ὅτι θὰ ἐπαβλήθῃ σφοδρὰ τιμωρία ὄχι μόνον διὰ τοὺς φόνους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἔβρεις καὶ τὰς λοιδορίας, τὰς πονηρὰς σκέψεις, τὸν γέλωτα, τὸν ἀστόχαστον λόγον καὶ τὸν εὐτράπελον καὶ διὰ τὰ ὄχιος μικρότερα τοῦτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἂν καὶ ἐγνώριζε καλῶς, ὅτι τίποτε δὲν ἰὸν θαρῶναι, ὄχιος ἔλεγεν: «Οὐδὲν ἐμαυτῷ σνοιδοῖα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι» (**A'** Κορ. 4, 4). **B** Διὰ τί λοιπὸν; Διότι, ἐνῶ κανὲν κακὸν δὲν εἶχε διαπράξει, ὄχιος πράγματι δὲν διέπραξε, ἐν ἰούτοις ἐνόμιζεν ὅτι δὲν εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ ὁ μέτρον ὄφειλε νὰ τὸ κάμῃ. Διότι καὶ ἂν ἀποθάνωμεν ὄχιος ἀπείρους φορὰς καὶ ἂν ἐπιδειξώμεν ὄλην τὴν ἀρετὴν, οὔτε τότε ἔχομεν ἀνταποδώσει τὴν ἀξίαν τῶν ἡμῶν ποῦ ἔχουν ἀποδοθῆ εἰς ἡμᾶς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Διότι, πρόσθε: Ἐνῶ δὲν ἔχει ὁ Θεὸς καμμίαν ἀνάγκην τῶν ἰδικῶν μας πραγμάτων, ἀλλ' εἶναι αὐτάρκης, ἐκ τῆς δυναμείας μας ἔφερον εἰς τὴν ζωὴν, μᾶς ἔδωκε ψυχὴν, παρομοίαν τῆς ὀσιος κανὲν ἄλλο ὄν ἐπὶ τῆς γῆς δὲν ἔλαβεν, ἐφόρτωσε παράδεισον, ἠπλωσε τὸν οὐρανὸν, ἔστρωσε κατῶθεν αὐτοῦ τὴν γῆν, ἦναισε φωκίτρος λαμπροὺς καὶ τὴν μὲν γῆν ἐστόλισε μὲ λίμνας καὶ ἰηγὰς καὶ ποταμοὺς καὶ δῖνθῃ καὶ φυτὰ, **C** τὸν δὲ οὐρανὸν κατέσπειξε μὲ τὸ ποικιλόμορφον σύνολον τῶν ὄσων, καὶ ἔκαμε πρὸς χάριν μας τὴν νύκτα ὄχι ὀλιγότερον κρήσιμον ἀπὸ τὴν ἡμέραν, λόγω τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς δυνάμεως ποῦ μᾶς καμίζει ὁ ὕπνος. Διότι ὄχιος ὄλην τρέφει τὰ σώματά μας καὶ ὁ ὕπνος, πράγμα ποῦ φανερώσει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι, τὴν μὲν πείναν θὰ ὄχιος κανεὶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας νὰ τὴν κατανοκῶν, τὸν ὕπνον ὄχιος οὔτε ὄλιγος μόνον. Καταπόκνιτας δὲ καὶ διαλύοντας τὸν πυρετὸν τῆς ἡμέρας, ποῦ τὸν προκαλοῦν ἐπτε ἡ ἔθρημ τοῦ ἡλίου, εἶτε οἱ καθημερινὸι μόχθοι, μᾶς ἔγειρει πάλιν τόσοι ἀσφαίους διὰ τοὺς κόπους τῆς νύκτος ἡμέρας. Τὴν δὲ ὀσιος τὸν κειμῶνος, μὲ τὴν μεγάλην τῆς διάρκειαν, **D** ἐπὶ πλέον μᾶς παρέχει ἀνάπαυσιν καὶ θαλαπωρὴν, ἀναγκάζοντάς μας νὰ μὲνωμεν ὄχιος οἰέγην. Καὶ τὸ σκότος πάλιν ὄχιος τυχαῖως, οὔτε ματαίως διάχθη νὰ ὑπάρχη κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἀλλὰ χάριν περισσώτερης ἀναπαύσεως. Ὅσιος οἱ οἰοργκαὶ μῆτρες, ποῦ θέ-

λου να ησυχάσουν τα παραπονούμενα τέκνα των, αφού τα πάρουν εις την ἀγκάλην των και σκεπάσουν με τὸ φόρεμά τους τοὺς ὀφθαλμοὺς των, τὰ ἀποκοιμίζαν, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ἀπλώνοντας ὡς καταπέτασμα τὸ σκότος ἐπάνω εἰς τὸν κόσμον, σταματᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ κόπου. Ἐὰν δὲ δὲν ἐγένετο τοῦτο, θὰ εἶχομεν ἐξαφανισθῆ ὅλοι ἀπὸ τὴν φιλοπραγμοσύνην ἢ τὴν ὑπερβολικὴν φιλαργυρίαν καὶ τοὺς κόπους. **Ε** Τώρα ὁμοῦ καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν μᾶς ξεκουράζει ἀπὸ τοῦς ἰδρώτας μας. Καὶ ἔτι μόνον τὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς μας ὁ νόμος αὐτὸς ξεκουράζει ἔτι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ σώματα.

Τὶ θὰ ἔλεγε κανεὶς διὰ τὴν γαλήνην ποὺ ἐπικρατεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ τὴν ἡσυχίαν καὶ πῶς ὅλα εἶναι πλήρη σιγῆς καὶ καθαρά ἀπὸ θορύβους καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀκούσῃ κανεὶς κάποια κραυγὴν, ὅπως γίνεται τὴν ἡμέραν, ποὺ ἄλλοι θρηνοῦν διὰ πέναν, ἄλλοι βοοῦν διὰ καιρομεταχειρίσιν, **149 Α** ἄλλοι δι' ἀσθένειαν σώματος καὶ ἀνατηρίαν θρηνοῦν καὶ ἄλλοι διὰ τὸν θάνατον τῶν σκευῶν των, ἄλλοι δὲ διὰ ζημίαν χρηματικὴν καὶ ἄλλοι διὰ κάτι ἄλλο ἀνθρώπινον· καὶ εἶναι πολλὰ αὐτά. Ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὡσὼν ἀπὸ κάποιαν τραχυμίαν, ἀρπάζοντας ἡ νύξ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀναπαύει εἰς τὸν ἰδικὸν τῆς λιμένας. Καὶ μετὰ τὴν νύκτα τόσα πολλὰ ἀγαθὰ δι' ἡμᾶς, μετὰ τὴν ἡμέραν ὅμοι ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ὅλοι γνωρίζομεν.

Καὶ τί θὰ ἔλεγε κανεὶς διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς μεταξὺ μας ἐπικοινωνίας; Διὰ νὰ μὴ γίνῃ τὸ μῆκος τῆς ὁδοπορίας αἰτία ἀποαιρετικῆς τῆς μεταξὺ μας συναντήσεως, ἤπλωσεν ὁ Θεὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς συντομώτερον δρόμον τὴν θάλασσαν διὰ νὰ πηγαίνωμεν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον τόσον οὐκὰ ὡσὼν ἀκριβῶς νὰ κατασκῆπεν τὴν οἰκουμένην **Β** ὁμοιάζουσας μετὰ μίαν μόνην οἰκίαν καὶ παρέκοντας ὁ καθεὶς τὰ ἰδικὰ του εἰς τὸν ἄλλον εὐκόλως, νὰ λαμβάνῃ καὶ αὐτὸς τὰ προϊόντα ἐκεῖνου καὶ ἐξουσιάζοντας ἐλάχιστον τῆς γῆς μέρος, ὡς νὰ εἶναι ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου κυρίαρχος ἀπαλαμβάνει τὰ εὐρισκόμενα παντοῦ ἀγαθὰ. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς μίαν πλουσίαν εἰς φαγητὰ τράπεζαν ὁ καθεὶς προσκεκλημένος δεῖ μετὰ εὐκολίαν τὸ παρατιθέμενον καὶ εἰς ἄλλον ποὺ κἀθηται μακρὰν αὐτοῦ, ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ λάθῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἄλλον ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀπλώσῃ τὸ χεῖρ του. Ἐὰν μάλιστα ἤθελε κανεὶς ὅλα νὰ τὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὸν λόγον του, θὰ παρουσηθῆ εἰς μέγα μῆκος καὶ πάλιν οὔτε τὸ ἐλάχιστον θὰ εἴπῃ ἀπ' αὐτὰ· διότι, πῶς θὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ ἀφοῦ εἶναι ἄνθρωπος καὶ ἐπακρεῖ νὰ μετρήσῃ τὴν ἀπειρον σοφίαν τοῦ Θεοῦ.

Πρόσεξε, ἂν θέλῃς, **С** τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν φυτῶν, τῶν καρποφόρων, τῶν ἀκάρπων, τῶν βλαστανόντων εἰς τὰ ἔρημα μέρη καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας· Ἴδε ἀκόμη καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν καρπῶν, τῶν διαφόρων βοτανῶν, ἀνθέων, τῶν χερσαίων ζώων, τῶν ἀμφιβίων καὶ τῶν νηπιῶν. Σκέψου ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν δι' ἡμᾶς, ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτά. Διότι ὡς νὰ ἔκη κτίσει κανεὶς ἀνάκτορα διὰ τὸν ἑαυτόν του, ποὺ λαμποκοποῦν εἰς τὸ χρυσάφι καὶ τὴν στυλινότητα τῶν πολυτήμων λίθων, ἔτσι κατασκευάζοντας ὁ Θεὸς καὶ τὸν κόσμον τοῦτον, ἔφερε τὸν ἄνθρωπον νὰ βασιλεύῃ ὅλης τῆς κτίσεως. **Δ** Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον ὅλων εἶναι, ὅτι τὴν ἀρετὴν τοῦ οἴκου τοῦτου ὁ Θεὸς τὴν κατασκεύασεν διὰ ἀπὸ λίθους, ἀλλ' ἀπὸ ἄλλο πολυτιμώτερον ὕλικόν, χωρὶς νὰ ἀνάψῃ κάποιον χρυσὸν λύχνον, ἀλλ' ἐπάνω ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ οἴκου διάρισε νὰ διατρέχῃ τὸ φῶς διὰ νὰ μᾶς εἶναι ἔτι μόνον χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐχάριστον, τὸ δὲ εἶσαρος ἐξήλιωσεν ὡς πολυτελεῖ τράπεζαν. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐχορηγήσεν εἰς ἐκεῖνον ποὺ ποτὲ του δὲν παρουσίσει κανὲν ἀγαθόν. Καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν τόσον πλουσίαν δωρεὰν τὸν ἐπιδείξαντα ἀκαριστίαν πρὸς τὸν εὐεργέτην δὲν ἐστέρησεν, ὅσον ἤξελε, τῆς αἰμῆς, ἀλλὰ ἀφοῦ τὸν ἐξεδίωξε μόνον ἀπὸ τὸν παράδεισον, μετὰ τοῦτο τὸν πτωρεῖ, ἐμποδίζοντας τὴν ἀκαριστίαν του νὰ προσεῖθῃ περισσώτερον **Ε** καὶ διακόπτοντας τὴν πρὸς τὰ χειρότερα ὀρμήν του.

Αὐτὰ λοιπὸν ἐναλογοῦμενος ὁ ἀπόστολος καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη περισσώτερα, καθὼς ἐκινεῖτο ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅσα ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς, ὅσα καθημερινῶς, ὅσα διὰ τὸν καθένα καὶ ὅσα ἀπὸ κοινοῦ δι' ὅλους συνέβαινον καὶ τὰ φανερά καὶ τὰ κρυφίως γινόμενα, ποὺ εἶναι πολλὰ περισσώτερα τῶν φανερῶν, καὶ ἀκόμη ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ μυστήριον **150 Α** τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ γενικῶς ὅλα αὐτὰ ἐξετάζων καὶ ἀπὸ ὅλα συνάγων τὴν ἄφραστον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ κατανοήσας ὅτι, σχετίζεται μετὰ αὐτὰ, ὡς νὰ εἶπε πέσει εἰς κάποιον ἀκανεὸς πέλαγος, τόσον ἐράνθανε ποῖων καὶ πόσον μεγάλων πραγμάτων ἦτο ὑπεύθυνος καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀποδώσει οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῶν ἀπειρημένων παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν δημιουργόν. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν αὐτὰ καὶ τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξήστρε μετὰ πολλὴν ἀκρίβειαν, τὰ δὲ κατορθώματα τὰ ἐλησόμενα καὶ ὅχι ὅπως ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι διὰ τὰ παραπτώματά μας, ποὺ πολλὰ καὶ μεγάλα εἶναι, οὔτε λόγον κἀννομεν, οὔτε τὰ ἐνθυμούμεθα. Ἄν δὲ ἐπιτελούσαμεν κάποιον μικρὸν κατὸν νόμον, κἀννομεν δι' αὐτὸ πολὺν λόγον **Β** καὶ δὲν παύομεν

κοιμάζοντες και υπερηφανεύμενοι, μέχρις ουτου κάσμεν και από το μικρόν με την δολοκονείαν μας. Αλλά διαλογίζομενος και ο Δαβίδ, έλεγε: «Τί έστιν άνθρωπος, ότι μνησκη αυτού;» (Ψαλμ. 8, 5). «Όχι δέ μόνον τούτο, αλλά και την άγνωμοσύνην του κατηγορώντας ειπεν: «Άνθρωπος έν τμήθ έν ου συνήκε, παρασυνεβλήθη τοίς κτήνεσι τοίς άνοήτοις και ήμοιώθη αυτοίς» (Ψαλμ. 48, 13).

6. Τούτο είναι ίδιον του εύγνωμονος δούλου, να ιδιοποιήται τας εύεργεσίας που άφορούν εις άλλους και αυτός να φροντίζει και να μεριμνή ως να είναι ήφαιλέτης άλλων, πράγμα που έκαμε και ο άπόστολος Παύλος (διότι είναι καλόν να τόν ένθυμηθώμεν πάλιν), λέγοντας ότι έχει αποθάνει δι' αυτόν τόν Κύριον: C «Ό γάρ νυν ζώ, λέγει, έν σαρκί, έν πίστει ζώ ή ή του Υιού του Θεού του αγαπήσαντός με και παραδόντος έαυτόν υπέρ έμού» (Γαλ. 2, 20). «Έλεγε δέ αυτά δια επειδή ήθελε να μειώσει την δωρεάν του Χριστού, άλλ' επειδή έσπευδε να καταστήση τόν έαυτόν του υπεύθυνον διά τó σύνολον της σωτηρίας, πείθων και τόν καθένα να πράττει τό ίδιον. Διότι και εάν άκόμη ο Χριστός ήλθε δι' ένα και μόνον άνθρωπον, όχι μόνον δέν μειούται με αυτό ή δωρεά, αλλά και αποδεικνύεται μεγαλυτέρα. Πώς; Με τό ότι και διά μίαν και μόνην ψυχήν φαίνεται να έπίδεικνύη τόσην φροντίδα, δσην και αναζητούν τό έν πρόβατον, ο οποίος δι' αυτό λυπείται και θρηνηεί. D «Εάν δέ εκείνοι που έδανειοθήσαν κρήματα και δέν έχουν να έξοφλήσουν την άφειλήν των, άλλ' αντίθετως θυθίζονται βαθυμόδον εις τόν θυθόν του κρέους των, ούτε τρώνουν, ούτε κοιμούνται καταπραγμένοι οι ίδιοι από την φροντίδα των, τί δέν θα έπασκεν ο δικαιοσ, βλέπων ότι ή άφειλή του συνίσταται όχι εις κρήμα, αλλά εις πράξεις; Ημεις όμως δέν είμεθα τέτοιοι, διότι και αν έξοφλήσωμεν έστω και κάτι τό ελάχιστον, διακετήμεθα ως να έκωμεν τό πών έξοφλήσει, μάλλον δέ και περισσότερο υπερβολικοί. Και τό ελάχιστον τούτο δέν τό πράττομεν με προθυμίαν άρμόζουσαν εις ανθρώπους έλευθέρους, αλλά προηγουμένως εξετάζομεν εάν έχη μισθόν και μάλιστα μεγάλο και εάν είναι προς όφελός μας. E μεταχειριζόμενοι λόγους ανθρώπων άνελευθέρων και μισθωτών.

Τί λέγεις, άνθρωπε μικρόψυχε και ταλαίπωρε; Πρόκειται να πράξης έργον θεάρεστον και έσθ ήστασι φροντίζων δι' ήμοιήν; Δάδι, εάν έπρόκειτο ή διάπραξις του να σε ρήη εις κόλασιν, θα έπρεπε να άποφύγης τό έγκείμεμα: και δέν θα έπρεπε να αναλάβης με πολλήν και πάλιν προθυμίαν την εργασίαν των καλών; Πράττεις κάτι που άρρσει εις τόν Θεόν και ζητείς άλλον μισθόν; Πράγματα, άγνωσις τό πόσον είναι

καλόν τό να εύαρεστήσης εις τόν Θεόν. B) Διότι, εάν τό εγνωρίζεις, θα ενόμιζες ότι τίποτε άλλο δέν ήμπορει να θεωρηθή ήμοιή ίσοξία με αυτό. Δέν γνωρίζεις ότι ο μισθός αύτόν, όταν πράττης τά πρόποντα όχι με την έλπίδα της ανταποδόσεως; Δέν βλέπεις ότι και επί των ανθρώπων άλλο έκτισμόν περισσότερο αυτοίς που αποδέχονται πριν από κάθε ήμοιήν των εις τό να άρρσουν εις εκείνους και δι' αυτά μάλλον ένδιαφέρονται, παρά διά την εκ μέρους εκείνων εκτίμησιν; Έπειτα, οι άνθρωποι διάκεινται τόσον εύγενώς άνέμειναι των συνανθρώπων των και έσθ που τόσον εύπρογηθής από τόν Κύριον και αναμένεις τόσα αγαθά, όταν πρόκειται να κόμης κάτι που άφορρ εις την σωτηρίαν σου, πρό της πράξεως περιεργάζεσαι τόν μισθόν; Διά τούτο και είμεθα παντού ψυχροί και ταλαίπωροι B και δέν είμεθα έτοιμοι διά κομίαν γεννοίαν πράξιν. Δι' αυτό και ποτέ δέν ήμπορούσαμε να αίσθανθήμεν κατάνυξιν και να συγκεντρώσωμεν άλλων την ψυχήν μας. Διότι, ούτε τά ήμορτήματά μας άναλογίζομεθα μετά ακριβείας, ούτε εξετάζομεν τας εύεργεσίας του Θεού, ούτε και στρέφομεν τόν νούν μας προς εκείνους που έχουν επιτύχει μεγάλα πράγματα. Δι' αυτό λησμονώμεν τά αγαθά έργα, καθότι ούτε τας εύεργεσίας δεχόμεθα μετροφρόνως, ούτε αυτό που συνεχώς επαναλαμβάνομεν, άποκαλούντες τούς έαυτούς μας άρματωίλους, τό λέγομεν με άλλήθειαν. Η απόδειξις από τό εξής. Όταν άκούσωμεν τούτο από τούς άλλους, τόσον εξαγριούμεθα και γινόμεθα θηρία, ώστε να θεωρήμεν ότι άποτελεί ύβριν. C Τόσον ύποκριτικά είναι όλα τά ίδια μας και ούτε τόν Τελώνην μιμούμεθα, ο οποίος, ένψ ό άλλος τόν ύβριζε διά τας άμαρτίας του, αυτός, άφού παρεδέχθη τό όνειδή εκείνα, με τας πράξεις του έκαρπώθη τό κέρδος, διότι έπέστρεψε δικαιομένως, περισσότερο από τόν Φηρισάιον. Και ήμεις ούτε τί είναι εξομολόγησις γνωρίζομεν και ταύτα, ένψ είμεθα πλήρεις κακών. Δάδι θα έπρεπε να μη έκωμεν μόνον την νεποίθησιν ότι έχομεν διαπράξει άπειρα κακά, αλλά και όλα μας τά άρματήματα και τά μικρά και τά μεγάλα, ως εις βιβλίον να τά έκωμεν καταγεγραμμένα και ως πρόσφατα κάθε φοράν να τά θρηνώμεν. Έτσι δέ και τό φρόνημα της ψυχής θα είχομεν καταστειλει, D υπενθυμίζοντες εις αυτήν συνεχώς τά οικεία κακά. Τόσον είναι καλόν τό να ένθυμηται κανείς τά ίδια του παραπτώματα, ώστε και ο μακάριος Παύλος να κόμνη λόγον διά τά δεκαεφθόντα άμαρτήματά του. Έπειδή δέ διά του βαπτίσματος εκάθάρισε τά του προηγουμένου του θίου άμαρτήματα και μετά ταύτα έζη ήσιν καθαρόν, τόσον ώστε να μη γνωρίζη διά τόν έαυτόν του παράπτωμα και δέν είκεν άρματήματα διά τά όποια να

θηρήσει, ἐνεθυμῶτο ἐκεῖνα τὰ πρὸ τοῦ βαπτίσματος, λέγων ὅτι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμι ἐγὼ» (Α΄ Τιμ. 1, 15). Καὶ πάλιν ἐπιστὸν με ἠγγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ βιάστην καὶ ὑβριστήν· Ἐ καθ' ὑπερβολὴν γὰρ ἐδίωκον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν» (Α΄ Τιμ. 1, 12-13). Καθὼς ἐπίσης· «Οὐκ εἰμι ἕξως καλεῖσθαι ἀπόστολος» (Α΄ Κορ. 15, 9). Μολοντί δὲ ἐκεῖνα τὰ ἁμαρτήματα μὲς καθιστοῦν ἀνευθύνους, ἐν τούτοις εἶναι ἴκανά να κάρουν τὴν ψυχὴν καὶ ἐντραπὴ καὶ νὰ τὴν πείσουν νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν δυνατά. Διότι, ἐρωτηθεὶς ὁ Σίμων ἀπὸ τὸν Κύριον, ποῖος ἐκ τῶν δύο κραιφαλιεῶν θὰ ἀγαπήσει περισσότερο τὸν δανειστήν των καὶ λέγων, ὅτι ¹⁵² Α «Νομίζω, ὡ τὸ πλέον ἐκαρίστω», ἤκουσεν· «Ὁρθῶς ἔκρινας» (Λουκ. 7, 43).

7. Ὅταν λοιπὸν κατανοήσωμεν τὸ πλήθος τῶν παρελθόντων ἁμαρτημάτων μας, τότε θὰ γνωρίσωμεν τὴν ὑπερβολὴν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ κόψωμεν τὸν ἀκένα κάτω, τότε θὰ αἰσθανθῶμεν συστολήν. Διότι ὅσον υπεύθυνοι εἴμεθα μεγαλύτερων ἁμαρτημάτων, τόσο περισσότερο θὰ ἐντραπῶμεν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μάλιστα καὶ ἐκεῖνα ἐνεθυμῶτο, ἡμεῖς δὲ οὔτε τὰ μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα θέλωμεν νὰ ἐνθυμούμεθα.¹¹ τὰ ὅποια εἶναι καὶ ἐπικίνδυνα καὶ ὅταν ἐξετασθῶν μὲς καθιστοῦν υπεύθυνους ἀλλὰ καὶ ἂν τύχη ποτὲ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ποτὲ κανὲν ἐξ αὐτῶν, ἀμέσως τὸ ἀποφεύγωμεν, οὔτε ἐπ' ὀλίγον μὲ τὴν ἐνθύμησίν του Β στέργοντες νὰ λυπήσωμεν τὴν ψυχὴν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς γεννῶνται πάρα πολλὰ κακὰ ἀπὸ τὴν ἀναφραγῆ αὐτῆν χάριν. Διότι τόσο ἀναλήθως καὶ ἀκνηρῶς διακεῖμεθα, ποῦ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξομολογηθῶμεν οὔτε τὰ πρότερον ἁμαρτήματα (διότι πᾶς, ἀφοῦ οὔτε εἰς τὴν ἀνάμνησίν των δὲν συνηθίζομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας) καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μὲ πρακτικὴν ἀστροφίαν. Διότι εἶναι καλὸν νὰ ἀκριβῆ ἐντὸς μας ἐκεῖνη ἡ ἐνθύμησις καὶ ὁ φόβος νὰ συνταράσῃ τὴν διάνοιάν μας καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀποδιώξωμεν τὴν καυνότητά της καὶ τὴν διακυτικότητά της. Ἄν ὅμως τῆς ἀφαιρέσῃς καὶ τούτων τὸν καλινόν, τότε ποῖος θὰ δυνηθῆ νὰ τὴν συγκρατήσῃ ἐνῶ θὰ φέρεται ἀφόδως κατὰ κρημνῶν καὶ θὰ καταπίπτῃ εἰς τὰ βάραθρα τῆς ἀπωλείας; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ὑπενθύμιζε τὴν μέλλουσαν κόλασιν, δι' αὐτὸ ἐθρήνευε, C δι' αὐτὸ

11. Ὅμιλετ εἰς ἁμαρτήματα πρὸ καὶ ἁμαρτήματα μετὰ τὸ βάπτισμα, διότι εἰς τὴν ἐσχάτην τοῦ ἱ. Χριστοῦ οἱ ἄνθρωποι ἀεπαύζοντο μεγάλοι καὶ προηγεῖτο τῆς βαπτιστικῆς τῶν κατήχησις.

ἐπένειζε καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκαμνεν ἀπὸ περισσεῖαν διαθέσεως.

Εἰς ἐσᾶς τοὺς προχωρημένους ἀρκεῖ διὰ νὰ φθάσετε εἰς τὴν κατάνυξιν ἢ ἀνάμνησις τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, ἢ λήθη τῶν κατορθωμάτων τῆς ἀρετῆς σας, τὸ νὰ ἐξετάζετε μετὰ ἀκριβείας δὲν ἐπράξατε κάποιο μικρὸν παράπτωμα, τὸ νὰ υπέφετε τὸ βλέμμα πρὸς ἄνδρα ἐναρέτουσ ποῦ ἔχουν εὐαρεστήσει εἰς τὸν Θεόν, τὸ, μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, νὰ ἐνοήσατε τὸ ἀδελφὸν τοῦ μέλλοντος, τὴν δυνατὴτητα νὰ διασώσετε ταχέως πρὸς τὴν κατάνυξιν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, πράγμα ποῦ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐφοδεῖτο, διὰ καὶ ἔλεγε· «Φοβοῦμαι μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι» (Α΄ Κορ. 9, 27). D καὶ τὸ, «Ὁ δοκῶν ἐσθάναι, ἐλεπέται μὴ πέσει» (Α΄ Κορ. 10, 12). Ἔτσι καὶ ὁ Δαβὶδ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμελέτα ἀναλογιζόμενος δὲ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε· «Τὶ ἔστιν ἀνθρώπος ὅτι μνησθεῖται αὐτοῦ ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπακέπη αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτόν θρακί τι παρ' ἀγγέλου, δόξῃ καὶ τῆς ἐστεφάνωσας αὐτόν» (Ψαλμ. 8, 5-8). Τόσον δὲ εἶχε λησμονήσει τὸ προσωπικὰ του κατορθώματα, ὥστε μετὰ τὴν ἀπειρον ἐκεῖνην φιλοσοφίαν νὰ εἴπῃ· «Τίς εἰμι ἐγὼ, Κύριέ μου, Κύριε, καὶ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς μου, ὅτι ἠγάπησός με ἕως τούτων; καὶ κατεσκήκνυται ταῦτα ἐνάσπιν σου, Κύριέ μου, καὶ ἐλάλησας ὑπὲρ τοῦ σκίου τοῦ δούλου σου εἰς μικράν. E Οὗτος δὲ ὁ νόμος τοῦ ἀνθρώπου, Κύριέ μου, Κύριε, πρὸς σέ. Καὶ τί προσήσει Δαυὶδ ἐπὶ τοῦ λαλήσει πρὸς σε;» (B' Βασ. 7, 18-20). Ἀναλογιζόμενος δὲ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων του καὶ συγκρίνων τὸν ἑαυτὸν του πρὸς ἐκεῖνους, ἐνόμιζεν ὅτι δὲν εἶναι τίποτε. Διότι μετὰ ἀπὸ τοὺς λόγους σου, «ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν» (Ψαλμ. 21, 6), κάμων λόγον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἔλεγεν· «Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ σὺκ ἀνθρώπος» (Ψαλμ. 21, 7). Τὸ δὲ ἀδελφὸν τοῦ μέλλοντος τόσοον εἶχε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὥστε νὰ λέγῃ· «Φόβισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον» (Ψαλμ. 12, 4). Καὶ τόσοον υπεύθυνον ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν του διὰ πολλὰ ἁμαρτήματα, ¹⁵³ A ὥστε νὰ λέγῃ· «Πλάσθη τῆ ἁμαρτία μου, πολλὴ γὰρ ἐστίν» (Ψαλμ. 24, 11).

Δι' ἐσᾶς λοιπὸν τοὺς προχωρημένους εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ. Δι' ἡμᾶς ὅμως εἶναι ἀνάγκη μεγάλη μαζί με αὐτὰ τὰ φάρμακα νὰ καθαρέσωμεν τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καὶ ὅλην τὴν ἀλασυνείαν. Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει τὸ πλήθος τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν πονηρὰν συνείδησιν, ἢ ὅποια ὄντα καταλάβῃ δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ ἀρθῶμεν πρὸς τὸ ὕψος οὔτε καὶ ὅταν ἴλωμεν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν παρακαλῶ καὶ ἐκεῖνους παραλληλῶς πρὸς τὴν παρησίαν ποῦ ἔχεις διὰ τῶν ἀρετῶν σου ἀποκτεῖσαι πρὸς τὸν Θεόν, νὰ τείνης κείρα δωθείας πρὸς ἡμᾶς

ποῦ συνεχῶς οὐ ἰκετεύομεν, ὥστε νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ θρηνησωμεν ἐπιβίως τὸ πλῆθος τῶν τόσων κακῶν καὶ μετὰ τὸ πένθος νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ὁδὸν ποῦ φέρνει εἰς τὸν οὐρανόν, ἢ διὰ νὰ μὴ συμβῆ ὥστε μεταβαίνοντες εἰς τὸν ὁδὸν, ὅπου κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἐξομολογήῃ τὰ παραπτώματά του, νὰ ὑποστῶμεν ὅσα καὶ οἱ ἀπαισθημένοι ἐκεῖ ἄνθρωποι, καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ ἡμπορῇ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μᾶς σώσῃ. Ὅσον χρόνον λοιπὸν θὰ εὐρισκώμεθα εἰς τὸν παρόντα κόσμον θὰ ἡμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ οἷς νὰ καρπωθῶμεν μεγάλην πνευματικὴν ὠφέλειαν καὶ ἕως ἡμᾶς νὰ εὐεργετήσῃται τὰ μέγιστα. Ὅταν δὲ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἑλλην ζωὴν, ὅπου οὔτε φίλος, οὔτε ἀδελφός, οὔτε πατὴρ θὰ ἡμπορέσῃ νὰ μᾶς βοηθήσῃ, οὔτε νὰ μᾶς παρασταθῇ ἐνῷ θὰ κολαζώμεθα, εἶναι ἀνάγκη τότε νὰ ὑποστῶμεν τὴν αἰώνιον ἐκείνην τιμωρίαν μὲ πολλὴν στέρξιν καὶ βαθύ σκοτός καὶ ἑλληνικὴν δυνατοτήτων παραμιθίας, γινόμενοι ἀδαπάνητος τροφῆ εἰς τὴν παρμόγον ἐκείνην φλόγα.

Εἰσαγωγή

Ἡ πραγματεία τοῦ Χρυσοστόμου «Πρὸς τοὺς πολεμιώτας τοῦ ἐπι τὸ μονάζειν ἐνέγκουσι», ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν λόγων, διὰ τῶν ὁποίων ὁμοῦ καταπολεμεῖ τοὺς ἐχθρούς τοῦ μοναχισμοῦ. Ἐξ αὐτῶν ὁ πρῶτος σπεύδεται εὐλαχέστερον τίτλων, ἐνῷ οἱ δύο ἄλλοι τιλοποροῦνται: «Πρὸς ἀπιστὸν πατέρα» ὁ δεύτερος, καὶ «Πρὸς πιστὸν πατέρα» ὁ τρίτος. Ἀδτι συντάχθη μεταξύ τῶν ἐτῶν 378 καὶ 385.

Ὁ Χρυσοστόμος ἔζησε τέσσαρα ἔτη πλῆστον τῶν μοναχῶν ἰρημικῶν εἰς τὰ ἔρη ὑπὸ τὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν γέροντός τινος καὶ δύο ἄλλα ἔτη μόνος εἰς ἄγριον σπήλαιον. Ἀποκαθαίρων τὴν καρδίαν αὐτοῦ διὰ τῶν ἀγῶνων τῆς ἀδαπαρνήσεως, ἔμαθον ἐκ πείρας τὸ ἔσχατον τοῦ ἰρημικοῦ βίου ἄλλ' ὁ κόσμος τότε ἔφευγε καὶ καταδίκαια τοὺς ἀναχωρητάς. Ὁ Χρυσοστόμος σπεύδεται ἐναντίον τῶν κατηγορῶν τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἀναίρει τὰς κατηγορίας τινος καὶ προσκαλεῖτὲ νὰ πείσῃ τοὺς χριστιανοὺς γονεῖς νὰ συνεχίσουν νὰ ἀποστέλλουν τὰ τέκνα των εἰς τὰ ἀσκητήρια, τὰ ὅποια ἐκαλοῦντο τότε καὶ «φρονιστήρια», χάριν παιδείας καὶ ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως.

Εἰς τὸν δεύτερον λόγον «Πρὸς ἀπιστὸν πατέρα», ὁ ἱερός πατήρ παρουσιάζει κάποιον ἀπιστὸν πατέρα, πλεῖστον καὶ ἐνδοξόν, ὁ ὅποιος κατηγορεῖ τοὺς μοναχοὺς ὅτι προσέλιουσιν τὸν μοναδικὸν αὐτοῦ υἱὸν εἰς τὸν σκληρὸν τοῦ βίου. Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς διὰ λογικῶν ἀποδείξεων καταδεικνύει ὅτι ὁ μοναχὸς ὑπερτερεῖ τοῦ κοσμικοῦ καθ' ἕλα.

Ἐν συνεχεῖ εἰς τὸν τρίτον λόγον «Πρὸς πιστὸν πατέρα» ὁ Χρυσοστόμος δεχόμενος ὅτι καὶ ὁ πιστὸς πατήρ προβάλλει τὰς αἰτιάς μετὰ τοῦ ἀπίστου πατρὸς κατηγορίας κατὰ τῶν μοναχῶν, ἐκθέτει τὰ ἐν τῇ κοινῇ ἀφθονοῦσα πάθῃ καὶ δεικνύει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἁγίων Γραφῶν ὅτι θὰ τιμωρηθῶν οἱ ἄμελεῖς γονεῖς, οἱ ὅποιοι ἔχει μόνον ἐπὶ καθοδηγῶν πνευματικῶς τὰ τέκνα των, ἀλλὰ ἀπαγορεύουν καὶ εἰς ἄλλους, οἱ ὅποιοι προστρέφονται ἀκλιμερῶς νὰ τὸ πράξουν. Ἐν γένει τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Χρυσοστόμου ἀποτελεῖ λαμπρὸν ἐγκώμιον τῆς αἰθείας φιλοσοφίας, δηλαδὴ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ ἐξάαιρετον ἀπολογία ὑπὲρ αὐτῆς.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΤΟΚΑΤΑΙΔΗΣ

44 Α ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ
ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΙΝΟΥΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

Λ Ο Γ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Σ

1. Τὸν καιρὸν ποῦ οἱ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς μακροχρο-
νίου ἀσφαλτοῦσας Ἑβραῖοι ἤθελον νὰ ἀνεγείρουν τὸν ἐπὶ
πολλὰ ἔτη κατεδαφισμένον ναὸν τῶν Ἱερουσαλήμων, τότε
λοιοὶν μερικοὶ δάρδαροι καὶ ἀνήμεροι ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ
σβασθοῦν τὸν Θεόν, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ἀνήγειραν τὸν
ναὸν ἐκεῖνοι οὔτε νὰ ἀσθανθοῦν σκῆτον διὰ τὴν συμφερό-
σάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀργὰ καὶ δύσκολα
συνῆλθον, καὶ χωρὶς νὰ φοβηθοῦν τὴν τιμίαν τοῦ Θεοῦ.
Β ποῦ τιμῶρει τοὺς τολμῶντας τέτοια ἔργα, κατ' ἀρχὴν μὲν
μόνοι των ἐπεκείρουν νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἀνοικοδομοῦντας
διειδή ὅμως δὲν κατόρθωσαν ἴσως, ἀποστείλαντες ἐπιστο-
λάς πρὸς τὸν βασιλέα των, εἰς τὰς ὁποίας ἀπεκάλουν τὴν
πόλιν ἐκείνην ἀποστάτριαν καὶ φιλοπόλεμον, τὸν ἐπεισαν νὰ
τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀνοικοδόμησιν. Καὶ μάλισ-
τ' αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν παρ' αὐτοῦ, τότε, ἀφοῦ τοὺς ἐπε-
τίθησαν μὲ πολλὰ ἵππικόν, καὶ διέκοψαν τὸ ἔργον, τότε καὶ
ὁπεριφανέθητο διὰ τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν, διὰ τὴν ὁποίαν
ὁ βασιλεὺς νὰ θρηνοῦν, καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἔλαβε τέλος ἡ ἐναν-
τίων των ἐπιβουλὴ. Αὐτὸ ὅμως ἦτο ὁ πρόλογος C καὶ ἡ ἀρχὴ
τῶν κακῶν ποῦ ἐπρόκειτο ἐν συνεχείᾳ νὰ τοὺς πλήξουν.
Διότι ἡ μὲν ἐργασία ἐπροχώρει ἀποτελεσματικῶς καὶ κατέ-
ληγεν εἰς λαμπρὸν τέλος, καὶ ἐκεῖνοι ἐπληροφόροντο, δι'
ἐκεῖνων δὲ ὄλοι, ὅτι δὲν ἐπολέμουν ἐναντίον ἀνθρώπων, οὐ-
τε ὁ Μιθριδάτης, τότε οὔτε κανεὶς ἄλλος ποῦ θὰ ἀπεφάσιζε
νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον ἀνθρώπων ποῦ ἐπεδίωκον κατὰ καλόν.

1. Πρόκειται περὶ τοῦ ὡς Μιθριδάτου ἀναφερομένου ἐν Α' Ἑσθ. 2, 13-14. Ὁτός μετ' ἄλλων Περσῶν ἐξισχυμένον ἐπέστειλε ἀνοικονομικὴν ἐ-
πιστολήν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἀρταξέρτην, εἰς ἣν κατηγορεῖ
τοὺς Ἰουδαίους ὡς μὴ ἀκλήροτους τὰς φερελογίας των ὑποχρεώσεις
ἐναντὶ τῆς Περσικῆς ἀποκρατορίας, καὶ ὡς ἀποστάτας. Ὅθεν ἐζήτησε τὴν
δικαστὴν τῶν ἐργασιῶν ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ, μετὰ τὴν ἐκκαταρσὴν ἐκ
τῆς θαλάσσης τοῦ σιμαλτοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὸ ἐπέτυχε κεραιονομῶς.

ἀλλ' ἀντὶ ἐκείνων ἐναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ τοῦ δι' αὐτῶν λατρευομένου.

Ὁ ἀντιμαχόμενος ὁμοῦ τὸν Θεὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκῆ καλὸν τέλος· ἀλλὰ ὁ τέτοιος ἄνθρωπος εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν τοῦ τολμήματος ἰσως νὰ μὴ πάθῃ τίποτε κακόν, ἂν ἐνδεχομένως δὲν ἤθελε πάθει, διότι τὸν καλεῖ ὁ Θεὸς **D** εἰς μετόνοιαν καὶ τοῦ δίδει τὸν χρόνον, ὡσὺν νὰ ἦτα μεθυμένος, νὰ συνέλθῃ ἂν ὁμοῦ ἐπιμένη εἰς τὴν ὑβριστικὴν συμπεριφορὰν τοῦ, μὴ ἐπωφελοῦμενος ἀπὸ τὴν τόσοσ μεγάλην ἀνεξικακίαν, ἄλλως λοιπὸν θὰ ὠφελήσῃ πάρα πολὺ, διδάσκων διὰ τῆς ἰδικῆς του τιμωρίας, ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ κανεὶς νὰ ἀρχίσῃ πόλεμον μὲ τὸν Θεόν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν παντοδύναμον ἐκείνην χεῖρα.

Ἀμέως λοιπὸν τοὺς ἐπλήττων **45** **A** τέτοια συμφορὰ, ὡστε διὰ τοῦ μεγέθους τῆς τραυιδίας των, νὰ ἐπισκιάσων ὅλας τὰς ἄλλας συμφοράς. Διότι μετὰ τοὺς φόνους καὶ τὰς κλιμάδας σφαγὰς εἰς τὰς ὁποίας προέβησαν ἐναντι τούτων οἱ ἐμποδιζόμενοι Ἰουδαῖοι, ἡ γῆ ἐποτίζετο εἰς μέγα βόθος ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα αὐτὸ ἐδημιουργεῖτο πολλὴ λάσπη. Ἀπὸ τὰ σώματα δὲ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἰσχυρῶν, ποὺ ἐκείτοντο τὸν ἕν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, καὶ ἐκ τῆς προτριβῆς τῶν πληγῶν των, τόσοσ πληθὺς σκωλήκων ἐγεννᾶτο, ὡστε ἡ μὲν γῆ νὰ καλύπτεται ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καὶ αὐτοὶ ἅλιν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν σκωλήκων. Ἐὰν κανεὶς ἔβλεπεν ἐκείνην τὴν ἔκτασιν, **B** θὰ ἔλεγεν ὅτι δὲν εὐρίσκοντο ἀπὸ κάτω σώματα νεκρῶν, ἀλλὰ πολλὰι πηγαί, ποὺ ἔβγαζαν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τὸ γένος ἐκείνο τῶν ζώων. Τοιοῦτοτρόπως γρηγορώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλην κίνησιν, ἀναιτηθοῦσε ἀπὸ τὴν σῆψιν ἐκείνην ἡ ὀρμητικὴ κίνησις τῶν σκωλήκων. Καὶ αὐτὸ θεοβαίως δὲν ἐγένετο ἐπὶ δέκα ἢ εἴκοσι ἡμέρας, ἀλλ' ἐπὶ πολλὸν χρόνον. Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα, τέτοια· τὰ μετὰ θάνατον ὁμοῦ, δι' αὐτοὺς θὰ εἶναι πολὺ περισσότεροσ δυσάρεστα. Διότι, ὅχι ἐπὶ κίλια ἔτη ἢ δέκα κλιμάδας ἐτῶν μόνον, οὔτε ἐπὶ διπλάσια καὶ τριπλάσια αὐτῶν, ἀλλ' εἰς ἀπείρους αἰῶνας, ἀφοῦ ἐνωθοῦν μὲ τὰς ψυχὰς τὰ σώματα, ὑψίστανται τότε τὰς βασάνους καὶ τοὺς ἀνεκφράστους ἐκείνους πόνους. Καὶ σφοδρότερα ταῦτα τὰ γνωρίζει καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ, **C** ὁ προφήτης τῶν παραδόξων ὁράσεων, οἱ ὁποῖοι διεμοίρασαν τῶν ἀνθρώπων τούτων τὴν κόλασιν, ὁ μὲν τὴν ἐνταῦθα διηγηθεὶς, ὁ δὲ τὴν τῆς ἄλλης ζωῆς.

2. Ἐγὼ δὲ αὐτὰ δὲν τὰ ἀνέφερα τυχαίως τώρα, ἀλλ' ἐπειδὴ κάποιος ποὺ ἦλθε, μᾶς ἀνήγγειλε κατὰ τὸ μικρὸν καὶ δυσάρεστον καὶ πληρὸς ὕβρεως πρὸς τὸν Θεόν. Ὅτι, δηλαδὴ, ὑπάρχουν μερικοὶ, ποὺ καὶ τώρα ἀποτολμοῦν τὸ ἴδια μὲ ἐκεί-

νοὺς τοὺς θαρδάρους, μᾶλλον δὲ πολὺ περισσότεροσ παράνομα ἀπὸ ἐκείνους· διότι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποτρέψουν τοὺς προσερχομένους εἰς τὸν μοναχικὸν ἀπὸ παντοῦ, καὶ μὲ μεγάλας ἀπειλάς δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀπλοῦν καθόλου περὶ αὐτοῦ, οὔτε νὰ διδάσκουν τίποτε τέτοιον.

Ἐγὼ μὲν ἀνεφώνησα **D** μόλις τὰ ἤκουσα, καὶ ἐρωτοῦσα συνεχῶς αὐτὸν ποῦ τὰ εἶπε, μήπως τὰ εἶπε ἀσεχόμενος. Ἐκεῖνος ὁμοῦ ἀπήντησεν: Ὅχι θεοβαίως· διότι ποτὲ δὲν θὰ ἤθελα μὲ αὐτὰ νὰ ἀσειευθῶ, οὔτε κἂν νὰ τὰ εἶπω, οὔτε νὰ δημιουργήσω τέτοια μὲ τὸν λόγον, τὸ ὅποια θὰ προτιμοῦσα καὶ θὰ εὐκόμοιον νὰ μὴ τὰ εἶχα ἄκούσει οὔτε τώρα ποῦ ἔγνωσιν. Τότε λοιπὸν, ἀφοῦ ἐπένευσα περισσότεροσ, εἶπα: πρῶγματι, αὐτὰ, ἐν σέξσει μὲ ἐκείνα, ποὺ ἀπετόλμωσεν ὁ Μιθριδάτης καὶ ὅλα ἐκείνοι, εἶναι τόσοσ ποῦ ἀνόσια, ὅσον καὶ σεμνότερος καὶ πολὺ ἀγιώτερος εἶναι ὁ ναὸς αὐτὸς ἀπὸ ἐκείνων. Ἀλλὰ, πέξ μου, **E** ποῖοι καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι οἱ ἀποτολμῶσαντες αὐτὰ; Καὶ διατὶ, καὶ ἐκ ποίας ἀφορμῆς καὶ μὲ ποῖον σκοπὸν πετοῦν λίθους πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἐξακοντίζων βέλη πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ μάκονται τὸν Θεόν τῆς εἰρήνης; Διότι ὁ μὲν Σαμεάς² καὶ οἱ Φαραβαῖοι³ καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν θαρδάροι, πράγμα ποῦ γίνεται φανερόν καὶ μόνον ἀπὸ τὰ ὀνόματά των καὶ εἶχον μαρφορῆθῆ μακράν ἀπὸ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν Ἰουδαίων **46** **A** καὶ δὲν ἤθελον νὰ βλάψουν νὰ πληθύνωνται οἱ γείτονές των λαοί· διότι ἐνόμοιον ὅτι θὰ ἐπισκιάσων τὴν δόξαμιν ἐκείνων διὰ τῆς ἐξουσίας των. Αὐτῶν ὁμοῦ ποῖα ἐλευθερία ἐμεκίθη, ποῖα ἀσφαλεία των ἐπέθη ἐν κινδύνῳ, ποῖους ἐκ τῶν ἰσχυρῶν εἶχον συνεργούς, ὡστε νὰ ἀποτολμήσων ταῦτα; Διότι, ἐκείνοι μὲν εἶχον τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν, ποὺ ἐπέδωκαν τὰ ἴδια μὲ αὐτούς· οἱ δὲ ἰδιοὶ μας, καὶ εἶχονται καὶ ἐπιθυμοῦσιν, ὡπως πιστεύω, τὰ ἀντίθετα πρὸς αὐτούς. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχω μεγάλην ὀπορίαν, διότι, ἐνθ' οἱ βασιλεῖς ζοῦν εὐσεβεῖς, ἐσὺ λέγεις ὅτι συμβαίνουον ἐντὸς τῶν πόλεων τέτοια. Αὐτὸς δὲ λέγει: Θὰ μάθης καὶ κατὰ ποῦ παράξενον, **B** ὅτι δηλαδὴ, αὐτοὶ ποῦ πράττουσιν αὐτὰ, θέλουσιν νὰ εἶναι εὐσεβεῖς καὶ ὀνομάζουσιν τοὺς ἑαυτοῦς των

2. Πρόκειται πιθανόντα περὶ τοῦ Πέρσου γραμματικῶς ὁ ὅποιος ἀναφέρεται ἐν **A'** Ἔσθ. 2, 12-14 ὡς Σαμοαῖος ἢ Σαμαῖ καὶ συμπεριλαμβανόμενος μετὰ τῶν Περσῶν ἀξιωματοῦσων τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, οἱ ὁποῖοι διὰ διαβλητικῆς ἐπιστολῆς των πρὸς τοῦτον, ἐπέτυχον ν' ἀνακόμωσιν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὰς ἐργασίας ἀνακοκομίσσεως τοῦ ναοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.

3. Πρόκειται κατὰ τὴν πιθανότητα περὶ μιᾶς τάξεως ἀρχόντων ἀλλοφύλων, οἱ ὁποῖοι μετὰ τῶν ἄλλων ἀναπέμψαντων τὴν σφοδραντικὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀξιωματοῦσων τοῦ Ἀρταξέρξου πρὸς αὐτόν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται ἐν **B'** Ἔσθ. 4, 9-10 ὡς Ἄ φ α ρ α β α ῖ ο ι.

Χριστιανούς, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐκ τῶν ἡδὴ μνηθέντων· καὶ μάλιστα κάποιος ἀπὸ αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνέντευ-
σεν ὁ διάβολος πάρα πολύ, διὰ τῆς πολυσυμμένης γλώσσης του
ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ ἀπαρνηθῆ τὴν πίστιν καὶ θὰ θυσιάσῃ
εἰς τοὺς δαίμονας· διότι ἀγανακτεῖ ὅταν ἐλέγη ἀνθρώπους
ἐλευθέρους καὶ εὐγενεῖς, ποὺ ἤμποροῦν νὰ ζήσουν πολυτε-
λεῶς, νὰ ὀδηγοῦνται εἰς τὴν σκληρὴν αὐτὴν ζωὴν.

Ὅταν ἤκουσα αὐτά, ἀπ' ἑνὸς μὲν ἐπιληγῆσθην βαθύτατα,
καὶ ἀπ' ἑτέρου ἀναλογιζόμενος τὰ δυνάμενα νὰ προέλθουν
ἐπὶ αὐτὸ κακά, τὴν μὲν οἰκουμένην ὅλην ἐθρήνησα, πρὸς
τὸν Θεὸν **C** δὲ εἶπα: Πάρε τὴν ψυχὴν μου, καὶ λύτρωσέ με
ἀπὸ τῆς δεινῆς μου, καὶ ἀπάλλαξέ με ἀπὸ αὐτὴν τὴν φαρτὴν
ζωὴν, καὶ μετέφερε με πρὸς τὸν κῆρον ἐκεῖνον, ὅπου οὐτε
τέτοιο πρᾶγμα θὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅσπερ ἔ' ἀκούσω ἐγώ. Διότι
γνωρίζω ὅτι, ὅταν φύγῃ ἀπὸ ἐδῶ, θὰ με παραλάβῃ τὸ βαθύ-
τατον σκότος, ὅπου πολλοὶ εἶναι ὁ κλισθὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων· ἀλλ' εἶναι πῶς εὐκάριστον εἰς ἐμὲ νὰ ἀκούω
τὸν τριγῶν τῶν ὀδόντων, παρὰ τέτοια λόγια. Ὅταν δὲ ἐκεῖ-
νος μὲ εἶδε νὰ θλιβῶμαι πάρα πολύ, εἶπε: ὄμικ δὲν ἐφθασεν
ἀκόμη ἐκεῖνος ὁ καιρὸς· οὐτε θεβαίως διὰ τῶν δακρύων αὐ-
τῶν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ σώσῃς τοὺς καταδικασθέντας· δι-
ότι, νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακαιτισθῆ τὸ κακόν.
Πρέπει δὲ νὰ προσπαθῶμεν νὰ σῶσωμεν τὴν φωστὴν
καὶ ν' ἀντιμεταπίσωμεν τὸν λοιμὸν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ
ἡμᾶς καὶ δὲν θεβαίως πεισθῆς **D** εἰς ἐμὲ, παῖσε νὰ
ὀδώροσαι, χρησιμοποίησε λόγον συμβουλευτικὸν διὰ τοὺς
ἀσθενεῖς καὶ ἀνθισταμένους εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν, καθὼς καὶ
τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἄφου πάρω ἐγὼ αὐτὸ
τὸ θύβλιον, θὰ τὸ ἐναποθέσω εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀσθενῶν,
ἀντὶ οὐκ ἔδηποτε ἄλλου ἐσθλάκου· διότι μέσα εἰς τοὺς πᾶ-
σκοντας τὴν ἀσθένειαν ὡτὴν ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ φίλοι
μου, καὶ γνωρίζω καλά ὅτι θὰ μὲ ἀνεχθῶν νὰ τοὺς πλησιά-
σω καὶ μίαν καὶ δύο φορές καὶ πολλάκις, καὶ γνωρίζω ὅτι
γρήγορα ἔ' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὸν λοιμὸν. Σὺ, θεβαίως, τοῦ
εἶπῃς, σύμφωνα μὲ τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης μετὰς τὴν δύνα-
μίν μου· ἐγὼ ὄμικ δὲν ἔχω τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, καὶ αὐ-
τὴν, ποὺ φαίνεται πᾶς ἔχω, νὰ τὴν χρησιμοποίησω εἰς τέ-
τοιαν ὑπόθεσιν ἐντρέπομαι, ὅχι τόσο κανένα ἄλλον. **E** ὅσον
τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς μέλλοντας νὰ
γεννηθῶν, τοὺς ὁποῖους πάντοτε κατηγοροῦσα διὰ τὰς δο-
ξασίας τῶν καὶ διὰ τὴν ὀκνηρίαν τοῦ θίου τῶν, πᾶρα δὲ εἶμαι
ἀναγκασιμὸς νὰ ὁμιλήσω διὰ τὰ ἰκὰά μας κακά. Διότι ἔδν
ἀντιληφθῶν μερικοὶ ἀπὸ ἐκεῖνους, ὅτι ὑπάρχουν μετὰζῦ τῶν
Χριστιανῶν μερικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπιλακῆ τόσο

πολύ εἰς πόλεμον μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν μονακικὸν βίον, ὡ-
τε ὄχι μόνον νὰ ἀποφεύγουν τοὺς κόπους **47 A** τούτου, ἀλλὰ
οὐτε καὶ νὰ ἀνέχονται λόγους ὑπὲρ τούτων, καὶ ὅτι οὐτε
ἐδῶ περιορίζουν τὴν μονίαν τῶν, ἀλλὰ καὶ ἔν κάποιος ἄλλος
συμβουλεῖ τῆσθα καὶ ὁμιλῆι περὶ αὐτῶν, αὐτὸν τὸν ἐξαφα-
νίζουν ἐντελεῶς. Ἄν ἀντιληφθῶν αὐτά, φοδοῦμαι πῶς οὐτε
ἀνθρώπους θὰ μᾶς θεωρήσουν, ἀλλὰ θηρία καὶ τέρατα ἄν-
θρωπόμορφα καὶ δαίμονας καταστροφῆς καὶ ἐχθροὺς τῆς ἄν-
θρωπίνης φύσεως, καὶ θὰ συμπεριλάβουν μετὰζῦ τῶν ὑπευ-
θύνων καὶ ὅλων τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν.

Καὶ ἄφου ἐγέλασεν ἐκεῖνος εἶπε: Ἐστειλέσασί με τὰ
λόγια αὐτὰ ποὺ λέγετε· εἶναι καιρὸς νὰ σοῦ ὁμιλήσω τώρα
πῶς ἐκτεταμένα, ἐὰν βέβαια φοβῆσθα μήπως **B** πληροφορη-
θῶν ἀπὸ τὰ λόγια σου αὐτὰ ποὺ παλαιότερα διὰ τῶν ἔργων
ἐμαθὸν ὄλοι. Πᾶσθν δηλαδὴ νὰ ἐξη καταλάβῃ τὰς ψυχὰς
ὅλων ἔν πονηρὸν πνεῦμα, εἶσι ὄλοι τὰ στόματα αὐτῶν εἶναι
γεράτα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ· καὶ ἔδν μεταθῆς εἰς τὴν
ἀγοράν, θὰ ἴδῃς καὶ εἰς τὰ ἱερεῖα, καὶ εἰς οἰονδήποτε μέρος
τῆς πόλεως ὅπου συνθῆξουν νὰ παρενρίσκωνται οἱ ὀκνηροί,
νὰ γελῶν ὄλοι μαζί. Ἡ ὑπόθεσις δὲ τοῦ γέλωτος αὐτοῦ καὶ
τῆς κωμῆδιᾶς εἶναι αἱ διηγήσεις διὰ τὰ ὄσα ἔχουν κάμει ἐ-
ναντίον τῶν ἁγίων ἀνδρῶν. Ὅπως δηλαδὴ μερικοὶ πολεμι-
οῖσι, ποὺ ἔδωσαν πολλὰς μάχας καὶ ἐνίκησαν, εὐκαριστοῦν-
ται νὰ διηγῶνται τὰ κατορθώματά τῶν, εἶσι λοιπὸν καὶ αὐτοὶ
καίρου **C** διὰ τὰ ταλιμήματά τῶν. Καὶ ἔ' ἀκούσης ἄλλον μὲν
νὰ λέγῃ ὅτι, ἐγὼ πρῶτος κατεδίωκα τὸν τάδε μοναχὸν καὶ
τοῦ ἐκατάφερα πλῆγιστα· ἄλλον δὲ ὅτι, ἐγὼ πρῶν ἀπὸ τοὺς
ἄλλους, εὐρήκα τὸ κατάλυμά τῶν· ἄλλος λέγει· ναί, ἀλλὰ
ἐγὼ ἐξηρέθησα περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν δικαστήν·
ἄλλος τὴν φυλακὴν καὶ τὴ εἰς αὐτὴν βασανιστήρια, καὶ τὸ
ὅτι ἔσσυρε διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς τοὺς ἁγίους ἐκεῖνους ἐν-
θρας τὸ θεωρεῖ ὡς καύχημα· καὶ ἄλλος καυχᾶται διὰ ἄλλο.
Ἐπειτα ὄλοι γελῶν πάλιν θορυβωδῶς δι' αὐτά. Καὶ αὐτὰ
μὲν συμβαίνουν εἰς συγκεντρώσεις Χριστιανῶν· οἱ δὲ εἰδω-
λολάτραι καὶ αὐτοὺς εἰρωνεύονται, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν κα-
μιγελωμένους· διὰ μὲν τοὺς πρῶτους δι' ὄσα ἐπραξαν, διὰ δὲ
τοὺς ἄλλους δι' ὄσα ἐπαθῶν. **D** Καὶ ἔνος ἐμφύλιος πόλεμος
ἔκει ἐκοπάσει παντοῦ· ἢ μέλλον αὐτὰ εἶναι πᾶν πᾶν λυπηρὰ
ἀπὸ ἐκεῖνον. Διότι ἐκεῖνοι μὲν, ποὺ ἔλαθον μέρος εἰς ἐκεῖ-
νον τὸν πόλεμον, ὅταν κάποτε ἀργότερον τὸν ἐνημηθῶν,
ἀπ' ἑνὸς μὲν ἐκφράξουν πολλὰς κατὰρας ἐναντίον ἐκεῖνῶν,
πῶς τὸν ὑπεκίνησαν, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἀποβιβδῶν τὰ κατὰ τὴν
ἰάρκειάν του διαδραματισθέντα εἰς κάποιον πονηρὸν δαίμο-
νι. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐντρέπονται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλ-

λους, όσων περισσότερα έχουν πράξει από εκείνους. Αύτοι όμως επί πλέον καυχώνται διά τὰ τολμήματά των. Καί ου μόνον αυτό, ότι δηλαδή ο πόλεμος αυτός είναι βδελυρότερος από εκείνον, αλλε ότι στρέφεται μόνον εναντίον αγίων ανδρών, που δεν έβλαψαν κανένα, αλλά' ότι στρέφεται εναντίον ανθρώπων που δεν γνωρίζουν να κάμουν κανένα κακόν. είναι δε έτοιμοι να αντιμετώπισουν βάσανα.

3. Ε Σταμάτησε, είπα σταμάτησε' μής είναι άρκεται οι διηγήσεαι αυτά, είδ' άλλως θα αποθάνω' αλλά έφησέ με να φύγω με την όλιγη δύναμιν που μου απέμεινε. Διότι, ου μόν θεσθαίως αυτό που διέταξες θα γίνη μόνον μη συνεχίσης εις ημάς άλλην διήγησιν, αλλά φεύγων να εύχουσι να διασκορπισθί τὸ νέφος της απελπισίας μου, και να λάβω από τον πολιορκούμενον Θεόν κάποιαν δύναμιν διά την σωτηρίαν αυτών που τον πολιορκού' 48 Α θα μου την εύση δε άσφαλώς, διότι δεν έπιθυμεί τον θάνατον του άμαρτανου, μέμους ότου μετανοήση και σωθή. "Ετσι άφου άπέπεμψα εκείνον ήρκασι αυτούς τους λόγους. Καί όν μόν θεσθαίως αυτό μόνον ήτο τὸ φοβερόν, δηλαδή οι άγιοι του Θεού και άξιοθαύμαστοι εκείνοι άνθρωποι να σύρνονται και να καθυβρίζονται συρόμενοι εις τὸ δικαστήρια και να δέρνονται και να ύφίστανται όλα εκείνα που διηγήθηκα πρό όλίγου, και ουδέμια τρωρία να έπιφέρεται εις τὸς κεφαλὰς των τολμώντων ταύτα, δεν θα έθλασθην διά τὰ συμβαίνοντα, αλλά θα έγελουσα με πολλήν διάθεσιν και πάρα πολύ δι' αυτά διότι Β και τὰ μικρά παιδιά, όταν μόν άκινδύνως κτυπούν τὰς μητέρας των, δίδουν άφορμήν εις αυτάς να γελούν πολύ, και όσων κάμνουν τούτο με μεγαλύτερον θυμόν, τόσον μεγαλύτεραν ευχαρίστησιν αισθάνονται αυτά, ώστε να φαίνονται χαρωπά και να' αντιηκούν τὸ γέλια. εαν όμως αυτό συνεχίζεται με θιασίτητα, με άποτέλεσμα κάποτε να πληγωθί ή από δελόνην διαπερασμένην από την ζώνην του φορέματος της μητρος, ή να κτυπήση τὸ χέρι του παιδιου εις τὸ όστον του χερσιου, που διά να προστατευθί τὸ ύψάνει πρό του στήθους, τότε λοιπόν διακόπτουσι τὰ γέλια, πανή περισσότερον από τὸ πληγυμένον παιδί και άφου θεραπέυση τὸ τραύμα, του λοιπού με άσπληρην άπειλήν άπαγορεύει C τὰ παιχνίδια αυτά, διὰ να μη ζυνοπάθη τὰ ίδια. Καί έπεις τὰ ίδια θα έκάμαμεν εαν έθλάσαμε τον παιδικόν αυτών θυμόν, και την πληγήν των νηπίων, που δεν έπαφέρει και μεγάλην ζημίην εις αυτούς. Έπειδή όμως ύστερα από όλίγον, και εαν άκόμη πάρα δεν τὸ αντιληφθούν, διότι κατέκονται από τον θυμόν, θα κλάσσουν και θα στενάξουν και θα θρηνησούν, ουκ έτσιον θρήνον, όπως τὰ μικρά παιδιά, αλλά αυτών που λαμβάνει χώραν εις τὸ

πύρ τὸ εζώτερον, εις τὸ άσθεστον πύρ, θα ενεργήσωμεν όπως αι μητέρες, εν και διαφέρουμεν τόσον πολὸ από αυτάς, καθ' όσον ουκ με άπειλήν και άσπληρότητα όπως εκείνοι, αλλά με κολακείαν και πραότητα θα όμλήσωμεν πρός αυτά τὰ παιδιά διότι, ουδωμάς θλάπτονται από αυτά οι άγιοι, αλλά μάλλον μεγαλύτερα είναι ή άρσθή των D και περισσότερα ή παρησία των. "Αν λοιπόν αναφέρωμεν τὰ μελλοντικά αγαθά, ίσως και να γελάσετε πολύ, διότι τέτοιον γέλωτα έπιζητείτε πάντοτε' εις τὰ παρόντα όμως, και εαν κλιόδες φορέε έισθε φιλογέλωτες, δεν θα άποστήσετε' άλλωστε και να θέλετε άκόμη, δεν θα ήμπορέσετε, διότι τὰ ίδια τὰ πράγματα αντίθενται εις εσάς.

Όποσδήποτε έχετε άκούσει περὶ του Νέρωνος (διότι έγινε πασίγνωστος ο άνθρωπος αυτός εξ αίτίας της άσελγείας του, με τὸ να έπινοήση πρώτος αυτός και μόνος, περικοῦς νέους τρόπους άκολασίας και διαφθοράς). Αιτός ο Νέρων εις τον μακάριον Παύλον (διότι έτυχε να είναι σύγχρονος με εκείνον) τέτοιαις κατηγορίαις απέδωσε, όπως εσείς ύωρα αποδίδετε εις τους άγίους αυτούς ένδοξας Ε (διότι άφου έπεισε μίαν παλλακίδα την όποιαν υπερβολικά ήγάπα ο Νέρων, να δεχθί την διδασκαλίαν της πίστεως, ταυτοκρόνως την έπεισε ν' απομακρυνθί από την άκόλαστον εκείνην πορείαν). "Αποδίδων λοιπόν τέτοιαις κατηγορίαις εκείνος, και καταστροφά και πλάνον, και με τὰς αυτάς ύδρεις, που οεις έκστομίζετε αποκαλών τον Παύλον, κατ' άρχας μόν τον έφυλάκασε, 49 Α έπειδή όμως δεν κατώρθωσε να τον πείση να παύση να συμβουλεύη την κόρην, τελικώς τον έφόνευσε. Ποια λοιπόν ζημία προήλθεν από τὸ γεγονός τούτο διά τον παύοντα; Καί εις τί ύπελήθη ο δράστης; Τί δεν άφέλησε τον τότε φονευθέντα Παύλον; Καί τί δεν έχρήμισε τον φονέα Νέρωνα; Μήπως ο μόν πρώτος δεν ύπνείται εις όλην την οικουμένην ως άγγελος (διότι εις τὰ παρόντα θα αναφερθώ και páλιν), ο δε Νέρων ως πραγματικός καταστροφικός και άγριος δαίμων δεν έκει κατηγορηθί από όλους;

4. Τὰ δε εκεί, και εν οεις άπιστήσετε, είναι αναγκαίον να τὰ αναφέρω, κρίν αυτών που πιστεύουν. "Αν και θα έπριπε από τὰ παρόντα, να πιστεύετε και εις εκείνα' πλην όμως, όπως και εν διάκεισθε πρός αυτά, εγὼ θα τὰ έπω και δεν θα τὰ άποκρύψω.

Ποια λοιπόν θα είναι τὰ εκεί; Ό μόν δόλιος και δυστυχής εκείνος, Β τυπαρός και κατηφής, γεμιστός από έντροπήν και σκότος, και βλέπων πρός τὰ κάτω, θα μεταφερθί, εκεί όσου είναι ο άτελεύτητος σκόληξ και τὸ πύρ τὸ άσθεστον. Ό δε μακάριος Παύλος θα σταθί με πολλήν παρησίαν δι-

πλα εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως ἀκτινοβολῶν λαμπρῶς καὶ ἐνδοξυμένως μὲ τόσον μεγάλην δόξαν, ὥστε οὐδόλως νὰ ὑπερῆ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων, καὶ τόσον μεγάλην ἀμοιβὴν θὰ λάβῃ, ὅσον ἀρμόζει νὰ λάβῃ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῶν πεπαιθασμένων του ἀφιέρωσε τὴν ψυχὴν του καὶ τὸ σῶμα του εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἔτσι συμβαίνει: ὑπάρχει μεγάλη ἀμοιβὴ δι' αὐτοὺς ποὺ πράττουν καλὰ ἔργα, γίνεται δὲ αὕτη μεγαλύτερα καὶ περισσότερα, ὅταν διέρχωνται διὰ κινδύνων καὶ πολλῆς ἀτιμώσεως αὐτοὶ ποὺ ἐργάζονται διὰ τὰ καλὰ. **C** Καὶ ἂν ἀκόμη τὸ κατόρθωμα εἶναι τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν ἄνευ κόπων καὶ εἰς τὸν μετὰ κόπων κατορθώσαντα τοῦτο, ὅμως δὲν θὰ ἀποδοθῇ ἡ αὐτὴ τιμὴ καὶ οἱ αὐτοὶ σέφονται. Ἐπειδὴ, καὶ εἰς τοὺς πολέμους ὅμως, αὐτὸς ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ τὰ τραύματα διὰ τῶν ὁποίων ἐπέτυχε τὴν νικῆν.

Καὶ διατὶ ὁμιλῶ περὶ τῶν ζώντων, ὅταν καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν μόνον τὸν ἠρωϊκὸν θάνατον εἰς τὸν πόλεμον, κυρίως νὰ ἀφελῶσιν εἰς τίποτε περισσότερο τοὺς ἱδικούς των, ὁμνοῦνται ὡς σπηῆρες καὶ προστάται εἰς ἄλλην τὴν Ἑλλάδα; Μήπως καὶ αὐτὰ τὰ ἀγνοεῖτε, δίδοντες πάντοτε σημασίαν μόνον εἰς τὰ γέλια, καὶ τὴν παλυτέλειαν; Ἐὰν δὲ οἱ Ἕλληνας, ποὺ εἶναι ἄνθρωποι, καὶ τίποτε τὸ ἀπολύτως σοφὸν δὲν διανοήθησαν, ἠδυνήθησαν νὰ ἀναληφθῶσιν αὐτὸ, καὶ περιέβαλον μὲ πολλὰς πλάγας **D** αὐτοὺς ποὺ ἀπέθανον μόνον ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δὲν ἔπραξαν τίποτε περισσότερο, πῶς μᾶλλον θὰ πράξῃ τοῦτο ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δίδει πάντοτε περισσότερας ἀμοιβὰς καὶ δωρεὰς ἀπὸ ὅσους κινδύνους ὑπέστησαν δι' αὐτὸν οἱ εὐσεβεῖς. Διότι οὐκ μόνον διὰ τοὺς διωγμούς καὶ τὰς πληγὰς, οὔτε μόνον διὰ τὰς φυλακίσεις καὶ τοὺς θανάτους καὶ τὰς σφαγὰς ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς διὰ τὴν βίβην καὶ τοὺς ὀνειδισμούς ὑπεαχέθη μεγάλην ἀμοιβὴν. Διότι λέγει: «Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι καὶ ἐξβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἐνεκεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· χαίrete ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκλητήσατε: **E** Ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ἡμῶν πολλὸς ἐν τῷ οὐρανῷ» (Λουκ. 6, 22, 23). Ἐὰν λοιπὸν τὸ νὰ κακοπάθῃ κανεὶς καὶ τὸ νὰ κακολογηθῇ ἐπαυξάνει τὸν μισθὸν καὶ εἰς τοὺς πάσκοντας καὶ εἰς τοὺς κακολογουμένους, ὁ ἐμποδίζων αὐτοὺς νὰ κακοπαθήσουν καὶ νὰ ὀρθοσθῶν, δὲν ἀφελεῖ αὐτοὺς, ἀλλὰ τοὺς ὀρυστάς καὶ τοὺς βασανιστάς. Διότι αὐτοὺς τοὺς βλάπτει, μὲ τὸ νὰ μειώσῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀμοιβῆς των, καὶ μὲ τὸ νὰ καταστρέψῃ

τὴν ἀφορμὴν τῆς χαρᾶς **50 A** καὶ τῶν πολλῶν σκλητημάτων των.

Ὡστε ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἔπρεπε νὰ σωθῆτω καὶ νὰ ἐπιτρέψω νὰ γίνων αὐτὰ ποὺ ἀποφέρουν πολλὴν πλοῦτον ἀγαθῶν, καὶ δημιουργοῦν μεγαλύτεραν παρησίαν. Ἐπειδὴ ὅμως εἰμεθα μέλη ἀλλήλων, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτοὶ ἀρνούνται αὐτὴν τὴν χάριν, δὲν πρέπει αὐτοὶ ποὺ διάκεινται τοιοῦτοτρόπως, νὰ προσοῦν μὲν δι' ἑν μέρος, νὰ ἀδιαφοροῦν δὲ δι' ἄλλο. Καὶ εἰς ἐκείνους μὲν ἐπαυλάσσειται καὶ ἄλλη τιμὴ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν κακοπαθήσουν τώρα αὐτοὶ ὅμως, ἂν τώρα δὲν ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ αὐτὴν τὴν μάχην, δὲν θὰ δυνηθοῦν πλέον νὰ σωθῶσιν. Χάριν λοιπὸν τοῦτο, παραβλέψας τὸ συμφέρον ἐκείνων, ὑποστηρίζω τὸ ἴδικόν σας, καὶ παρακαλῶ καὶ ἰκετεύω νὰ πιστεύετε **B** εἰς ἡμᾶς ποὺ παρακαλοῦμεν, καὶ νὰ μὴ θυβῆτε πλέον ἐναντίον σας τὸ ἔϊφος, οὔτε νὰ κλιτύσθε εἰς καρφία, οὔτε νομίζοντες ὅτι σπυνοκαυρεῖτε ἀνθρώπους, νὰ λυπήτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι θέσθαι θὰ ἐπαινέσατε αὐτὴν τὴν συμβουλήν μου, ἂν οὐκ ἴδω, ἀλλὰ ἄμεσας μετὰ καὶ τὸ γνωρίζω καὶ τὸ πιστεύω· ἐπαυμῶ δὲ, νὰ τὸ κάμετε αὐτὸ τώρα, διὰ νὰ μὴ τὸ πρόξετε ἀργότερον μεταίτις. Διότι καὶ ὁ πλοῦσιος ἐκείνος, ὅταν εὐρίσκειτο ἐδῶ, ἐνόμιζε ὅτι οἱ προφήται καὶ ὁ νόμος καὶ ἡ ἐκ τούτων παρηγορία εἶναι μῦθος καὶ φλυαρία· ὅταν ὅμως μετέβη ἐκεῖ, ὅσον ἐθαύμασε τὴν συμβουλήν αὐτῶν, ὥστε, ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφελῆθῃ καθόλου ἀπὸ τοὺς ἐπαίτους, **C** παρεκάλει τὸν Πατριάρχην νὰ σταλῇ κάποιον ἀπὸ τοὺς νεκροὺς διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς ἐπὶ γῆς, φοβούμενος ἐκεῖνο, δηλαδή, νὰ μὴ πάθουν καὶ αὐτοὶ τὸ αὐτὸ, καὶ περιφρονήσαντες τὰς θείας Γραφὰς, τὰς θαυμάσουν τότε, ὅταν δὲν θὰ ἀφελοῦνται καθόλου ἀπὸ τὸν θαυμασίον. Ἄν καὶ θεοβαίως ἐκεῖνος δὲν ἔκαμε τόσον κακόν, ὅσον ἐσεῖς. Διότι ἐκεῖνος μὲν δὲν ἠλέησε τὸν Λάζαρρον, ὅμως δὲν ἠμποδίσεν καὶ ἄλλους ποὺ ἠθελαν νὰ τὸν ἐλέησουν, οὔτε κατεδίωξε, ὅπως εἰσεῖς τώρα. Καὶ οὐκ μόνον εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπερέβητε εἰς ἀσπλαγχνίαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλο. Διότι, ὅπως δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ τὸ νὰ μὴ πρόξῃ κανεὶς καρμῖαν ἀγαθοεργίαν καὶ τὸ νὰ ἐμποδίσῃ ἄλλους νὰ κάμουν, τοιοῦτοτρόπως **D** δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ τὸ νὰ στερῆ κανεὶς ἀπὸ τὴν πλοῦτην τροφὴν καὶ τὸ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν ποὺ πάσκει ἀπὸ τὴν πείναν τοῦ μοναχισμοῦ νὰ τρέφεται ἀπὸ ἄλλους. Ὡστε διπλάσια ὑπερέβητε τὸν ἀσπλαγχνον ἐκείνον πλοῦσιον, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐμποδίσετε ἄλλους νὰ σβῶσουν τὴν πείναν των, καὶ

μέ τὸ νὰ ἐπιδεικνύετε αὐτὴν τὴν ἀπανθρωπιάν, ἐνῶ ἡ ψυχὴ πνίγεται. Αὐτὸ τὸ ἔκαμαν κάποτε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀπηγόρευον τοὺς Ἀποστόλους νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρὸς σωτηρίαν των. Πλὴν ὅμως, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς χειρότεροι εἰσθε σεῖς. Διότι, ἐκεῖνοι μὲν τοποθετηθέντες εἰς τὴν παρόρασιν τῶν ἐκθρῶν, ἔπραττον ὡς ἐκθροὶ ὅλα ἐκείνη σείς ὅμως, ὑποκρινόμενοι τοὺς φίλους, ἐπιδεικνύετε ἐκθρικήν διάθεσιν. Ἐρασιτύγωσαν καὶ ὕβρισαν καὶ ἐσυκοφάντησαν τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους τότε ἐκεῖνοι, Ἐ ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς ἀπατεῖνας καὶ πλάνους. Ἀλλὰ τοὺς ἐπεβλήθη τέτοια πτωρία, ὥστε οὐδεμία πλὴν συμφορὰ, νὰ δύναται νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὰ δεινὰ ἐκεῖνα. Διότι πρῶτοι αὐτοὶ καὶ μόνοι ἅπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς ὑπέστησαν τόσα πολλά, ὅσα κανεῖς ἄλλος. 51 **A** Καὶ μάρτυς ἀξιώματος τοῦτων εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἔσται θλίψις μεγάλη, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδὲ μὴ γένηται», (Ματθ. 24, 21). Ὅλα μὲν τὰ παθήματα αὐτῶν δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος κορδὸς ν' ἀφηγηθῶμεν, ἀλίγα ὅμως ἀπὸ τὰ πολλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν. Δὲν θὰ εἰπῶ δὲ ἰδικά μου λόγια, ἀλλ' ἐνός Ἰουδαίου, ποῦ ἱστορῆσε ἀκριβῶς τὰ παθήματα των. Τί λέγει λοιπὸν αὐτός: Διότι ἀφηγήθη τὴν πυρπόλησιν τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἀπήγγειλε τὰς νέας ἐκεῖνας συμφορὰς.

5. Λέγει: «Τὰ μὲν περὶ τοῦ ἱεροῦ εἶκον τοικουτοτρόπως ὡς πρὸς δὲ τοὺς προσβληθέντας ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἄπειρον πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέθνηκε, συνέβαινον δὲ ἀνιστόρητα δράματα.

B Εἰς κάθε σπῆτι δηλαδὴ, εἰς τὸ ὅποιον θὰ ἐφαίνετο πικρὸς τροφῆς, γίνετο μάστιξ, καὶ συνεπλέκοντο οἱ οἰκτεροὶ μεταξὺ των ἀρπάζοντες τὰ ὀλιγοστὰ τρέφματα. Οὕτε τοὺς νεκροὺς ἐδάστειον ὅτι δὲν εἶχον τρέφμα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐρευνοῦσαν, μήπως κανεῖς ὑπεκρίνετο ὅτι ἀπέθανεν, ἐπειδὴ ἔκρυβε κάτω ἀπὸ τὸν κόλπον κάποιαν τροφήν. Ἄλλοι δὲ μὲ τὰ στόματα ἀνοικτὰ ἀπὸ τὴν πείναν ὡσὺν λυσσασμένοι οὐκῶλοι παρέπαον καὶ ἔκαμαν ὡσὺν τρελλοὶ καὶ κτυπῶντες τὰς θύρας ὡσὺν μεθύσαντες, ὑπὸ συγκύσεως **C** εἰσῆρχοντο εἰς τὰ ἴδια σπῆτια δύο καὶ τρεῖς φορές εἰς μίαν ὥραν. Καὶ ἡ ἀνάγκη ἔκαμν, ὥστε νὰ τρώγονται ὅλα, καὶ ἄφου συνέλεγον τὰ ἀκατάλληλα ἀκόμη καὶ διὰ τὰ θριψιμώτερα ζῶα, τὰ ἔτρωγον: τελευταῖα δὲ ἔφαγον καὶ ζῶνας καὶ ὑποδήματα, καὶ τὰ δέρματα τῶν ἄσπιδων τὰ ἐξεκολλοῦσαν καὶ τὰ ἐρασοῦσαν. Ἄλλοι δὲ ἔτρωγον καὶ ὑπολείμματα παλαίου κόρτου, ὡς μερικοὶ, συλλέγοντες τὰς ἑσας τοῦ κόρτου τὰς ἐπιλοῦν εἰς τιμὴν τούλακιστον τεσσάρων ἀπτικῶν δραχμῶν.

Καὶ ποῖος ὁ λόγος νὰ ὀμλήσω διὰ τὴν πρὸς τὰ ἔστυκα ἀναδείξαν τοῦ λοιμοῦ; Διότι πρόκειται ν' ἀναφέρω κάτι ποῦ ἔκαμεν αὐτὸς παρόμοιον τοῦ ὁποῦ οὕτε εἰς τοὺς Ἕλληνας, οὕτε εἰς τοὺς βαρβάρους ἔχει ἱστορηθῆ, φρικτὸν μὲν διὰ νὰ τὸ εἰπῆ κανεῖς, ἀπίστευτον δὲ διὰ νὰ τὸ ἀκούσῃ. Καὶ ἐγὼ θέβω διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶ ὡς τερατολογῶν εἰς τοὺς μετέπειτα ἀνθρώπους θὰ ἀποσιωποῦσα εὐχαρίστω; τὴν συμφορὰν. **D** Ἐὰν δὲν εἶχα θεσπῶς διὰ τοὺς λόγους μου πέρα πολλοῦ μάρτυρας: ἄλλωστε θὰ κατέθετα εἰς τὴν πατρίδα μικρὸν κάμιν, ἐὰν παρέλεμα νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὰς αἰτίας διὰ τὰς ὁποίας ἐπῆθε ταῦτα.

Μία γυναῖκα ἀπὸ τοὺς κατοικοῦντας ὑπεράνω τοῦ Ἰορδάνου, ὀνομαζομένη Μαρία, κόρη τοῦ Ἐλεαζάρου, ἀπὸ τὴν κώμην Βηθεζά, σημαίνει δὲ τοῦτο οἶκος ὑσκάπου, σκουδαία ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ πλουσία κατέφυγε μαζί με πολλοὺς ἄλλους εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἦτο μετὰ τῶν πολιορκουμένων. Τῆς γυναίκος αὐτῆς, τὰ μὲν ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα, ὅσα εἶχε φέρει μετὰ τὰς ἀποσκευὰς τῆς, τὰ ἐλεηλόγησαν οἱ τύραννοι: τὰ δὲ ὑπόλοιπα κερμήλια, ὅταν ὑποπλάζοντο ὅτι πρόκειται περὶ προφῆς, **E** εἰσερχόμενοι καθημερινὰ τὰ ἱερᾶ ὄντα οἱ στρατοῦται. Εἶχε δὲ καταληφθῆ ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἀπὸ φουερὰν ἀγανάκτησιν καὶ πολλὰκις ὑβρίζουσα καὶ καταιρακίτη τὰς ἀρπαγὰς, ἐξηρέθειεν αὐτοὺς εἰς βάρος τῆς. Καὶ ἐπειδὴ κανεῖς οὕτε ἀπὸ ὀργῆν οὕτε ἀπὸ λύπην δὲν τὴν ἐσκότουνε, καὶ ἐπειδὴ ἐδουλοῦετο μὲν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐξεύρῃ ὀλίγα τρέφματα, καὶ ἀπὸ πεινῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προμθευθῆ, ἡ δὲ πείνα διεπέρνα τὰ σπλάγχνα καὶ τὸν μυελὸν τῶν ὀστέων, καὶ λόγῳ τοῦ λοιμοῦ τὰ πάθη ὤζοντο περισσότερο, ἔξ αἰτίας τῆς ἀγανακτικῆς καὶ τῆς ἀνάγκης, ἐστράφη ἐναντίον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἀρπάσσατο τὸ παιδί τῆς 52 **A** (εἶχε δὲ παιδί, τὸ ὁποῖον ἐθήλαζε), εἶπε: Δυστυχισμένον βρέφος, εἶπεν, πῶς νὰ σὲ συντηρήσω εἰς πόλεμον καὶ πείναν καὶ ἐπαναστάσιν; Εἰς μὲν τοὺς Ρωμαίους εἴμηθα ὑποδουλασμένοι, ἐὰν θέβω ἐπιζήσωμεν μετὰ ἀπὸ αὐτῶν: ἡ δὲ πείνα συμπληρᾷ τὴν δουλείαν, καὶ οἱ ἐπαναστάται καὶ τῶν δύο παρατάσεων εἶναι ἀγριότεροι γίνε λοιπὸν τροφή μου καὶ τύπος συνειδήσεως εἰς τοὺς ἐπαναστάτας καὶ θρόλος εἰς τὴν ἱστορίαν, ὁ μόνος ἐλλείπων ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ λέγουσα αὐτὰ σφάζει τὸ παιδί, ἔπειτα δὲ ἄφου τὸ ἔψησε, ἔφαγε μὲν τὸ ἴμιον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐκκένωσε καὶ τὸ ἐφύλασσε. Ἀμῆτους δὲ ὀδηγηθέντες ἀπὸ τὴν πειρᾶν τὴν ἁμῆν τοῦ φημένου κρέατος ἐπιλήσθησαν οἱ ἔνα

4. Πρόκειται περὶ ἀριστοκρατοῦ φρονῶ.

νασάται και άπειλοϋσαν ότι θα την σφάζουν άμέσως εάν δέν έδεικνεν εις αυτός το ψητόν. Αύτη δέ άπαντήσασα ότι τούς έφύλαξε μίαν καλήν μερίδα, Β έφανέρωσε το ύπόλοιπον μέρος του παιδιού. Τούς κατέλαθε δέ φρίκη και παραφροσύνη, και έπάγωσαν τα πρόσωπά των. Αύτη δέ είπεν: Και το παιδί είναι νόμιμον και ή πράξις ιδική μου φάγετε και σεις, όπως έφαγα και έγώ μη είσατε άτολμότεροι από μίαν γυναίκα και φιλοστροφότεροι από μητέρα. Έάν όμως είσατε εύσεβείς και άποστρέψεσθε την ιδικήν μου πράξιν, έγώ έφαγα το ήμισυ, άς μείνη και το ύπόλοιπον εις έμέ.

Μετά ταύτα οι μόν έπαναστάται τρέμοντες πρό ένός γέ- τοιου πράγματος έφάνησαν δειλοί, και άφησαν την τροφήν αυτήν εις την μητέρα. Έγινε δέ άμέσως γνωστή εις όλην την πόλιν ή 'μιαρά πράξις, C και ό καθένας φέρων εις την φαντασίαν του το άνοσούργημα καταλαμβάνετο από φρίκην, ώσάν να το είκε διαπραξεί αυτός· οι δέ άνθρωποι επεταύνον τον θάνατόν των, και έκαλοτιχίζοντο όσοι έθρβασαν εις τον θάνατον πριν να ακούσουν και να ίδουν τόσο μεγάλα κακά. Έγινε δέ γνωστή γρήγορα ή τραγωδία εις τούς Ρωμαίους. Έξ αυτών δέ, άλλοι μόν δέν το έπίστευον, άλλοι δέ έλιπούντο, οι περισσότεροι όμως έμίσησαν άκόμη περισσότερο το έθνος των Έβραίων.*

6. Αυτά δέ, και πολύ χειρότερα από αυτά, τα έράθβαιναν, όχι μόνον επειδή έσταύρωσαν τον Χριστόν, άλλ' επειδή και μετέπειτα άπηγόρευον εις τούς Άποστόλους να διδάσκουν την σωτηρίαν μας, Δι' αυτό άκριβώς και ό μακάριος Παύλος D άφου τούς κατηγορήσεν, έπροφήτευσε τα δέξ'ς δεινά δι' αυτούς, λέγων ότι εφθασεν επ' αυτούς ή όργη εις τέλος (Α' Θεσα. 2, 16). Και διατι τα λέγετε αυτά πρός ήμάς; λέγουσιν· διότι ήμείς ούτε από την πίστιν, ούτε από το κήρυγμα απομακρυνόμεθα. Και ποίον το όφελος της πίστεως, πέε μου, όταν δέν είναι καθαρός ό θιος; Άλλ' έσεις ίσως να άγνοήτε και αυτό, διότι και όλα τα ιδικά μας δέν τα έχετε ακούσει. Έγώ όμως θα σας άπαριθμήσω τάς άποφράσεις του Χριστού. Σεις δέ να προσέχετε άν πράγματι ποιθενά δέν κατηγορηται ό θιος τότε, αλλά μόνον περι της πίστεως και των δογμάτων έχουν καθορισθί τα περι των τιμωρών. Όταν δηλαδή άνήλθεν εις το όρος και είδε πολόν όκλον να τον περιτριγυρίζη, E μετά τός άλλας παραίνσεις έλεγεν· «Ού πώς ό λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εισελθεσται εις την βασιλείαν των ουρανών, άλλ' ό ποιών το θέλημα του Πατρός μου» (Μαθ. 13, 14), και «Πολλοί έροϋσι μοι εν εκείνη τη ήμέρᾳ· ου τῷ σῷ όνόματι

5. Βλ. 'Ιωσήπου, Περὶ 'Ιουδαϊκῶς ποίητου βιβλ. 6, 7 και Β.

προσηφιεόσμεν, και τῷ σῷ όνόματι βασιμία εξεβάλομεν και τῷ σῷ όνόματι δυνάμεις πολλὰς έποιήσαμεν; Και τότε όμολογήσω αυτοίς· Άποχωρετε απ' έμοϋ οι εργαζόμενοι την όνομίαν, ουκ οίδα ήμάς» (Μαρκ. 9, 42). 53 A Και παρωμοίωσεν αυτόν που ακούει χωρίς να ηρηῖ τούς λόγους του με άνθρωπον ώφρονα, που κτίζει την οικίαν του επί της άμμου και την κατασκευάζει εύπαθῆ εις τούς ποταμούς, εις τάς θροσκάς και τούς άνέμους. Και όμιλών εις άλλο μέρος λέγει, ότι, όπως οι άλιεϊς όταν σίρουν το δίκτυον άποχωρίζουν τα άκατάλληλα πρός θρῶσιν ψάρια από τα άλλα, έτσι θα συμβῆ κατά την ήμεραν εκείνην, που οι άγγελοι θα ρίψουν εις την κόπριν όλους τούς άμαρτωλούς. (Μαθ. 13, 47). Και όμιλών περι των άσελγών και των άνηθῆων ανθρώπων έλεγεν, ότι «Απελεύσονται όσπου ό σκώληξ, ό απελεύθιτος και το πῦρ το άσβεστον» (Μαρκ. 9, 42). Και πάλιν λέγει, «Βασιλεύς έποίησε γάμου τῷ υίῳ αὐτοῦ, και ήβών άνθρωπον ενδεδυμένον ήμίαις ρυπαρά, πρός αυτόν είπεν· έταρε, πῶς εισήλθες ὧδε μη έχων ένδωμα γάμου; Β' Ο δέ εφη· μήν· τότε λέγει τῷ διακόνῳ αὐτοῦ· Δήσαντες αὐτοῦ κείρας και πόδας, θέλιτε αὐτόν εις το σκότος το έξώτερον», (Μαθ. 22, 2), άπειλών με αυτά τα λόγια τούς άνηθῆκους και άσελγεις. Και οι παρθένοι, που άπεκλείσθησαν από τον νυμφῶνα, το έπαθαν αυτό εξ αιτίας της μισανθρωπίας και της σκληρότητας. Και άλλοι πάλιν διὰ την αυτήν αίτιαν έπορευόνται εις το πῦρ το άιώνιον το ήτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ και τοίς άγγέλοις αὐτοῦ. Καταδικάζονται δέ άκόμη και οι άνοήτως και άσκόπως ήμιλοϋντες· «Εκ γάρ των λόγων σου, λέγει, έπικαιώθησθ και εκ των λόγων σου καταδικασθήσθ» (Μαθ. 12, 37). C Μήπως νομίζεις ότι ματαιός φοβούμεθα διὰ τον θίον, και φρονιζόμεν πολύ διὰ το ήθικώτερον μέρος του Χριστιανισμού; Δέν νομίζω θέβαια, εκτός εάν ίσχυρίζεσαι ότι όλα αυτά τυχαίως τα είπε ό Χριστός, και όλα τα υπόλοιπα· διότι δέν έχουν λεχθί όλα. Έάν δέν απέφενγα να παρατείνω τον λόγον, θα ήδύθασκα και από τούς προφήτας, και από τον μακάριον Παύλον, και από τούς άλλους Άποστόλους, πόσον ένδιαφέρον ήδειξε υπέρ του μέρους αυτού ό Θεός. Πλην όμως, νομίζω ότι και αυτά είναι άρκετά· μάλλον δέ όχι αυτά όλα, αλλά ένα μόνον μέρος από τα λεχθέντα. Διότι, όταν όμιλῆς ό Θεός, και εάν άκόμη το είπη μίαν φοράν, πρέπει να δεχόμεθα το λεχθέν, ώσάν να έχη λεχθί πολλάκις.

7. Τί λοιπόν, λέγει ό πολεμῶν τον Μοναχισμόν, οι διαμόνοντες εις τον όκλον των, δέν θα ήμπορῶσιν D να έντύκουν αυτά, που, εάν δέν έπιτευχθῶν έπιφέρουν την τιμωρίαν; Θα το έπιθυμούσα και έγώ ό ίδιος· και όλιγώτερον από

σας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον, καὶ πολλὰκις πικρῆσθαι νὰ παύσῃ νὰ ὑπάρκῃ ἡ ἀνάγκη τῶν μοναστηρίων, καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὰς πόλεις τόσον καλὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἠθικῶν νόμων, ὥστε νὰ μὴ χρειασθῆ ποτὲ κανεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐρημίον. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλα ἔχουν γίνεαι ἐνω- κάτω, καὶ αἱ μὲν πόλεις, ποὺ ἔχουν δικαστήρια καὶ νόμους, ἔχουν γεμίσει ἀπὸ πολλῆν παρανομίαν καὶ ἀδικίαν, ἡ δὲ ἔρημος εἶναι πλήρης ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς φιλοσοφημένης ζωῆς δὲν θὰ κατηγοροῦντο δικαίως ἀπὸ σὺς αὐτοὶ ποὺ ἐξάγουσιν τοὺς θελόντας νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν ζῆλῃν αὐτῆν **Ε** καὶ τὴν ταραχὴν, καὶ ὁδηγοῦν αὐτοὺς πρὸς τὸν λιμένα τῆς ἡσυχίας, ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ καθιστοῦν κάθε πόλιν ἀκόσμητον καὶ ἀκατάλληλον πρὸς ἄσκησιν τῆς φιλοσοφημένης ζωῆς ὥστε νὰ ἀναγκάζωνται, ὅσοι θέλουν νὰ σωθοῦν, νὰ καταφεύγουν εἰς τὰς ἐρημίας. Πές μου λοιπὸν, ἔάν κατὰ τὸ μεσονύκτιον πάρῃ κανεὶς λαμπάδα καὶ θέσῃ πῦρ εἰς οἶκον μεγάλῃν καὶ πολυάνθρωπον, μὲ σκοπὸν νὰ κάμῃ κακὸν εἰς τοὺς ἐντὸς αὐτῆς κοιμημένους, **54** **Α** ποῖον θὰ ἐκαρακτηρίζαρεν ὡς κακόν, αὐτὸν ποὺ θὰ ἐξυπνοῦσε τοὺς κοιμημένους καὶ θὰ τοὺς ὠδηγοῦσε ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἢ αὐτὸν ποὺ προεκάλεσε ἀρχικῶς τὴν πυρκαϊάν, καὶ ἔφερεν εἰς τόσον δύσκολον θέσιν τοὺς ἐντὸς αὐτῆς εὐρισκομένους καὶ αὐτὸν ποὺ τοὺς ἐβγαλε ἔξω;

Τὶ λοιπὸν; Ἐάν κανεὶς, ἴδῃ κάποιον πόλιν νὰ εὐρίσκειται ὑπὸ τυραννικῶν καθεστώδε καὶ ἀσθενῆ καὶ ἐπαναστατοῦσαν, καὶ πείσῃ, ὅσοις ἠμποροῦσιν, νὰ ἀνέλθουν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ ἀφοῦ τοὺς πείσῃ συμπτῆξιν καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀποκώρησίν των, ποῖον θὰ κατηγοροῦσε; Αὐτὸν ποὺ μετέφερε τοὺς δοκιμαζομένους ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ταραχὴν αὐτῆν εἰς τὴν γαλήνην, ἢ αὐτὸν ποὺ ἔγινεν αἴτιος τῶν ναυαγίων; **Β** Διότι, μὴ νομίσης ὅτι, ἡ τωρινὴ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὴν τῆς τυραννομένης πόλεως, μᾶλλον δὲ εἶναι πολὺ χειρότερα. Διότι ὅχι ἄνθρωπος, ἀλλὰ κάποιος πονηρὸς δαίμων, ὡς ἄνθρωπος τύραννος, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην, μετὰ τὴν φάλαγγά του εἰσακόμησεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειτα, ἀπὸ ἐκεῖ, ὡς ἀπὸ μίαν ἀκρόπολιν, ἐξαπολύει καθημερινῶς τὰς ἀκαθάρτους καὶ βδελυρὰς προστάγους τοῦ καὶ διαλύει ὅχι μόνον γάρους, οὕτε δημιουργεῖ μόνον κρηνητικὰς συναλλαγὰς καὶ προξενεῖ ἀδικούς φόνους ἀλλὰ καὶ τὰς πολὺ χειρότερα αὐτῶν, δηλαδὴ, ἀπομακρύνει τὴν ψυχὴν, ἢ ἅπασα ἠνώθεα διὰ τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὸν Θεόν, **С** ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπικοινωνίας, παραδίδει αὐτὴν εἰς τοὺς ἀκαθάρτους ὑπηρετὰς του καὶ καταναγκάζει αὐτὴν νὰ κατακλίνεται ῥαζὶ των. Αὐτοὶ δέ, ὅταν διὰ μίαν φορὰν τὴν παραλάβουν, τόσον αἰσχυρῶς καὶ ὑ-

βριστικῶς συμπεριφέρονται πρὸς αὐτὴν, ὅπως ἀρμόζει εἰς δαίμονας πονηροῦς, ποὺ ἐπιθυμοῦν σφοδρῶς καὶ μὲ μανίαν τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν κακὴν διαγωγὴν μας. Διότι, ἀφοῦ ἐκγυμνάσουν αὐτὴν ἀπ' ὅλα τὰ ρούκα τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν ἐνδύσουν μὲ τὰ κουρέλια τῶν παθῶν, τὰ ἀκάθαρτα καὶ οκσιμένα καὶ βρασιμέρα, ποὺ τὴν καθιστοῦν αἰσχυρότερον ἀπ' ὅτι γυμνὴν, καὶ ἀφοῦ τὴν μολύνουν περισσότερον μὲ τὴν ἀκαθαρσίαν των, **Д** δὲν παύουν νὰ τὴν συνοδεύουν μὲ ὕβρεις. Καὶ ποτὲ δὲν κορταίνουσι ἀπὸ τὴν ἀκόσμητον καὶ παράνομον ἐκείνην ἐπαφήν. Ἀλλὰ ὅπως οἱ μεθυμένοι, ὅταν πῶσιν πάρα πολὺ ποτὸν, τότε διψοῦν περισσότερον, ἔτσι καὶ αὐτοὶ, τότε ἐξαγριώνονται περισσότερον, καὶ ὁμοῦν μὲ περισσότεραν κροφόρητα καὶ ἀγριότητα, ὅταν τὸ παρακάνουν εἰς τὸ νὰ τὴν καταρυστοῦν παντοῦ καὶ νὰ τὴν δαγκώνουν καὶ νὰ κύνουν εἰς αὐτὴν τὸ δηλητήριον τῆς κακίας των. Καὶ δὲν ἐγκαταλείπουν τὴν προσπάθειαν νὰ τὴν φέρουν εἰς τὰς ἰδικὰς των συνηθείας, παρὰ μόνον ὅταν ἀποσθῆκαὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ κυριεύεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἀπὸ ποῖαν λοιπὸν τυραννίδα, ἀπὸ ποῖαν αἰχμαλωσίαν, ἀπὸ ποῖαν δουλείαν, ἀπὸ ποῖαν πόλεμον, **Ε** ἀπὸ ποῖαν ναυάγιον, ἀπὸ ποῖαν πείναν δὲν εἶναι χειρότερα αὐτά; Ποῖός εἶναι τόσον σκληρὸς καὶ ἀγριος, ποῖός εἶναι τόσον τρελλὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἄπιστος καὶ ἀναίσιμος, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ ἐκείνην τὴν καταραμένην μανίαν καὶ προσβολὴν, ἀλλὰ νὰ τὴν παραβλέγῃ ἐνῶ παθαίνει ἰετία; Ἐάν δὲ αὐτὸ ἀποτελῇ χαρακτηριστικὸν σκληρὰς καὶ ἀνοσθητοῦ ψυχῆς, ποῦ θὰ κατατάξωμεν, πές μου, αὐτοὺς, ποὺ μαζὺ μὲ τὴν ἀπέλειαν διὰ τὴν ψυχὴν κάμουν καὶ ἕνα ἄλλο, πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ αὐτό, κακόν, δηλαδὴ, αὐτοὺς ποὺ προθυμοποιοῦνται νὰ πηδήσουν μέσα εἰς τοὺς κινδύνους **55** **Α** καὶ δὲν διατάζουν νὰ θέσουν τὰ χεῖρα των εἰς τὸν λαβὸν τοῦ θηρίου, ἀλλὰ ὑπομένουν καὶ τὴν δυσουδίαν καὶ τοὺς κινδύνους, προκειμένου ν' ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ δαιμονίου τὰς ψυχὰς ποὺ ἤδη κατέπε, ὅχι μόνον δὲν τοὺς ἐπαινοῦν καὶ δὲν τοὺς ἐπαιδοκίμαζον, ἀλλὰ ἀντιθέτως τοὺς καταδιώκουν ἀπὸ παντοῦ καὶ τοὺς καταπολεμοῦν;

8. Τὶ λοιπὸν; λέγει. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἔχουν ἀπολεσθῆ καὶ βασανίζονται καὶ πρέπει νὰ ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ ἐρημώσουν τὰς πόλεις καὶ νὰ μετακινήσων εἰς τὴν ἐρημίον καὶ νὰ κατοικήσων εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων; Καὶ σὺ λοιπὸν αὐτὰ συμβουλεύεις καὶ νομοθετεῖς; Ὅχι ὅβδωτα ἀντιθέτως δέ, ὅπως καὶ προηγουμένως εἶπα, καὶ τὸ ἐπιθυμοῦσα καὶ εὐχομαι ν' ἀπολαρβάνωμεν τόσον πολλὴν εἰρήνην, **В** καὶ νὰ καταλυθῆ ἡ τυραννία τῶν κακῶν αὐτῶν τόσον πολὺ, ὥστε

δὲ πρὸς αὐτοὺς ὅτε ἀπέκλειαν αἰσθάνονται ὅτε τοὺς κατηγοροῦν ποτέ, ἐνῶ τῶν διδασκάλων τῆς ἀρετῆς μετὰ πολλῆν εὐκαρίστησιν θῶ ἐνεύοντο καὶ τὰς σάρκας, ὥσθιν νὰ φωνάζουν καὶ μετὰ δόξα λέγουν καὶ μετὰ δόξα πράττουν, Ἐ ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθῆ κανεὶς μετὰ πάθος τὴν κακίαν, καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, ὥστε νὰ ὀφείλῃ κανεὶς νὰ καταπολεμῇ ὄχι μόνον αὐτοὺς ποὺ ἐφαρμόζουν τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ τολμοῦν νὰ ὑψώσουν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν φωνὴν των.